

A FELSŐ-MAGYARORSZÁGI
MÚZEUM-EGYLET
MÁSODIK ÉVKÖNYVE.

AZ IGAZGATÓ-VÁLASZTMÁNY MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTETTE S KÖZREBOCSÁTJA:

Dr. STÖHR ANTAL,

egyleti titkár, a prem. főgymn. rendes és a kir. jogakad. magántanára.

Maurer Adolf bizománya.

KASSA,

NYOMATOTT KOSCH ÉS SCHARF KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1876.

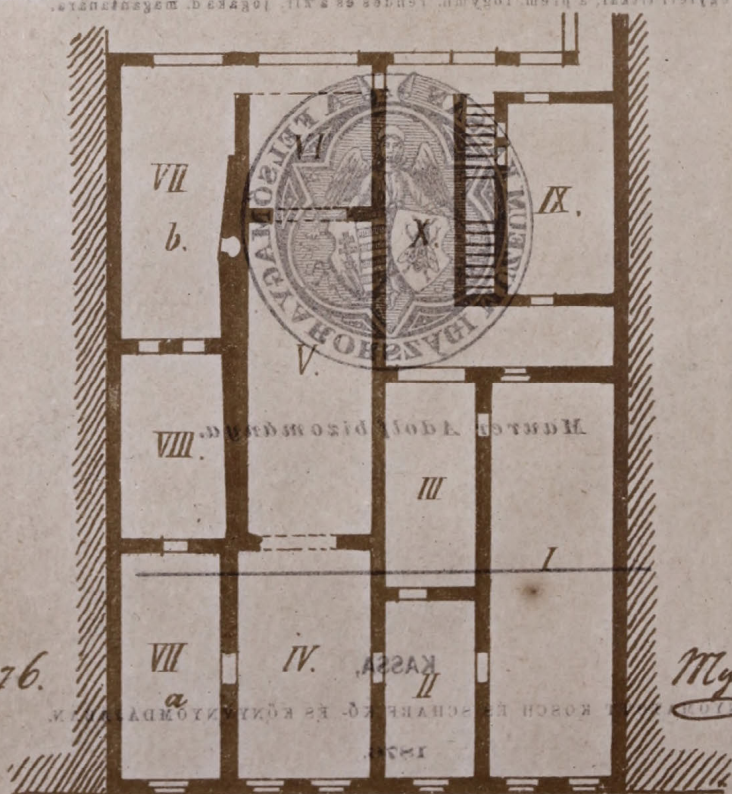
303023

TARTALOM.

I. Utó rajok Budapesti Románia	1
II. A felső-magyarországi Múzeum régiség osztályában lévő műtárgyak rövid ismertetése	28
III. A kaszai volt egyetemnek egy actuma	40
IV. A felső-magyarországi Múzeum-egylet alapszabályai	48
V. Az egyelet körmánya	54
VI. Az 1876. febr. 2-ki közgyűlés jegyzőkönyve	55
VII. Tízkari jelentés	58
VIII. Pénztárnoki kimutatás 1874-ről	66
IX. Pénztárnoki kimutatás 1875-ről	67
X. Az egyelet alapkönyve	68
XI. Alapdokumensek az egyelet tört. számára	70
XII. Általános kimutatás a tárgyak műtárgyaival	80
XIII. A felső-magyarországi Múzeum-egylet összes tagjainak névsora 1876. május hó 21-ig	82

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

151
m
h

1876.

M. H. 1876

TARTALOM.

	Lap.
I. Uti rajzok Budapesttől Rómáig	1
II. A felső-magyarországi Múzeum régiség osztályában lévő műtárgyak rövid ösmertetése	23
III. A kassai volt egyetemnek egy actuma	40
IV. A felső-magyarországi Múzeum-egylet alapszabályai	49
V. Az egylet kormánya	54
VI. Az 1876. febr. 2-ki közgyűlés jegyzőkönyve	55
VII. Titkári jelentés	58
VIII. Pénztárnoki kimutatás 1874-ről	66
IX. Pénztárnoki kimutatás 1875-ről	67
X. Az egylet alaptőkéje	68
XI. Ajándékozások az egyleti táruk számára	70
XII. Általános kimutatás a tárgyak műtárgyairól	80
XIII. A felső-magyarországi Múzeum-egylet összes tagjainak névsora 1876. május hó 21-ig	82

Uti tsjok Budsbestöl Rómáig.

Köszl.: Miskovszky Viktor, tanár s művezető elnöök.

„Visszafele kutatva gyujtve, biztosabban
haladunk előre.“

[illegible]

loptörzsek és több effélé építései művészetek ösztönök.
 segek, mint méltóblanatók, főgázlmi emlékek, oltarok, sírkövek, bronz, ez-
 üstbányák a városban és vidéken, külföldön. A pulisában kávézó régi-
 nem használt sírkövekben van az úgynevezett Winkelmann-féle múzeum is, hol
 hatatlan Winkelmann síremlékét minél előbb láthassam. Ez is jelentős mű-
 S. Ginto régi temploma mellett felemlő síremlék. Ez is jelentős mű-
 Triestbe jövetem után, a város felett mérsékelt magasságon felemlő

A standali születési Winkelman, a nagy múlttal rendelkező és a térségben tudományok területein alapított és kezdeményezője. 1768-ban egy pásztor születési, Arcangeli nevű család által, gyermekeként öltöztetett. Tízévesen egy vendég-

I.

Uti rajzok Budapesttől Rómáig.

Különös tekintettel az olaszthoni műemlékekre s múzeumokra.

Közli: *Miskovszky Viktor*, tanár s múzeumi első ör.

Társadalmi állásom s foglalatossági köröm könnyen érthetővé teszik, hogy a szórakoztatót, első sorban, egyedül önmagáért nem kereshetem; éppen azért olaszthoni utazásomnak is főcélja volt: egyrészt a műemlékeket, valamint a renaissance díszitményi részletek stíljének fokenkénti fejlődését tanulmányozni, másrészt pedig a nyilvános gyűjtemények s múzeumok tervezetével s műtárgyainak beosztásával megösmernedni. Ezen második cél kitűzése alkalmával, szemem előtt különösen a rövid idő alatt oly szép virágzásnak indult s Kassán lévő Felsőmagyarországi Muzeum műtárgyainak rendezése lebegett.

Az 1874. év augusztus havában Budapestről a vasuton indulva, Kanizsán, Laibachon, a sivatag s kopár Karst vidékén keresztül Triesztbe jövék. Nabresina vasuti állomásnál a vasuti vonat egy rögtöni kanyarulatot tesz s délkeleti irányban halad Trieszt felé; ezen kanyarulatnál egyszerre, az adriai tengert először pillantva meg, oly nagyszerű és megható panoráma terül el az utas szemei előtt, hogy annak benyomását egyhamar nem igen feledhetni.

Triesztbe jövetelem után, a város felett mérsékelt magaslaton fekvő S. Giusto régi temploma melletti temetőbe siettem, hogy az alkotásaiban halhatatlan Winkelmann síremlékét minél előbb láthassam. Ezen jelenleg már nem használt sírkertben van az ugynevezett Winkelmann-féle múzeum is, hol legtöbbnyire a városban s a vidéken, különösen Aquilejában kiásott római régiségek, mint mértföldmutatók, fogadalmi emlékek, oltárok, sírkövek, urnák, oszloptöredékek s több efféle építészeti műrészletek őriztetnek.

A stendali születésű Winkelmann, e nagy műtörténész s a régészeti tudományok tulajdonképeni alapítója s kezdeményezője, 1768-ban egy pistojai születésű, Arcangeli nevű olasz által, ösmeretlen okból, Trieszt egyik vendéglőjében megöletett.

...Flehém carrarai márványból készült, s később Rosetti lovag által fel-
állított síremléke egy saróphagot képez, melyen egy genius Winkelmani féli
domborművű arcképét tartja a következő alírással: *Winkelmani féli*

IOH. WINKELMANNO DOMO STENDELIA EXPLANATORI
PRAESTANTISSIMO ANTIQVITATIS MANV ADVENAE
PRODITORIS HAC INVRE PEREMTVS EST
ANNO 1768

A szomszédos Cathedrale San Giusto még a hatodik századból szá-
mazik, basilika formájú, tömör ötégy oldalú tornya azonban még római eredetre
utal. A templom belsejében, különös szépségű régi márvány mozaikok
s üvegfestmények megemlítésre méltók.

Trieszt többi templomai már újabb korúak, s legtöbbször a renaissance
stílus hanyatlását jelző XVIII. századbeli, úgynevezett rococo izléstelen stílus-
ban vannak díszítve, s kivétel egy-néhány olasz oltárképet, különös műbeccsel nem
bírnak.

Nyilvános gyűjtemények között csak kéteket említem meg: a Fon-
tana-féle gazdag humanistikai gyűjtemény, a Veduta romana nevű utcában
városi levéltár és egy természetrajzi múzeum. Egy-néhány eszinos kapu-
ráczszaton még a német renaissance izlést vehetni észre. A város fekvése
felette festői, a tenger sokféle hajóival és a különféle nemzetek tarka vegyüléke
szokatlan benyomást okoz az idegenre.

Trieszthől indulva Udinet, Pardenonnét, hol egy igen festői külsejű
s monumentális dóm nem gússza fekszik a vasuttol, továbbá Conegliánét és
Trevisót érintve, Mestre mellett a vasút két felé oszlik s nyugati ág a Padnába,
keleti pedig Velencébe vezet, melyet a majdnem félmérföldnyi hosszú
lagúnák felett épült vasúti viaduct kötfössze a szárazfölddel a víz gőllő báb-
ján.

Mily nagyszerű és szokatlan benyomást okoz — kivált első ízben —
a tenger hullámaiból kiemelkedő Velence, a tenger ezen egykori királynéja,
ódon kinézést s legtöbbször már pusztulásnak indult márvány palotáival, kúpo-
lás templomaival, tornyaival s számtalan csatornáival! Ezt érezni igen de leírni
alig lehet.

A főgök városának első nevezetessége minden esetben a szent Márk
basilikája (Basilica di san Marco), melynek belseje részleteiben s gazdag díszít-
ményeiben, úgy az művészek mint a műrégészek bőséggel szolgáltathat
tanulmányozásra.

A dóm stíljé a X-dik századbéli vegyes román-byzanti, külsején állott
azonban már a XIV-dik századbéli gót motívumokkal s díszítványokkal talál-
kozunk, melyek különösen a főhomlokzatnak tornyocskái s alkalmazták
Belsejében megemlítésre méltó először a ciborium alakú főoltár (altare maggiore,
Ciborienaltar), mely a XI-dik évszázadbéli fűs faragványú egy márványoszlop
által tartott márvány mennyezetet bír; s továbbá érdekes az oszlopos és kúpo-
lás szószék, valamint az 1545-dik évből való keresztelő medence is. Engel

különösen érdekelték a presbyterium és a székrestyében levő famozaikkal kirakott s feletté szép disztiményekkel bíró — Antonio és Paulo da Mantova intarsiatorok által 1520-ban készített papiszekék, valamint az arany alapon alkalmazott mozaik disztimények (Glasstiftmosaik am Goldgrund), melyekből természetesen a legszebbeket vázlatkönyvembe rajzoltam le.

Az ami az intarsziákat illeti, e tekintetben ösmertem több hazai műveinket is (a bátfai, eperjesi, késmárki, lőcsei és körmöcbányai intarsziákat), s azok műbecsét teljes mértékben méltányoltam, de mik azokhoz képest az olasz alkotások! Mily egyszerű felfogással vannak azok tervezve, s mily praecisitással a fába beéresztve.

A festmények ilyenmű imitációja, különféle színezetű és az égetés által árnyékolt falemezek összerakása által méltán képezé a kivitellel megbízott művészek büszkeséget, mire világos példánakcincquecento egyik mesterének következő szava: „Hoc ego, Antonius Barilisopus cœlo non penicillo tæxussi;“ és hogy a tökéletesen sikerült utánzatok egészen csalódásig hívek voltak, mutatja Mik Károly esete, ki Bolognában a San Domenico egyházban lévő templomi székeket intarsziának szemlélése alkalmával csak egyes falemezek kivétele által győztetett meg, hogy valódi faintarsziákat, nem pedig festményeket lát maga előtt. Az intarsia disztiménynek feladata lévén egy mezőt, egy síkot egyenletes ornamenttel disztíteni, nélkül hogy az ornament metalmi árnyékolás által a kiálló féldomborműnek jellegével bírja, éppen azért a fősúly, a disztimény körvonalára (Contour, Silhouette) és a színezésre fektettetik; minélfogva okvetlenül elhibázott műírányra mutat, ha az intarsziák árnyékolt emberi alakot és egész festményeket, távlatban rajzolt épületeket, tárgyakat, félig nyitott ajtókat tartalmaznak, a mennyiben ez egészen ellenkezik a síkfelületű ornament természetével, másrészt azért is, mert egy művön levő disztiménynek soha sem szabad önállólag valamit jelenteni akarni, hanem a műnek mindig csak disztiményül szolgálni, és az egyes architectonikus tagozatok célját s rendeltetését, mely legtöbbször hordásban, összekötésben, elzárásban, elkülönítésben s alátámasztásban nyilvánul, tisztábban, szebben és szembeötlőbben characterizálni.

A sz. Márk intarsziái még ezen hibás imitatioiban nem szenvednek, az ornament mindenütt szépen stilizált. A mascaronek, delphinek, emberarczok, oroszlánok, caryatidák alakjai előfordulnak ugyan, de mérsékelten, s mindig a sík felület jellegében tartva; csak néhány egyházi széken láthatók a disztimény közepét elfoglaló kerülek alakú medaillonokban apostol alakok, különösen sz. Márk evangelista. Velence patronusa, itt-ott gyengén árnyékolt részletekkel, mi azonban még az összhátás nyugalmát nem zavarja, sőt ez által a nagy felületek egyhangúságát kellemesentőri meg.

A sz. Márk basilikájának belseje, a nap bármely szakában tekintve mindig igen festői részleteket mutat, mert a gyéren alkalmazott s aránylagosan szűk ablaknyílásokon keresztül törő napsugarak mindig csak egyes partiekat világíthatnak meg, míg ellenben a háttér legtöbbször félhomályos vagy egészen sötét; s hozzá véve az aranylapon levő mozaikokat s ornamenteket, ezek a részletes világítás által hatásukban csak nyernek.

Ez oknál fogva a művészek nem kis mértékben használják fel ezen hatásos világítást festményeikben, mely utóbbiakat rendszeren a templomban, egyenest a természet után szoktak festeni. Azért keresi fel Velencét ezen közvetlen tanulmányokat tévő architectonikus festőknek oly nagy száma; a templom majd nem minden szögletében láthatni állványaikat. A többi közt én is szerencsés valék itt egy francia művészszel megismerkedhetni, ki a dóm belsejében felváltva két képet festett, az egyiket délelőtti, a másikat pedig délutáni világítással.

A basilika előtti téren, — a piazzán — pompás kivitelű bronzé alvanyokba foglalva magaslik fel azon három, veresre festett arboerúd, melyekre a köztársaság idejében a velenceiek által elfoglalt Cypria, Candia és Morea királyságok zászlói ünnepélyek alkalmával felhúzatni szoktak, melyeken azonban jelenleg, különösen vásár- és ünnepnapokon a miénkhez hasonló színű tricolor hirdeti a rég ohajtott olasz egységet.

Még ezen bronzból készült, — jelenleg már fenséges patinával bevont arboctartók is műbecsessel bírnak, amennyiben féldomborművekkel s az olasz renaissance stílusnak megfelelő guirlandokkal s egyéb díszítmenyekkel vannak megrakva, s Alessandro Leopardó tervei szerint készültek.

A basilika déli részén áll a dogék palotája (palazzo ducale), mely már 800-dik évben alapítatott ugyan, de többszöri újjítás után Filippo Calendario építész által, csak 1350-ben építettett fel teljesen, azon sajátos mondhatni velencei gót stílusban, mely csak a velencei építményeken található.

Földszinti és első emeleti loggiáit szép-fejezetű oszlopok tartják. A palota nyugati részén lévő diszkapuzatón (porta della Carta) a négyszegletű udvarba juthatni, melyet szép, oszlopos arkádok fognak be; bámulatra méltók rajtuk különösen azon számos oszlopok és pillérek capitellei, melyek nagy változatosságban más meg más, szebbnél szebb, s leginkább alakzatos díszítmenyeket tartalmaznak. Az udvar közepén álló kút (cisterna) felső bronzé foglalványa szintén igen szép alakzatos s féldomborművű díszítmenyekkel bír, mely remekművet Benvenuto Cellininek tulajdonítanak, ami azonban nem egészen bizonyos ugyan, de stílje, kivitele, alakjainak s díszítmenyeinek alkalmazási modora igen hasonlít Cellini modorához. — A főbejáratnál szemben van a híres fölépcsőzet (la scala dei giganti), az úgynevezett „óriások lépésőzete“, mely elvezetését valószínűleg a Sansovino által 1554-ben készített, a fölépcsőzet felső párkányán álló Mars és Neptun colossalis márvány szobraitól kölcsönözheté. — Ezen márványlépcső mellvédének s pilastereinek féldomborművű díszítmenyei felségesek, s az olasz renaissance stíl legszebb korszakából valók. Hogy mily bőségben találjuk itt a szép kivitelű ornamentációt kitűnik onnan, hogy kiterjed még az egyes lépcsőfokokra is, melyeknek függélyesen álló síkjai igen szép s felette változatos motívumokat mutatnak.

Ezen fölépcsőzeten felmenve, egy hosszú folyósón keresztül, — melynek fülkéiben velencei tudósok, művészek, dogék s hadvezérek fehér márványból művésziesen faragott mellképei foglalvák, — az első emeleti főterembe (Sala del maggior Consiglio) jutunk, hol annak előtte a köztársasági hatóság által tanács-

kozmányok tartattak, s az arany könyvbe ünnepélyesen beirattak az ezen kitüntetésre méltó nobilik nevei. — A terem felső parkányzata alatt fémerekben az összes velencei dogék mellképei. Veronese és Tintoretto által vannak természetes nagyságban festve. — A keleti falsíkot, Tintoretto „paradiesomát“ ábrázoló, talán a világ legnagyobb olajfestménye foglalja el egészen, a többiek pedig, a velencei köztársaság történetére vonatkozó festmények láthatók. — Egyik ablakfülkének mélyedésében áll a majdnem 2 méter átmérővel bíró XVI. századbeli égitke, állatörvvel s délkörrel felszerelve.

Ezen eseményekben gazdag helyről, egy mellékfolyosó a Sala dello Scrutinio nevezetű kisebb terembe vezet, hol a köztársasági tisztviselők választása történetelt, s hol a gazdagon aranyozott s művészies díszítményű plafond, valamint egyik falsíkján a Palma Giovane által festett s az utolsó ítéletet ábrázoló festmény szintén megemlítésre méltó.

A régészeti múzeum (Museo archaeologico) a dogék által lakott termekben van 1846-óta elhelyezve.

Az első teremben lévő régi szobrok közt különösen megemlítem a pihenő Apolló és a táncoló Silen remek kiviteli szobrai; a második teremben többi közt látható a tegzét felhúzó Eros, Praxitelestől, és egy gyönyörű díszítésű s finom kiviteli fehér márvány kandalló, a XV-dik századbeli legtisztább renaissance stilben; a harmadik terem a fra Muro nevű barát által 1458-ban készített híres földabroszt, valamint a Hadgi Mehemet által Tunisban 1559-dik évben fába metszett és a világtekét ábrázoló colossális térképet foglalja magában, s míg a negyedik több eredeti görög szobrászati művet tartalmaz, addig az utolsó ötödik teremben legtöbbnyire római császárok mellképei őriztetnek.

A második emeletben van még számos terem, például a Sala della Bussola, hol egy márványból faragott oroszlán tátott szájüregébe (bocca di leone) a köztársaság idejében titkos levelek dobattak be; továbbá a tizek tanácsának terme (Sala del Consiglio dei Dieci), hol legtöbbnyire olasz mesterek remekművei őriztetnek. A palotának keleti oldala, mely az ösmeretes ponte dei sospiri vagyis sóhajok hidja által az ólomkamarákkal áll összeköttetésben, már a XV-dik század végefele épült, homlokzata a legszebbek közé tartozik, melyet valaha az olasz renaissance izlés alkotott.

A dogók palotájának átellenében a piazzetta másik oldalán áll a sz. Márk könyvtárának Sansovino által emelt monumentalis épülete. — Sehol annyi s oly becses kötetű és gyönyörű miniatúrákkal díszített Psalteriumot, s egyéb, legtöbbnyire XV. és XVI-ik századbeli könyvet nem láttam még, mint itt. A könyvtár igazgatója Valentinelli úr a legnagyobb készséggel megengedé a másolást, sőt maga figyelmeztetett engem a világhírű, Breviario Grimani cím alatt ismert, felséges arabeskekkel díszített munkára is.

Ezen gazdag könyvtárban nemcsak a parányfestészet fejlődését, de a könyvnyomtatás történetét is nagy mértékben lehetne tanulmányozni, rövidre szabott időm miatt azonban csak a legszebbeket másoltam le.

A templomok közül, a sz. Mark basilikája után, különösen a S. Maria gl'oriosa dei Frari, S. Maria della Salute, és S. Maria dei Miracoli nevéek tartalmaznak, a műrégészre nézve nagyon érdekes műkinészeket, de ki bírná azokat mind előszámolni?

Eppen azért a régi procuraziák és a sz. Mark könyvtári épülete által szegélyezett piazzat, a piazzettán álló sz. Mark tornyát, melynek felső tornácairól megható kilátás nyílik Velencére és a tengerre, valamint a Canal grande monumentális kinezésű palota sorait, a merész ívezetű Rialto hidat is, mint megannyi érdekes látni valót itt csak névleg említve megjegyzem még, hogy a nyilvános gyűjtemények közt megtekintetésre méltó a Canalgrandén fekvő Correr múseuma (museo civico), hol szépen rendezve, igen érdekes műrégiségek s műrészek találhatók. — Nekem különösen feltűnt egy IX-dik századbéli, hat oldalú fehér márványból készült keresztelő kút, melynek oldalait bizanti ízlésű jomizáló oszlopok fogják be. — Felső karimáján e következő tartalmú, s különösen összetett lapidaris nagy betűkből álló felírás olvasható:

HEC FONS NEMPE SVMIT INFIRMOS VT REDDAT
ILLVMINATOS, HIC EXPIANT SCELERA SVA QVOD
DE PRIMO SVMPSERVNT PARENTE, VT EFFICIENTVR
XRISTI COLE SALVBRI TER CONFITENDO TRINVM
PERENNE, HOC IOHANNES PRESBITER SVB
TEMPORE WISSAS CLAVO DVCI OPVS BENE
COMPOSVIT DEVOTE IN HONOREM VIDELICET SANCTI
IOHANNIS BAPTISTAE VT INTERCEDAT PRO EO
CLIENTVLOQVE SVO.

Mig nálunk csak ritkán találunk műrégiségeket, s egy nyilvános muzeum felszerelése rendszeren sok időbe, költségbe s fáradságba kerül, addig Velencében úgy szólván minden hótelnak van saját házi muzeuma. En ezek közül csak az ismeretes hótél Bauer gyűjteményét említem meg, mely az első és második emeleti társalgási salonokban van elhelyezve, s hol igen becses műrégiségeket, szobrokat, edényeket, festményeket s butorokat találhatni.

Velencéből, Paduán, Rovigon, s a festői fekvésű Ferrarán keresztül Bolognába jöttem. — Ezen régi város belseje, szűk utcáival, várformájú, ravatókos parkányzatú s hosszú, lenyúló consolaival igen festői kinezésű. — Kellemes hatást gyakorolnak az idegenre az utca mind két oldalán, a házak alatt elvonuló oszlopös galeriák, melyek a járó kelöket a nap égő sugarai és eső ellen megvédik. — Valószínű, hogy néhány némethoni s felsőmagyarországi városban most is található galeriák (Lauben) eredetileg Olaszhonból származtak át, csak hogy míg az ilyféle olasz colonnádak, például Velencében, Bolognában és Florenceben, nagyszerű architecturával, legtöbbnyire csinos fejezetű márvány oszlopokkal bir-

nak, melyek egymással félkörívű archivolt ívezetek által vannak összekapcsolva, addig a ménethom/Lanben nevű galleriák, primitív tömör szerkezetűek, s az előbbielek szépségét távolról sem közelítik meg.

Bologna legelső és legnagyobb monumentalis műemléke az 1390-dik évben Antonio Vincenzi építész által vegyes olasz gót stílusban épített és a piazza Vittorio nevű főtéren álló, szentélyével — elég különösen — délnyugat felé fekvő S. Petronio dóm, melynek hossza 117, szélessége pedig — mellék-hajóival együtt — 48 meter. Belseje egyszerű, de nagy méreteinél fogva monumentális kinézésű, különösen szépek az egyes kapornákat a hajótól elválasztó márvány kapuzatok, igen szépen stílizált mozaikszerű díszítményekkel. — Ezen kapuzatok egyikének koronázási párkányzata alatt, kora renaissance stílusú, sasok és griffek által tartott, gyümölcs és virág festonokból álló bordura látható, mely térdomborúban tartva, az 1483-dik év számjegyét viseli.

Ezen egy biztos adathól is láthatjuk, hogy midőn még nálunk a gót korszak — bár hanyatló — motívumai általánosan alkalmaztattak, akkor már Olaszországban a renaissance tökéletesen ki volt fejlődve.

A dóm belsejében megemlítendő továbbá a Pellegrino Tibaldi által készített mozaikszerű üvegfestmények, valamint a mellékhajó végén levő építészeti csarnok (reverenda fabbrica) is, hol ezen dóm XV. és XVII-ik századbeli, — Palladio, s Vignola által készített — eredeti tervrajzai, és igen kitűnő művi famodellje látható.

Tudományos szempontból érdekes a Cassini híres csillagász által 1653-dik évben kitűzött délvonal, (Meridián), mely sárga rőzből van készítve, és matematikai pontossággal a templom márvány padozatába beeresztve. — A meridián a dóm keleti mellék- és főhajójának északi részén, a hajó hossz tengelyével egy elhajlást képezvén, ferde irányban húzódik egyenesen a padozaton. Már a délvonal ezen irányánál fogva is mindjárt szembeötlő, hogy ezen dóm nincs keletelve, amennyiben a szabatosan keletelt templomoknál, a meridián szükségképen merőlegesen áll a templom hossz tengelyére. — A keleti mellékhajó egyik travéja boltozatán levő s üveggel fedett nyíláson át, a napsugár éppen pontban délben, keresztül halad a vonal bizonyos pontján, mely pont fekvése természetesen az évszaknak megfelelő napállástól függ.

Nem messze a dómtól az Archigimnasio antico, — a volt egyetem épületében, van egy megtekintésre méltó könyvtár, — hol azonkívül néhány teremben görög és római szobrászati művek is őriztetnek; érdekes még azon boneterem is, hol Galvani tanár 1789-ben először fedezte fel a nevére nevezett érintési galván villanyosságot.

Igen számosak és szépek a bolognai paloták, ajtain található, bronzból, művészielen öntött ajtógyűrűk, valamint szép ablak és ajtó rácszatok is. Különösen festői kinézésű a Strada Gallieri utcában fekvő Palazzo Fava udvara, szépen oszlopos galleriával és csinosan díszített pilastereivel, — valamint a San Francesco egyháza is, mely utóbbit szobám ablakából rajzoltam le. A XII. században épült torre Asinelli és torre Garisenda nevű ferde tornyok szokatlan benyomást gyakorolnak az idegenre.

Olaszthonban talán sehol sem fejlődött ki annyira a renaissance műzés mint éppen Florenében, hol különösen a XIV-dik században egy Giotto, Filippo Brunelleschi, későbbben Luca della Robbia, Lorenzo Ghiberti, Michel Angelo, Benvenuto Cellini s más kitünő művészek által, nevezetesen a hatalmas Mediciek pártfogása mellett a művészet a tökély legmagasabb fokára jutott. Az olasz renaissance izlésnek itt volt a székhelye, azért értjük a florentini műzés alatt az olasz renaissancének legclassicusabb alkalmazását.

Nem hiába mondja az olasz: „la bella città Firenze,” de szép város is az, nemcsak festői fekvésénél, hanem monumentális műemlékeinél s műkincseinél fogva is.

Hogy ily körülmények közt utazásom alatt itt töltém a leghosszabb időt, az természetes. — A számos műkincset s gyűjteményeket itt leírom lehetetlen, mert azok alapos tanulmányozására nem egy pár hét, de egy ember élet is kevés. — Miután engem különösen a műemlékek érdekeltek, legelőbb látogattam meg a dómot (la Cathedrale di S. Maria del fiore). Ezen kiváló műemlék építése, Arnolpno del Cambio építész által még a XIII-dik században kezdetett meg, merész s szép ívezetű kupoláját azonban csak 1436-ban építé Filippo Brunelleschi. A dóm nyugati façadeja — még mai napig sem kész, nem bírván márvány incrustatióval, mint a többi részek. — Már terjedelemre nézve is nagyszerű belsejében, a kitünő üvegfestmények, márvány mozaikok s művészies kivitelű bronz síremlékek, mind meg annyi tanújelei a XIV-dik század kifejlett művészetének. — A XIV-dik században Giotto által épített s a dóm déli oldala mellett külön álló híres campanile, az emeletek és ablakok arányos beosztása, valamint egyes mozaikdiszitmények mérsékelt, de kellő alkalmazásában, igen elegáns s nemes tervezetet mutat; s mindannak dacára, hogy a torony négy oldalúsága átmenet nélkül vitetik keresztül egész magasságában, nem tömör s nehézkes kinézésű, hanem részleteiben és egészben véve könnyűded felfelé törekvés nyilvánul.

A dóm atellenében nyugat felé áll a keresztelő sz. János tiszteletére épült Baptisterium (il Battisterio), mely Arnolpho által 1294-dik évben láttatott el a mozaikszerű márvány incrustatióval. Az egész építmény szabályos nyolc-oldalú alaprajzzal s kupolával bír, s rajta mindenesetre legérdekesebbek a Lorenzo Ghiberti által 1430-ban készített világhírű bronz ajtók, melyek felette szép kissé naturalistikus felfogású virág- és gyümölcs füzérekkel bíró ráházattal vannak körülveve. — Az ajtó felülete szépen ornamentirozott díszlécezet által négyszegletű mezőre (Casettara) osztatik, melyekben e következő tartalmú féldomborművek foglaltatnak: 1. Az első emberpár teremtése s a paradicsomból való kiűzetése. 2. Kain testvérgyilkossága s a földet művelő Adám. 3. Noah a vízözön után. 4. Ábrahám s a három angyal. Izsák feláldozása. 5. Ezsau és Jakob. 6. József s testvérei. 7. Törvényhozás a Sinai hegyen. 8. Jericho falai. 9. Az Ammoniták elleni csata; s végre 10. A Sabai királyné.

Ezen itt röviden elősorolt féldomborművek, egyes alakjai, szép esoportozatokban s művészies kidolgozással vannak előállítva, s az ajtó egyéb díszit-

mennyet is annyira felségesek, hogy Michel Angelo kinyilatkoztata, miszerint ezen ajtó érdemes lenne a paradicsom kapuját díszíteni. (saját szavai: *Son tanto bello, ch' elle starebbon bene alle porte di paradiso*). Lübke szerint: a mily érdek az ólász művészetre nézve a Ghiberti ajtaja, éppen oly fontosságu a nemet stílusra a nürnbergi Sebald síremléke.

Megemlítesre méltó a baptisterium belsejében lévő, fehér márványból készült s szép féldomborművekkel díszített keresztelő kút, valamint azon fenséges mozaikok, melyek részint a kúpola falsíkjaít, részint pedig a padozatot díszítik.

Flórennek legnevezetesebb profán építménye mindenesetre a Palazzo Vecchio nevű városháza, mely a Piazza della Signoria főtéren áll. — Dacos kinézest, külseje, földszinti vasrácsozatos kis ablakaival, s rovatekos négyszögletű s magas tornyával, különös benyomást gyakorol a szemlőrre; külsejének architektúrája minden finomabb díszrészeket megvetve, időbarnított s durván faragott természetes (Bössage) falsíkjaival inkább egy várhoz hasonlít. Az ember nem is gyanítana, hogy ezen primitív külsejű épület belseje a legszebb alkotásokat foglalja magában, hogy az architettura benne minden nemét felhasználva a művészetnek, nagyszerű képet nyújt a renaissance stíl legfényesebb kifejlődéséről.

A főbejárás kapuzatán, mely előtt a Michel Angelo híres David szobra áll, egy nem tagas, de pompás oszlopos galleria által szegélyezett s mozaikkal kirakott udvarba (Cortile) jutunk, melynek közepét a Verrocchio által készült márvány ugrókút foglalja el, a colonnádok alatti falsíkon pedig a legszebb decoratio mellett, néhány régi város látképét (Pozsony városát is) találjuk. Az oszloptörzsek, capitulek, valamint a bolttívek lapjai s a falak síkjai is, fantastikus és grotesk alakzatokkal, mascarókkal, delphineekkel, s stilizált virágornamentekkel, lebegő guirlandokkal vannak, a legnagyobb műzlessel és változatossággal díszítve. Míg az oly híres vatikáni díszítmények teljes bevégeztségek miatt itt-ott kissé szárazak s merevek, addig itt a vázlat-szerűen tartott és némi bravórral, sőt merészséggel festett ornamentek, változatos motívumokkal, a művészi conceptio és illetség kinyomatát s jellegét tüntetik elő.

Hogy mily aratásom volt itt vázlatkönyvem számára azt elkezelhetem. A tag és kényelmes emelkedésű lépcsőzetlen felmenye egy igen tagas díszterembe jutunk, mely azonban jelenleg renováltatik. A terem falsíkjaít gyönyörű pilasterek élelkitik, melyek közt a város és Medicek történetére vonatkozó nevezetesebb események vannak, Vasari, Luca Giordano Cigoli s más híres művészek által al fresco festve. — A „Sala de Gigli” nevű teremben pedig fehér márványból felségesen kidolgozott ajtó pillantunk meg, melynek szárnyain egyéb izétes díszítmények között Rhidolfo Guirlandajo és Benedetto da Majano által, falmézekből, intarsiaszerűleg készített, Dantet és Petrarát ábrázoló alakok láthatók.

Van még ezeken kívül számos terem és egy kaporna is, mind megannyi telve a legbesesebb műkínsekkel, — melyeket azonban itt felsorolni térszűke miatt lehetetlen.

A Palazzo vecchioinak átellenében találjuk az úgynevezett Loggia dei Lanzi, melynek nyitott és magas ívezetű csarnokában a szobrászat és ércöntészet több remekműve őriztetik. A többi közt itt áll egy márvány talapzaton Benvenuto Cellininek híres „Perseusa” bronzból gyönyörűen öntve, valamint Donatello „Judit és Holóphernesé”, s több eredeti római szobora Traján fórumáról.

A világhírű Galleria degli Uffizi szintén a festészet s szobrászat összes műkincseit foglalja magában, melyeket oly nagy számmal mint itt, másutt sehol sem találunk. Amit Olaszországban a festészet s szobrászt kitűnőt teremtetett, az mondhatni mind itt van felhalmozva, s minthogy a remekek leírása úgy is megtalálható az idevágó szakmunkákban, ismertetésem tehát igen általános lehet.

A gyűjteményeket magában foglaló épület mindjárt a Palazzo vecchio déli oldalán, mellette kezdődik, alaprajza egy U-betűhöz hasonlít, melynek két szára északfelé fekszik. — A monumentális épület külseje szép, oszlopos csarnokaival a XVI-dik század második felében, Giorgio Vasari tervei után épült. A földszinti folyósó fölkéiben megfelelő talapzatokon kitűnő tudósok, művészek, államférfiak s hadvezérek természeti nagyságú szobrai állnak. — Az épület első emeletében több mint 200,000 kötetből álló könyvtár, ritka kéziratgyűjteménnyel van elhelyezve. — A második emeleti világosabb csarnokok szép frescokal díszítve, legtöbbször antik szobrokat s ezek hű másolatát — például a vatikáni Laokoön csoportozatot, valamint a legrégibb olasz festményeket is tartalmaznak.

Az egész gyűjteménynek gyöngye a nyolcadalú felülről igen célszerűen világított, úgynevezett „Tribuna” nevű terem, hol az egész gyűjteménynek legbecsessebb festészeti s szobrászati művei vannak felállítva.

Itt találjuk a többi közlathoz nem tartozó Satyrát, a világhírű Medicei Vannust; látunk továbbá festményeket Correggio, Tizian, Guido, Reni, Cranach, Rafel, Veronese, Dürer, Michel Angelo s más kitűnőségektől.

A Tribuna után következnek azok a termeek, hol a velencei, hollandi, francia, flamand, német iskolák kitűnő remekművei őriztetnek.

A gemmák terme drága kövekből készült műtárgyakat tartalmaz; a mesterek termében pedig a világ összes művészeinek arcképeivel találkozunk. Érdekes ezek közt Dürer Albert 1498-ban festett arcképe, melyen a következőket olvashatjuk: „Das malt ich nach meiner Gestalt, ich war sex und zwenzig iar alt.” — A felíratok termében legtöbbször római és etrusk feliratos emléktáblák, sarkophagok, s fogadalmi emlékek láthatók; a Cameraák terme pedig az antik véssett köveket tartalmazza, végre a híres Niobidák és a bronzo-k termében, különösen az utóbbiban görög anák a legszebb patinával bevont kitűnő szépségű szobrocskák, edények s eszközök chronologikus rendben, csinos székrendyekben vannak elhelyezve.

Engem speciálisan érdekelt a kéziratoskönyv, rézmetszetekből s tenyerektől álló gyűjtemény, mely a Galleriát a Palazzo Pittivel összekötő hosszú folyósóban, részint begyámázva annak falain, részint pedig füveg székrendyekben

van elhelyezve. — Miatán a régi mesterek tervrajzai legtöbbször tollal vannak vázlatzerűen rajzolva, s a mester első conceptiójának kifolyásai, azért rendkívül érdekesek s behatóbb tanulmányozásra méltók.

A híres Palazzo Pitti gyűjteményei leginkább antik s római szobrászati műveket tartalmaznak. — A nemzeti Múzeum (il Bargello), a szépművészetek akadémiaja, továbbá a Palazzo Riccardi és Strozzi, részint műregiségeket, részint festményeket s szobrászati műveket őriznek. — Megemlítésre méltó az egyiptomi s etrusk Múzeum (Museo egizio ed etrusco), mely már újabb időben alapítottott ugyan, de nagybecsű egyiptomi szobrokat, s különösen szép etrusk vázákat és egyéb díszedényeket foglal magában.

Florence számos temploma mind megannyi múzeum. — Legyen azok közül megemlítve a S. Croce egyház, mely olaszthoni kitünőségek márvány szobrait és eptaphiumait tartalmazván, valódi Pantheon, s az olasz építészeti művészet iránta, mint az angol Westminster, s a német Walldallája iránt. Továbbá a S. Lorenzo, 390-dik évben épült templom, melynek különösen mozaikjai gyönyörűek. — Megtekintésre méltó még a Buonarrotti család egyik utolsó tagja által a városnak adományozott Michel Angelo háza is.

Mint mindenütt úgy Florencében is, a profán építészeti palotákban nyilvánul leginkább, melyek ott mindenekelőtt szokatlan nagy dimenziókkal bírnak. Így például a szobák ablakából igen jól látható Palazzo Strozzi földszintje majdnem oly magas, mint a szomszéd ház, első emeletével együtt. Általában az erős lábazati tagok s merészen kinyúló koronázási párkányzat élénk kinyomatot kölcsönöznek a hatalmas rustik facadenak; az a dac, de egyszerűségénél s nagy méreteinél fogva egyszerűsége mind nemcsak külső, a palota sarkain lévő s kovácsolt vasból készült lámpások, falkatartók, s az egészhez viszonyítva kissé tompa de megfelelő vastagságú faligűrűk, az úgy is burna, természetes köszínezetű s komor külsejű épületet bizonyos középkori jelleggel ruházzák fel. Vannak azonban oly — XV-dik és XVII-dik században épült, s finomabb renaissance stílusban épült palazzók is, melyeknél nem a dac, az elzárkozottság, a bizalmatlanság s a ridegség, hanem a classicus szépség, kellemes, vidor s könnyűded jelleg bír túlsúllyal.

Képzeli-e a szíves olvasó, hogy ily óriási tömegében a megfigyelésre felvetésre méltó renekeknek, mily nehéz a választás, s mennyire érzik az ember saját gyöngeségét, a mechanikai és szellemi munkának kimerítő, zsibbasztó hatalmát. Én velem is megtörtént az, ami már előttem sok mással, hogy a több napi folytonos szemlélés, tanulmányozás és rajzolás fáradalmak szünetet parancsolt, s a rendelkezésemre álló idő rövidsége, végre is valóni kényszerített.

Ellágyva tehát Floréncet szép emlékekben gazdagon, útnak indultam tovább dél felé, s Polignou, Termin keresztül a rég elhagyott Rómába érkeztem. — Megvallom, hogy a meghatottság és a pietás magasztos vérzetével pillantottam meg sz. Péter kápolnájának collossalis silhouettjét, a mint azt az éppen lenyugvó nap utolsó bíbortörő sugarai megárazozták, s környezetem mindennemű emléke arra figyelmeztetett, hogy az örök városban vagyok.

Azt hiszem, hogy minden Rómába jövő idegen utazó, legelőször is az összes kereszténység főtemploma, a sz. Péter basilikáját, az építészet ezen nagyszerű műremekét látogatja meg. Én is hasonlóképen cselekedtem. A dóm előtti Piazza san Pietronak köríves oszlopesarnokai, a közepen álló egyiptomi obeliszk és a két monumentalis ugrókút oly ösmerőseknek tündek föl, mintha már többször megfordultam volna körülük, pedig mindössze is csak rajzokból ösmertem őket.

A sz. Péter, S. Pietro in Vaticano basilikájának belseje skupolájának magassága, csak szokatlan nagy méreteinél fogva volt meglepő reám nézve. — A szem azonban nagyon könnyen csúslódik ezen dimensiók megítélésében, minthogy a mozaikok alakjai és a szobrok szintén oly nagy méretűek, hogy a dóm belseje hozzájuk vetve a valóságosnál kisebbnek látszik. Így például a kupola tambourja alatti csegelyeken (pendentifs) lévő, négy evangelista közül Lukácsnak a kezében egy olyan toll van, mely természetben majdnem másfél öl hosszú; eszerint képzelhetni tehát az egész alak nagyságát. Továbbá a főhajó elején, a bemenetnél az első pillér alján lévő, fehér márványból készült s egy vízmedencét tartó angyalok alakjai, kis angyalkáknak látszanak; míg ha az ember egészen közel jön hozzájuk, óriásokká válnak. Az oszlopok capitelleinek akantlus levelei pedig egy ölesek! — Mind annak dacára, hogy ezen alakzatok nagysága a basilika nagy méreteinek megfelel, ezek az optikai csalódás folytán mégis sokat vesztenek.

Ezen hibába a gót stil soha sem eshetik, azért oly nagyszerű és impozáns az e stilben épült dómok belseje.

Régészeti szempontból érdekes, a főoltártól nem messze, egy aranyozott bíbor veres szőnyeggel bevont mennyezet alatt lévő sz. Péter bronz szobra, mely még az V. századból való, s a byzanti stil merevségének jellegét viseli magán. — Műrégészeti tekintetben itt általában kevesebbet találtam, mint reméltem; a Bernini által a Pantheon portikusának bronz casettaiból öntött s csavart törzsű, oszlopos ciboriummal bíró főoltár, valamint a pápák siremlői, természetellenes márvány függönyökkel (!) s túlságosan megterhelt díszítményeikkel, már a renaissance hanyatlási korszakából valók. — Az egész monumentális építmény legimpozánsabb részlete a Bramante által megkezdett, s Michel Angelo modellje szerint, halála után Domenico Fontana által bevégzett, 132.5 meter magasságú kupola, mely merész ívezetű bolthajtásának kivitelénél s nemes arányainál fogva az építészet egyik legnagyobb szerű műremeke.

Alsó friesén olvasható: TV ES PETRVS ET SVPER HANO PETRAM AEDIFICABO ECCLESIAM MEAM ET TIBI DABO CLAVES REGNI COELORVM.

Csak az a kár, hogy a basilika bejárata előtt, Carlo Maderno építész által 1612-ben épített aránytalan nagyságú előcsarnok, a tambourt és a kúpola nagyobb részét még bizonyos távolságban is elfedi, s csak nagyobb távolságban bír a kúpola azon hatással, melyet Michel Angelo tervezeténél elérni óhajtott.

Egyáltalában véve a basilika architektúrája mint emlitem, csak szokatlan nagy méreteinél s kiterjedésénél fogva hat a szemlélőre, nem pedig classicus szépsége s a stil nemessége által.

E nagy méretének oka pedig azon körülmény lehet, hogy a sz. Péter basilikájának végleges kiépítése legtöbbszörre már a XVI. XVII-dik századba esik, tehát oly korszakba, midőn kivált Olaszországban a renaissance műirány nem egyszerű classicus szépség, hanem külső pompa, fény s hatás után törekedvén, mindinkább hanyatlani kezdett. Az architektúránál mellőzve vagy elferdítve a constructiv elemeket, a decoratio egészséges s stilizált részleteinek elkorcsosodását idézte elő s az extensiv nagyság által vélte pótolhatni az intensiv nagyot.

A basilika belsejének egyes műrészletei, mozaikjának díszitményei és szobrai, még elég csinosak arra nézve, hogy egy decorationalis művész figyelmét lekössék, de műtörténészre nézve — ki a stil tisztaságát keresi — nem bírhatnak érdekekkel.

Sokkal fontosabb és érdekesebb e tekintetben a város falain kívül fekvő sz. Pál basilikája (San Paolo fuori le mura), mely még a 388-ik évben, Theodosius császár alatt épült, — később többször elpusztított s újra felemeltetett míg az 1823-ik évi július hó 15-én, vigyázatlanság folytán támadt szerencsetlen tűzvész alkalmával egészen leégett, úgy, hogy az alólól nyitott s arnyalemezekkel gazdagon díszített fődélszék, valamint több érdekes mozaik s fresco kép is, végkép elpusztult.

Ezen nagyszerű basilika 1840-ben, bár nem egészen stilszerűen, — de nagyjából kijavítottatott, s IX. Pius pápa által 1854-ben ünnepélyesen újra felszenteltetett. — Ezen egyház valódi basilika, s a később épülteknek mintául szolgálhatott. Öt hossz és egy kereszthajóval bír; a főhajó gyönyörű monolith marványoszlop colonnada által választatik el a mellékhajóktól. — Egy félköríves apsis és a diadalív közt állt a ciborium oltár. — Az apsis félgömb boltozatján (Concha) lévő mozaik az apostolok közt trónon ülő üdvözítőt ábrázolja, nagyszerű felfogással jelképezve a megváltót. — A főhajó hosszfalainak oszlop ívezetek feletti képszékén (Fries), fémerekben foglalva, pápák mellképei láthatók, megfelelő szép ornamentális mozaik díszitménnyel körülvéve.

A diadal ív feletti falsíkot szintén szép mozaikok díszítik, melyek egy körfémerben a megváltó nimbuszal körülvett mellképét ábrázolják.

A főoltár „TV ES VAS ELECTIONIS“ feliratú mennyezetét tartó alabastrom oszlopok, vastagságuk dacára áttetszők, Egyáltalában akár merre fordul itt a szem, mindenütt a legbecsesebb és legnemesebb építési anyagot látja felhasználva. — A hatalmas diadal ív felső keretjén e következőket olvashatni:

PLACIDIAE. PIA. MENS. OPERIS. DECUS. OMNE. PATERNI
GAVDET. PONTIFICIS. STUDIO SPLENDERE. LEONIS.

Egészen a mennyezet alatt pedig
**TEODOSIVS CEPIT PERFECIT ONORIVS AVLAM — DOCTORIS
 MVNDI SACRATAM CORPORE PAVLI.**

Az ő keresztény egyházi építészet, a classicus korból, mint tértnyitő és alátámasztó tagot csak is az oszlopot ösmere, melyet azonban alkalmazásában módosításon vitt keresztül azáltal, hogy t. i. az egyenes fögerendázat (Architrav) nem tétetett közvetlenül az oszlopokra, mint a görög classicus építészetben, — hanem az oszlop először egy ívezet alátámasztására használtatott fel, s azonfelül — elég mérséken — ezen félköríves colonnádokra nehezedett a föfalazat. — Ily egyszerű architectura mellett képes volt az építész a 100 lábnyi magasságot elérni a nélkül, hogy egyéb complicált szerkezetekre lett volna szüksége.

A hatalmas diadalívet hordozó óriási nagyságu jóniai oszlopok, architrav részleteikkel bizonyosan még egy régibb monumentális építményről valók. — A frescók és mozaikok komoly alakjai, előnyösen valnak ki a fénylő aranyalápból.

A basilika belseje még most is megmaradt eredeti részleteivel, hosszú oszlopsoraival, fénylő mozaikjával, melyeket a felső ablaknyílásokon áttörő nap-sugarak előnyösen világítanak meg.

Ezen basilika, megnátho s nagy méreteinél fogva nagyszerű benyomást szül a szemelőben, hát meg mily fényes lehetett a tűzész előtt, a maga eredetiségében? — A mint az akkor élő írásokból tudjuk: a falazatok egészen a tetőzetig csillamlottak az aranytól és drága követől. — A labazati részletek, parkányzatok s a padozat, színes márvánnyal valának kirakva s leg szebb mozaikkal díszítve.

Az oszlopok ívezetek belsíkjai pedig attetsző zöld színű üveggel rakattak ki, melyen a rozetták és vírágdíszítmények — miut egy akkori költő azokat leírja:

„Sic prata vernis floribus renident
 mint a réten lévő tavaszi virágok, úgy fénylettek! Még nagyszerűbb s fényesebb lehetett az aranyozással gazdagon díszített födénye, melyről Prudentius így nyilatkozik: „Arany lemezekkel bővöná ő (a császár) a gerendákat, hogy a belseje a napkeleshez hasonló aranyvilágításban csillogjon!”

Sok viszontagságon ment azóta keresztül ezen monumentális építmény. — Többszörös rablások és földrengések megfoszták belsejét díszítményeitől. — A longobardok és saracénok a cassettírozott födény arany lemezeit, s a föltár drágaságait tulajdonították el. — Még nagy szerencse, hogy ezen pusztítás mellett a föltár alatt lévő sz. Pál sirja s a bronzsarkophag érintetlenül maradt. — Mindezen szerencsétlenségnek dacára a basilika tiszteletre méltó falai, a Tiber partján — még most is büszkén emelkednek az égnek; — belseje még most is fényes, és a San Paolo basilika, szent Péter domja mellett még most is legszentebb helye marad a kereszténység fővárosának! Vázlatkönyvem számára itt is sok érdekes tárgyat találtam s képzelhetni, hogy elégűlten tértem vissza a városba.

Ezután a világhírű vaticáni frescokat és műgyűjteményeket szemléltem meg. Tudva azt, hogy Michel engedély nélkül senki sem bocsátanak be, siettem egy ily „monsignore” Pacea cardinalis és pápai maggiordomo által aláírott — permassot elnyerhetni, a mit nem csekély utánjárás után meg is kaptam. — A Bernini által épített és a Piazza San Pietro nevű főtert egy körív alakban befoglaló oszlopos colonnáda alatt haladva, a pápa sarga vörös és fekete diszizeiben öltözött sveiczi gárda által őrzött főbejárathoz jutottam, hol az engedély előmutatása mellett beeresztetém. — A főépülethez (Scala regia) egy tágas, világos s hosszú fűdött folyosó, kis emelkedéssel vezet, melynél fájdalommal tapasztaltam egy oly architectonikus hibát, minőt az ember ily monumentális építményeken csakugyan nem keresne; t. i. a fölépcsőzethez vezető folyosó ablakai, pilasterei s egyéb vízszintes parkányzatai, az ily eseteknél alkalmazandó lépcsőzetes megszakitás (Abtreppung) nélkül — a földszin lejtős niveauját követik; tehát az ablaknyílások keretei nem derékszögű négyszöget — mint rendesen szokás — hanem dűlányeket képeznek, s a pilasterek capitellei, valamint a lábazati parkányzatok nem normális vízszintesek, hanem ferdek! Ez mindenesetre oly hiba, mely igen háborítólag hat a nézőre s melyet semmi körülmény nem igazolhat.

A lépcsőzeten felmenve, a „Capella Sistina” feliratos ajtón, engedélyem előmutatása mellett, a Michel Angelo híres frescoival díszített sixtini kápolnába a művészet e magasztos szentelyébe léptem. — Az 1473-ik évben IV. Sixtus pápa által épített s nevét viselő kápolna egy hosszukás négyszöget képez. — A Michel Angelo által festett, utolsó ítélet-et ábrázoló, valamint a kápolna tükörboltozatján lévő ősméretes frescók a legszebbek közé sorolhatók, mit a monumentális festészet felmutatni képes. — Midőn a fehér márványból készült, Cancelli pilastereinek gyönyörű ornamentjei lemásolásához kezdtem, a hozzám jövő felügyelő, dacára az előmutatott engedélynek — nem enged meg munkám folytatását; de végre is midőn megtudá, hogy magyar vagyok, nyilatkozatom oly nagy befolyással volt reá, nézve s annyira engedékenynné tévé, hogy legnagyobb készséggel még egy származékot is hozott számomra.

A második emeleten vannak a világhírű Rafael-féle Loggiák és Stanzák. — A Loggiák pilastereim és boltozatján lévő díszítményi festményeket, Rafael tervei után, Giulio Romano és Giovanni da Udine nevű tanítványai festették. Az ornamentatio igen szépen van tervezve de a kivitel, amint azt már a florenci Palazzo Vecchio frescoinál említém — egyes részletekben túlságosan ki van dolgozva, mi által az ornament kissé nehézkes és nyugtalanná válik, annál is inkább, miután itt a legesekeylebb mellékrészletek is nagyon marquirozva vannak; igen dominálnak, amiért is a főbb részletek hatásukban nem jöhetnek kellőleg érvényre. — A Rafael Stanzái a Loggiák végén három termet foglalnak el. — Különösen megemlítem a Rafael híres Disputáciát és az atheni iskolát ábrázoló nagyszerű frescokat.

Midőn engem különösen a régészeti gyűjtemények érdekeltek, siettem is a világhírű vaticáni múzeumokat megtekinteni. — A galleria Lapidaria, Museo

Chiramontiés Museo Pio Clementino legtöbbnyire nagybecsű antik szobrászati műveket tartalmaznak, melyek közt különösen megemlítésre méltó a belvederei Apollo és Laokoon nagyszerű szobrai, s az antik szobrászat remekei. — A Museo Gregoriano nagyon érdekes és becses etrusk szobrokat, urnákat, vázákat, házi bronzeszközöket foglal magában; végre az egyiptomi múzeum több termében igen ritka egyiptomi műrégiségek (Apisok egész legiója) találhatók.

De ki bírná mindezen műkincseket csak megközelítőleg is elősorolni! — Hogy a vaticani könyvtárt is megtekintém, azt csak a szolgálatkészség ügy látszik a magyarok iránt nagy előszérettel viseltető custode különös szíves-ségének köszönhetem, ki megtudva, hogy architetto ed archaeologo ungherese vagyok, kiváló figyelemmel nézegette vázlatkönyvem rajzait, s mintegy kárpót-lásul megengedé, hogy az ekkor zárva levő bibliotheca vaticana nagyszerű frescofestményeit, valamint egyéb műrégiségeit is megtekinthessem. Mindössze is néhány perc, ily roppant gyűjtemények megsejtelésére!

A vaticani gyűjteményekben több igen érdekes részletet lerajzolva, meglátogattam a Monte Palatino alatt fekvő Forum romanum nevű térséget. — A via dell arco di settimo Severo utca végén pillantám meg először a Seve-rus diadalívét, nagyszerű ívezetével, oszlopaival és basreliefjeivel. — Ezen dia-dal ív mellett volt az „umbilicus urbis Romae”, azaz a város és a római biro-dalom ideális középpontja, s némi maradványokat mutogatnak azon fő mértföld mutatóból is (Miliarium aureum), melytől a birodalom és provinciáinak római utjain álló mértföldmutatók, a távolságot jelezték.

A tulajdonképeni Forum romanum nevű térnek csak kis részlete van még napfényre hozva, s a falomladékoktól megtisztítva, az a rész, a melyen a basilika Julia, Saturnus, valamint a Castor és Pollux templomok állot-tak, s melyek megmaradt oszlopai a római építészeti nagy mérvű kifejlődéséről tanuskodnak.

A Forum keleti részén egy magaslaton, — a romjaiban is nagyszerű — Colosseum óriási magasságú falazatai büszkén emelkednek az égnek. — Én délelőtt látogattam meg a Colosseumot, pusztá és kihalt itt minden, s csak a véres és a kőfal fecskéi sivatása szakítja meg a csendet. — Az arena, hol ezredek előtt oly véres jelenetek fordultak elő, hol a gladiatorok viaskodtak, s a kereszténység első martírjai elvérzettek — most elhagyott. — Még jól ki vehetők azon amphitheatrális ülőhelyek, hol a nézők serege helyet foglalt, s azon beboltozott óriási ketrecek, melyekben a fenevadak bezárattak. — szinte hallani véltem a kiéhezett bős oroszlánok és tigrisek ördítését, az áldozatok utolsó nyögését és — sohajását.

Az arenán úgy vettem észre, hogy az ásatást még most is folytatják, mert a mostani niveau alatt még néhány lépcsőfok vehető észre, s csak ott lehetett az arena eredeti niveauja. — Mellettem hévert több akanthus levelű oszlopcapitel, melyek tetemes nagyságuk után következtetve, óriási nagysá-gú oszloptörzsokön voltak alkalmazva. — A Colosseum belsejének folyosói és üre-gei labirintyszerű kanyarulatokban futnak az arena körül. — Még mutogatták

nekem itt az az a földalatti vízvezeték beboltozott csatornáját, melyen keresztül az arenát insecenirozott tengeri iszapát számára a Tiberből vizet becsátották. Amennyire a Colosseum belseje már elpusztult állapotú annyira jó karban van még a megmaradt falazatok külsője, melyről annak szép architecturája jól kivehető.

Igy a földszinti oszlopok tömör toscanai, az első emeleti karsu jóniai, a második emeleti oszlopok pedig acanthus levelű római oszlopokból áll, végre a harmadik emelet falsíkját már csak könnyű pilaszterek élénkítik, mely utóbbiak közt a Colosseum nézőtere felett kipányvázott óriási ernyőnek rudait tartó consolák alkalmazták. Mily szépen és a szerkezetnek mily tökéletesen megfelelő sorozatban következnek itt, a különböző jellegű és hordképességű oszlopok egymás felett! A Colosseum óriási nagyságu külsője, anyagának időbarnult, sötét és komor színezete, valamint architecturájának egyszerűsége, maradandó benyomást szül a szemlélőben s elutasíthatlanul inti arra, hogy a földön minden hatalom és fény mulandó!

Sic transit gloria mundi. Meglátogattam ezek után Caracalla, Diocletian és Titus thermáit, hol még egyes termekben a renaissance ornamentationa oly nagy befolyással volt frescók jól kivehetők. Pompei és Herculani újabb időben felfedezett frescói akkor még ismeretlenek lévén, Michel Angelo és a renaissance nagymesterei, ezen thermákban tanulmányozták a decorátiót, melyet először a Rafael Loggiáin látunk alkalmazva.

Megnéztem továbbá a S.-Giovanni Laterano, az „omnium urbis et orbis ecclesiarum mater et caput”nak nevezett, pompás mozaikkal s frescókkal díszített egyházat, mely nagy Constantin óta főtemploma vala Rómának.

A Palazzo Farnese, Museo Kircheriano és az archaeologiai intézet mügyűjteményeit és régiségeit, az idő rövidsége miatt csak futólagosan tekinthettem meg. Tudom, hogy Rómában létemkor sok nevezetességet nem láttam, de ki bírná ezen tengernyi mügyűjteményt mind csak el is számlálni, itt nem hetek, de évek szükségesek a mükingsek beható tanulmányozására.

Rómából Civita vecchia, Livornón keresztül utazva, a vasúti vonal legtöbbnyire az olasz félsziget nyugati partján, a tenger mellett halad. — A tengerparton bizonyos távolságokban láthatók még azon tornyok és erősségek romjai, melyek hajdan a tengeri rablók megfékezésére épültek. — Rómából 1/2 10 óker indulva, esti 9 óra felé Pisába érkeztem.

Legelső kirándulásom természetesen a város északi részén lévő Piazza del Duomo felé volt irányozva, hol a város nevezetességei: a dóm, a baptisterium, a világhírű ferde torony, és a Campo-Santo mind együtt találhatók. Az 1063-ban épült dóm egy öthajós basilika, kereszthajóval és egy körülék alaprajzu kupolával. Az egész templom külsője gyönyörű márvány inrustatioval van bevonva. A főhajót gazdagon aranyozott s casettirozott födény fedi. Különösen lekötö a figyelmemet, az oroszlánokon nyugvó, Giovanni Pisano által 1311-ben fehér márványból készített remek szőszék. —

A főhajóban függő nagy bronz csillár, mely egyenletes lengései által Galileiban az óraing alkalmazásának eszméjét költé fel, művészi tekintetben is becses. Nem kis örömmre, gyönyörű intarsiákat, mozaik díszítményeket találtam itt, s egy szép szentelt vízmedencét Michel Angelo madonnájával díszítve.

A dómtól nyugati irányban áll a baptisterium, mely a XIII-ik században Olaszországban dívó gótizáló architektúrával bír. — A kúpola teteje azonban nem szép, sőt rúttnak is mondható, amennyiben a kúpola gömb boltozata egy csónka kúppal van kiegészítve. — A baptisterium márvány keresztelő medencéje és a Nicolo Pisano által 1260-ban készült, hatoldalú és oszlopos, nyugvó szószek, valamint a kúpola mozaik ornamentjei, bő anyagot szolgáltatnak vázlatkönyvem számára, csak hogy a rajzolásra való engedélyt jó drágán kellett megfizetnem. — Megemlítésre méltók a baptisterium ablakfestményei, melyek apró színes üvegdarabokból összerakva, valódi üveg mozaikok; s az által, hogy az alakok és ornamentek körvonalai elmosódtak, az egész ablak pompás szőnyeget képez; sajátosságos festői hatása s a színek élénksége a szemet szinte kápráztatja. — Ily üvegfestményeket, melyek a régenten alkalmazott színes szőnyegeknek igen jellemzik, csak itt láttam legelőször. — A híres pisai ferde tornyot pisai Bonannus már 1174-dik évben kezdé építeni, de csak 1350-ben Tommaso Pisano által végeztetett be; hat emeletes oszlopos gallériákkal van körülvéve, melyek szép kapitelleket láttatnak. — A torony 46 meternyi magassága mellett 4 meter, azaz több mint két öl elhajlással bír, mely rendkívüli ferdeségnek oka eddig még ösmeretlen, és sokféle véleményre adott alkalmat.

A dóm mellett lévő Campo Santo, egy befele nyitott oszlopos galléria által szegélyezett hosszúkas négyszegletű sírkertet képez. — A gallériák falsíkjain a legrégibb olasz iskola fresco festményei, szép díszítményű rájáratokban pompáznak. — Megemlítésre méltó a római sarcophagok és síremlékek gyűjteménye, valamint a Lucca della Robbia terracottái és majolikái. — A városban találtam még több régi házat, melyek facádejé feltűnő szép sgraffitokkal van díszítve. — Pisa igen csendes városka, a sárga vizű Arnó mellett fekszik nem messze a tengerparttól, úgy hogy a ferde Campanile tetejéről nyugat felé a tenger síkja már látható.

Pisából Florencen, Bolognán, Modenán, Parma és Piacensán keresztül Midian óba jövék, hol kellemesen lepi meg az idegent az egyenes irányú, hosszútágas s jól világított utcák sora, melyeken nagy élénkség uralkodik. — A Hôtel Reichmanba szállva, nem valék távol a Piazza del Duomo nevű főtértől, hová a dómot megtekintendő legelőször is siettem.

A Cattedrale (Mariae Nascenti), melyet a milánói büszkén a világ nyolcadik csodájának tart, — a római sz. Péter és a sevillai dóm után a világ legnagyobb s legtágasabb belsejű temploma.

Nem leendő talán érdektelen, ha könnyebb áttekintés s összehasonlítás végett a legnagyobb dómok kiterjedését, legujjabb pontos mérések nyomán *) itt közlöm:

*) Wiebeking! Bürgerliche Baukunde, s. Lützow! Die Meisterwerke der Baukunst

A római sz. Péter belseje tesz 199,926 □ párisi lábát
 A milanói dómé 110,808 □
 A sz. Pálé Londonban 102,620 □
 A Hagia Sónaé Konstantinápolyban 90,864 □
 A kölni dómé 69,400 □ A „ „

Hogy ezen elősorolt dómok nagyságát könnyebben elképzelhessük, ide írom a kassai dómnak kiterjedését is: 9648 □ párisi láb.

A milanói dóm belsejének nagy dimenziói igen imponálnak, és csúcsíves stílusban építetvén, optikai csalódásnak itt helye nincs, — és a stílus keverék dacára ezen építmény a keresztény középkori építészet egyik kiváló remeké. Semmiféle leírás és eset nem képes azon esodaszerű varázshatást visszaadni, melyet a vakító fehér márványból való colossális fialák, tornyocskák, számtalan szobrászati remekmű, a koronázó párkányzat majdnem csipkeszerű finom szegélyzete s egyéb díszítményeinek sokasága szűl a szemlélőben.

Ösmertem én már a dómot s annak egyes műrészleteit pontos rajzok és fényképek után is; de a valóságban csakugyan megvoltam vele. — A dóm belseje szép és karcsú pillérek által öt hajóra oszlik, melyeket egy-három hajós kereszt-hajó metsz keresztül, a négy vastagabb pilléren merész ívezetekben emelkedik egy nyolcoldalú kúpola, mely a gót stílusnak megfelelően kívül egy nyolcoldalú, csúcsos sisaku tornyot képez.

A polygonál szentély kissé széles csúcsíves ablakai, itt-ott már elkorcsosodott halhólyag mérműveikkel, a tagozatok geometriai merevsége, emlékeztetnek az angol tudor stílus építményekre.

A dóm nyugati façadeja az öt hajónak megfelelő hatalmas pillérekkel bír, melyek azonban a csúcsíves építészeti felfelé törekvő jellegét, a kissé nehézkés, széles s több helyen éppen a fialás pillérek által félbeszakított vonaltól esücsfal miatt nem igen jellemzik. — Ehhez járulnak még a homlokzatnak Pellegrino Tibaldi által a XVII-dik században készített s már kissé nagyon is barokk ablakai s ajtai, melyek ezen háborító stílkülönbség miatt a dóm architektúrájának gót jellegével semmiképen sem egyeznek.

A dóm belsejében a pillérek — fejezetek helyett — csúcsíves fülkékkel bírnak. Ezen szerkeztés következtében a boltozat gerincei nem a pillérek fejezeteibe, hanem azokba a kápolnába mennek át, ami mindenesetre nem igen constructív szerkezet. — A bolt síkjai oly modorban vannak befestve, mintha márványból faragott mérművel lennének a jour kitöltve. — A dóm belsejében azon titokszzerű félhomály uralkodik, mely a csúcsíves stílus műemlékeit oly nagyszerűvé, meghatóvá s magasztossá teszi.

A kereszt-hajó déli végének egyik sarok pillérében alkalmazott kényelmes lépcsőzetet, a dóm tetőzetére juthatni. — A nem igen lejtős tetőzet márványlapokkal van befedve, mely egy külön segment boltozaton nyugszik, s így a födelszek nem lévén, ezen dómnál elég sajátságosan a fahag nem is igen fordul elő sehol sem. — A tetőzetre s a magas tornyoknak erkélyére felérve, nagyszerű látványtáru a néző szeméi elé! Egész fiala erdő mered számtalan

szobraival, hófehérségű márvány színben az olasz szép kék aetherbe, s mily gonddal és művészi tökélyvel vannak az egyes szobrok kidolgozva? Csak az a kár, hogy a falak csúcsain is szobrok állnak, mert ez mindenesetre nagy hiba. — Tudjuk, hogy a csúcsíves stíl építészeti szabályai szerint, minden csúcs legfelsőbb részét a keresztvirág vagy a keresztrozsa (Kreutzblume, panache, bouquet, finial) képezi, szépen jellemezvén az anorganikus tömeg felfelé törekedő növést s bevégezést. A keresztvirág tehát a legfelsőbb csúcsot képezvén, a mű bevégezését is jellemzi, s miután azonfelül rendeltetése szerint hordásra nem lehet képesítve, nem is hordhat semmit, legkevesebbé pedig ölnyi nagyságú szobrokat! Általában véve a milánói dóm nem annyira a stíltisztaság s az azzal járó aesthetikai szépség, hanem inkább méreteinek nagyszerűsége s beeses márvány anyagának sajátos fehér színezete miatt nevezetes.

A dóm után a Palazzo delle scienze ed arti nevű palotában elhelyezett Brera nevű múzeumot látogattam meg, mely szép festmény-gyűjtemény s könyvtáron kívül még archaeologiai gyűjteményt is tartalmaz.

A museo archaeologico a földszinti termekben van elhelyezve, s benne különösen a görög és római antik, valamint középkori műtárgyakon kívül prae-historikus tárgyakat, mint: kő- és szép bronz eszközöket s edényeket találhatni.

Vázlatkönyvem számára sok lerajzolandó tárgyat találtam itt is, és egy harisnyakötéssel elfoglalt tisztes matróna, — ki úgy látszik a Custode helyet pótolja — dieséretére legyen mondva, a műtárgyak lerajzolására nevezve semmiféle nehézségeket nem tett, sőt némely nehezen kibetűzhető felíratot folyékonyan olvasott el előttem, s a műtárgyakat kezdé magyarázatni. — Más körülmények közt nagyra tudom becsülni az efféle magyarázatokat, hanem ezen alkalmmal néhány műtárgynak lerajzolását célozván, a matróna szolgálatkészseget nem vehettem igénybe.

Akaratlanul eszembe jutott a nürnbergi vár kinzó kamaráját őrző, aszszonyság, ki erőnek erejével, a borzasztó kinzó eszköz használatáról tartott előadással akart engem megtisztelni, — bár részletes catalogusom minden tárgy iránt kellő felvilágosítást nyújtott. — Ilyen alkalmammal legjobb orvosság egy kis borraivaló, s a tolakodó cicerone célját elervén rögtön elhallgat.

Milano egyik nevezetessége, a Bacchus tiszteletére még a VI-dik században épült templom helyén álló S. Ambrosio basilikája, szép oszlopos előudvarral (Atrium). Belsejének mozaikjai még a VIII-dik századból valók s eszerint még régiebbek mint a velencei sz. Márk templomáé, különösen szép és műtörténeti szempontból felette érdekes a főoltár arannyal s drágakövekkel kirakott, emaillozott antependiuma, mely még byzanti motívumokkal bír.

A Piazza del Duomo és a Scala nevű színháztért összekötő, üveggel fedett s pompás olasz renaissance stilben, újabb időben épült „Galleria Vittorio Emanuele“ nevű csarnok, minden tekintetben ritkítja párját s többektől hallottam, hogy oly nagyszerű s tiszta stíliú építményt még Páris sem képes felmutatni.

A falazat és a padozat márvánnyal kirakott, a fresco festmények és sgraffito disztimények pontosan a régi minták után vannak stilszerűen rajzolva és alkalmazva.

Találtam azonban Milanóban oly valamit is, ami a művészeti remékek iránt pietással viseltető kedélyre megdöbbentőleg és szomorítólag hat. Egyik mellékutcában ugyanis egy szép románkori portáléval díszeskedő templomocskát vettem észre: betekintek a nyitott kapuzatban, s mit látok? Sorba állított mindenféle gépeket. Az igen becses műrészleteket s frescokat tartalmazó építmény tehát, eredeti rendeltetésének ellenére jelenleg egy gazdasági gépgyár csarnokául használtatik! — A régibb palazzokon pompás vasrácszatokat és igen szép bronz ajtógyűrűket találtam vazlatkönyvem számára.

Tervem volt Milanóból Alexandrián s Genuan keresztül Turinba menni, de az idő nagyon előrehaladván ezen utazásomról kénytelen valék egyelőre lemondani. — E helyett a Milanótól nem messze fekvő, s a kora renaissance stil egyik műremekét képező pavai karthausi zárdát (Certosa) látogattam meg.

Ezen érdekes zárdatemplom 1473-ban Ambrozio Borgognone építész tervei szerint, a legdíszesebb kora renaissance stilben épült. — Külsője felséges márvány mozaik incrustatióval bir, de belseje is szép vasrácszatokat, candellabereket s mozaik disztiményeket tartalmaz. — Különösen szép és festői a templom azon részlete, mely a négyszegletű udvar márvány oszlopos galleriáján keresztül látható.

Soha sem fogom felejteni azon benyomást, melyet az olasz renaissance ezen gyöngye reám gyakorolt. — Annyi műrészletet találtam rajta, hogy izgottságomban nem voltam képes még rajzolni sem. — Szerencsére azonban — mint Olaszthonban mindenütt — itt is kaphatók oly detail fényképek, melyek megszerzése által ha nem is egészen, de legalább részben kielégíttetem.

Milanóból Bergamon, Brescián, a felséges Lago di Garda mellett fekvő Peschieran, Veronán, továbbá a regényes Etsch völgyön, Trienten keresztül Botzenbe jövök. — Este érkezvén ide, a városból nem láttam természetesen semmit, de mily nagy volt meglepetésem, midőn másnap reggel a szobám ablaktábláit kinyitva, a gótikus parochiális templom magas súpár tornyával, fehér és zöld színű cseréppel fedett tetőzetével, a maga festői nagyszerűségében és szépségében állt előttem. — Ezen templom falazata, pillérei s tornya faragott kövekből van építve, mely utóbbiak szép meleg barna színezete jól illik a fedél színes s szőnyegszerű tetőzetéhez. Nemcsak tudtam, de éreztem is, hogy ismét azon országban vagyok, hol a esűesíves stil fensőségét s uralmát a renaissance soha sem győzte le egészen!

A templom belseje néhány érdekes síremléken kívül nem bir egyéb nevezetes műtárgyakat. Mily kicsinynek és szűknek tetszett itt előttem minden! Nem csoda, szemem még szokva volt az olasz dómok nagyszerű méreteihez.

Az igen regényes fekvésű városka szűk s görbe utcáival, esűes fedelű házaival és oszlopos csarnokaival (Lauben) még igen középkori kinézésű.

Városi múzeuma nincs még, de vannak itt oly művészek, műasztalosok s szobrászok, kik nemcsak a régi és stílszerű bútortzatot igen ügyesen kijavítani, de stílszerű újakat készíteni is képesek; azonfelül mindenféle műrégiségekkel kereskednek; összevásárolván a vidéken lévő régi várak, templomok s kastélyok régi bútorait a azokat kijavítva, legtöbbször idegen műkedvelőknek adják el, még pedig elég jutányos áron, így egy nagyon szép renaissance disztményekkel és intarsiákkal bíró szekrényért, csak 60 frtot követelt a régi tárgyak egyik renovatora.

Meglátogattam három ily műhelyet, és mindegyikben valódi múzeumot találtam! A legszebb s legdiszesebb asztalokat, szekrényeket, székeket, bronz-esillárokat, edényeket és majolika korsókat láttam szép rendben felállítva. Hát a raktár és a pince még mily műkincseket rejt! A többi közt láttam itt egy nagyon csinos XVI-dik századbéli menyasszonyi dadát, melynek gót disztményei között pompázott a szomszéd Klausen nevű város címere, egy körülfont szalaggal s a következő felirattal:

ein gutes zeitiges neues iahr. 1. 5. 1. 2.

azaz „ein gutes zeitiges neues Jahr“

Találtam még Botzenben egynéhány régi faházat is, melyeken gyakran igen szép jelentőségű feliratok olvashatók mint:

Denke rein, arbeite fein.

Das Andere lass Gott empfohlen sein. Vagy:

Die Zeit lass unnütz nicht vergehen.

Tracht' vorwärts stets, und bleib nie stehen.

Botzenből, Klagenfurton, Marburgon s Kanizsán keresztül, hat heti távollét után, felt vázlatkönyvekkel és bőtapasztalással szerencsésen Pestre érkeztem vissza.

Városi múzeuma nincs még, de vannak itt oly művészek, műasztalosok s expozíciók kik nemcsak a régi és stilszerű bútortartat igen ügyesen kijavítanak, de állászerű újjakat készítenek is képek; azonfelül mindenféle műtársaságokkal kereskednek; összerakásbólán a vidéken lévő régi várak templomok s kastélyok régi bútoraikat azokat kijavítva, legelőbbre idegen műkedvelőknek adják el, még pedig elég jutányos áron, így egy nagyon szép renaissance dísztermények kel és intarsziákkal bíró szekrényvért, csak 60 forint követelt a régi tárgyak egyik renovátora.

Meglatogattam három ily műhelyt, és mindegyikben valódi műzeumot találtam. A legelsőbb a legújabb eszközöket, szekrényeket, székkeket, bronz- és csillagokat, órányeket és majolika korszakait szép rendben felállított. Hát a taktikát és a híres még anny műkincseket rejt! A többi két láttam itt egy

A felsőmagyarországi múzeum régiség-osztályában lévő műtárgyak rövid ösmertetése.

Közi: **Miskovszky Viktor**, tanár s múzeumi első őr.

A múlt századok műkincseit tartalmazó múzeumok haszna s szükségesége már általánosan elismert dolog; mert míg egyrészt ily gyűjtemények alapítása és életbeléptetése által a múlt idők becses műtárgyai összegyűjtetnek s a végenyészettől megóvatnak, addig más részről a kézműipar példányszerű remekei, a jelen kézműipar fejlesztésére s általában a közönség nemes és helyes izlésére s a szép iránti fogékonyságra mindenestire nagy befolyással vannak.

A múzeumok ily jótékony hatása a külföldön már is észrevehető. — Az ötvenes évek kezdetén alapított kensingtoni múzeum első volt e tekintetben, később Münchenben, Nürnbergben s Bécsben is alakultak ily múzeumok; s mióta ezen gazdag gyűjtemények létrejöttek, azóta a külföld műtárgyainál a helyes izlés, a stilszerű kidolgozás nagymértékben vehető észre. — És ez nagyon is természetes; mert a művész és kézműiparos ily gyűjteményekben feltalálhatja s kénye kedve szerint tanulmányozhatja a szép formákat, s azokat készítményeinél előnnyel használhatja fel.

Általános állapotainak minden javítása, az ember jellemének nemesítésében kell hogy vegye kezdetét; egyik legfontosabb eszköz a jellem nemesítésére minden bizonynyal a művészet. — A szépség az ember mintegy második teremője, mely neki teljes szabadságot ad azzá lenni, a minek tulajdonképen lennie kell. — Ezen elv igazsága már általánosan el van ismerve, s ép azért a magasabb művészet s helyes műizlés fejlesztését nem szabad elmulasztanunk ott, hol alkalmunk nyílik gyűjtemények által közönségünk izlésére hatni.

Csalódnak azok, a kik azt hiszik, hogy valamely műtárgy művészi bece, a díszítmények gazdag alkalmazása és a cífraságok sokassága által nagyobbodik; éppen ellenkezőleg, minél egyszerűbb valamely tárgy conceptiója s díszítményeinek mérsékelt, stilszerű helyes alkalmazása, annál nagyobb leend a tárgy művészeti bece is.

S ez azon aesthetikai törvény, melyet a XIV-ik egészen a XVII-ik századbeli műtárgyaknál oly összhangzó modorban alkalmazva találunk — Mert lehet bár valamely műtárgy a legdrágább anyagból készítve, ha a kivitel nem felel meg az idézett törvénynek, ily tárgynak művészi becsse nincs.

Itt akaratlanul eszembe jut egy nagyméretű, majdnem 12 fontot nyomó arany és ezüsből készült, valódi drágakövekkel és zománcsal gazdagon díszített múlt századbeli szentségtartó, mely a rococo korszak izléstelen modorában készítve, tetemes értéke mellett éppen semmi művészi beccsel nem bír, — s hasonlitsunk csak például egy XV-ik századbeli egyszerű, de stilszerű kivitelű szentségtartót az előbbihez, dacára annak, hogy a gót monstrantia anyaga csak aranyozott bronzé, mégis nemes arányai és stilszerű díszítőmunkái által sokkal becsesebb, szebb, mint az előbbi. — Mert a valódi művészet nem a csillogó fényben, hanem egyszerű és stilszerű szépsége által nyilvánul.

A stilszerű s e szerint jelenleg mindenestre utánzásra méltó műtárgyak kivált hazánkban még nehezen hozzáférhetők, sőt egészen ösmertlenek; éppen azért múzeumok, hol a műkincsek összegyűjtetnek s bizonyos megállapított rendszer szerint felállíthatnak, — több helyen keletkeztek, például Pesten az új iparműzeum, Pozsonyban a városi, s legutóbbi időben Kassán a felső-magyarországi múzeum.

Az 1872-ik évben Kassán alakult múzeumegylet, mely jelenleg már tekintélyes számú tagot számlál, — napról-napra mindinkább gyarapodó gyűjteménye számára, szerencsés volt: Kassa sz. kir. városának előjárósága lelkes támogatásával engedélyével egy oly épületet nyerhetni, mely érdekes régiségénél, nemkülönbön előnyös fekvésénél fogva arra a célra felelté alkalmasnak bizonyult; s ez az „Aranycsillag“ nevű városi épület, melynek terjedelmes főhomlokzata, termeivel együtt a főútcára néz.

Minelötte műtárgyaink leírásához fogunk, célszerűnek vélem általános tájékozás tekintetéből — úgy magának az épületnek, mint használt helyiségeink beosztásának s fekvésének ismertetését röviden előrebocsátani.

A különben tágas épület felső emelete, eredetileg több kisebb, sötét szobákból állván, ily állapotban a célnak nem igen felelt volna meg; azért az egylet által a város engedélyével — tágas, világos termekké alakíttatott át.

A múzeum helyiségek tehát e következő beosztással bírnak: (Lásd a csatolapon lévő alaprajzot)

I. Régiségtár.
II. Numismatikai gyűjtemény.

E két terem a régiségek osztályát képezi.
III. Előterem a gép és építészeti minták gyűjteményével.

IV. Képtár.
V. Könyvtár.

VI. Olvasóterem és okmánytár.
VII. Természettajzi gyűjtemény, és pedig

a) Az állatok és növények.

b) Az ásványok és bányatermények gyűjteménye.
 — VIII. Sötétkamra, mely depozitoriumnak használtatik.

IX. A választmány tanácskozási terme s múzeumi iroda. Végre:

X. Előcsarnok építészeti nagyobb diszrészletek s sírkövek számára.

Ugy látszik, hogy épületünk még a XV-ik századból való, mit szép eszesíves főkupazata, valamint a benne található több régi ajtó és ablak is bizonyít.

Kassa városának levéltárában lévő régi számadások ezen házat „Zum goldenen Stern „Aranycsillag” elnevezés alatt gyakran említik.

Mondják, hogy eredetileg városi vendéglő volt, s hogy későbben Bocskay is lakott volna benne, sokan a különös boltozatú IX. számú szobát házi kapornak tartják, mely állítás azonban legalább eddig, okmányilag még nincs behizonyítva.

Ezen utóbb említett IX. sz. terem gyönyörű boltozatja által — mely az úgynevezett legyező alakú boltozatok (Fächerartige Gewölbe) közé sorozható, e tekintetben ritkítja parját hazánkban; a boltzárkövek igen diszes rozettákkal bírnak, a támkövek és a kőkeresztes, kívülről szép renaissance pilasterek által szegélyezett ablakok még a VI-ik század elejére utalnak.

De nemcsak az első emeleti helyiségek alakították át, hanem az épület homlokzata is megújított, a mennyeiben az épület korai renaissance stíljének megfelelő sgraffitokkal s egyéb stílszerű ornamentációval díszített fel. — Ezen stílszerű renovatio által az épület jelenleg nemcsak a város díszéül szolgál, de egyszersmind céljának megfelelő monumentális külsővel bír. Külsőjét rajzunk iparkodik föltüntetni.

Miután évkönyveink egyik feladata a múzeumokban lévő műtárgyak koronkénti ősmertetése, megkezdem azt tehát jelenleg a régészeti osztály működésével.

A régiségtár műtárgyainak rövid leírása.

A régiségtár múzeumunknak mintegy inagvát képezve, — a legnagyobb teremből van elhelyezve — A tárgyak részint üveges szekrényekben, vagy üvegfedéllel ellátott asztalokon, részint pedig a helyiség falain vannak felállítva.

A tárgyak berendezésénél s felállításánál alapul vétetett az anyag, melyből a tárgyak készültek, de a hol az egyenmű tárgyak száma megengedi, ott azonkívül tekintettel voltam a tárgyak időszerinti (ehronologikus) elrendezésére is.

Minden külön álló szekrény és asztal római számmal van megjelölve, később a részletes lajstrom készítésével az egyes tárgyak folyó arabs számokkal fognak elláttatni és pedig úgy, hogy a számozás minden szekrény tárgyai-nál egyes számmal fog kezdődni.

A műtárgyak ily felállítása s számozása nemcsak a bécsi, müncheni, nürnbergi, de az olasz múzeumokban is alkalmaztatik.

Az első teremben foglalt egyes szakok:

I. számú szekrény: Kőkorszakbeli tárgyak

III. Bronzkorszakbeli tárgyak.

IV. Majolika, fayence, porcellán s üvegtárgyak,

fazekas művek.

V. Cin és vörösréz művek.

VI. Műkovács és lakatos munkák.

VII. Sárgaréz művek s pecsét gyűjtemény.

VIII. Az úgynevezett kisművészetek tárgyai

IX. A fadaragászat művei

X. Himzett szövetek gyűjteménye

XI. Himzett ruhák

XII. Fegyvergyűjtemény

XIII. Numismaticai gyűjtemény.

XIV. Emlékpénzek gyűjteménye.

XV. Az 1848-diki szabadságharc emlékei

XVI. Ezen általános Avezetés után végül szemügyre gyűjteményünk

XVII. Az első terem főajtójának bal oldalán a kőkorszakbeli tárgyakat tartal-

XVIII. mazó. Az első II. számú asztalok vannak felállítva. Az első asztalon legtöbb

XIX. nyire Abaujmegyében, Szántón, Dobszán, Szikszón, s a Hernádmentében talált

XX. Dr. Öváry Endre kerületi orvos s buzgó régészünk által, példás szorgalommal

XXI. gyűjtött és szakszerűleg összeállított kőkorszakbeli tárgyak láthatók. Neve-

XXII. zetesen: fazekak, bögrék, hamuvedrek s azok töredékei, szürkés agyagból, vastag

XXIII. falazattal. Ezen tárgyak korongon nem készültek, mert felületükön még az

XXIV. idomító újjak nyomaival találkozunk. A tárgyak elhelyezése

XXV. Némely tárgyon észrevehetőek már bemélyedt vonalakkal álló cikcak s

XXVI. hullámvonal alakú díszítmények is, de nagyon kezdetleges kidolgozásban,

XXVII. minthogy a díszítmények előállításához még nagyon primitív eszközök hasz-

XXVIII. naltattak, legtöbb esetben egyedül az újjakról Mindenestre jellemző, hogy máris

XXIX. a kőkorszakbeli ember is, a szépség iránti természetes hajlamánál fogva, úgy

XXX. ahogy díszíté tárgyait s eszközeit, nem elégedve meg azok egyszerű idomával,

XXXI. Különben ezen díszítési hajlam a vadembereknél még mainap is feltalálható.

XXXII. Azok tárgyaital szintén még oly primitív vonal decorációval találkozunk, s csak

XXXIII. későbbben a szép iránti szilárd fejlődésével használtatnak fel díszítési motívum

XXXIV. a növények és állatok alakzatai.

XXXV. Az ösedényeken kívül megemlítendő itt a serpentin kőbalták, örlő

XXXVI. kővek, agyagsúlyok s a tűzhely égetett agyagdarabjai. Nyilván kőbalták

XXXVII. s a tűzhely égetett agyagdarabjai.

XXXVIII. s a tűzhely égetett agyagdarabjai.

XXXIX. s a tűzhely égetett agyagdarabjai.

XL. s a tűzhely égetett agyagdarabjai.

XLI. s a tűzhely égetett agyagdarabjai.

XLII. s a tűzhely égetett agyagdarabjai.

XLIII. s a tűzhely égetett agyagdarabjai.

nyila, láncos menyő (Thorshammers, Thorskeil, Donnerkeil, Opferkeil) nevezetek alatt mai nap is ismeretesek a nép közt; s hogy ezen köszerek nem annyira vallási jelvényekül szolgáltak, hanem valóban használtattak is, következik abból, hogy rajtuk a használatuk nyomait igen gyakran felleljük.

Ezen asztal tárgyai tudományos szempontból még eddig nincsenek rendezve, de bírjuk az Adományozó orvos úr ígéretét, hogy a tárgyakat, lelhelyeik s egyéb körülményeik pontos megjelölésével legközelebbi alkalommal rendezendi.

A II-es számú asztal, legtöbbször a báró Nyáry Jenő buzgó régészünk által 1872-dik évben Magyarádon, az őskorbeli temetőben, valamint Pílinben és Ó-Báston (Nográdmegyében) kiásott s múzeumunk számára nagylelkűen ajándékozott kőkorszakbeli tárgyakat tünteti fel.

Az adományozó szíves volt a tárgyakhoz egy részletes leíró jegyzék mellékelni, mely szerint a tárgyak szakszerűleg felállíthatók. Ezen jegyzék összesen 71 tárgyat foglal magában, melyekből a magyarádi lelhelyre 41, a pílinre 27, és a nográdmegyei ó-bástira 3 tárgy esik. Igen érdekesek köztük a csiszolt kőbalták serpentinből, a kővésők, gabona zúzók s őrlő kőek, obsidián késpengék, kőkalapácsok, szarvas agancsból készült fúrók, és igen szép alakú kis cserépedények — bögrék — égetett agyagból, természetesen még máz nélkül.

Ezen érdekes gyűjteményen kívül, van még Medvecký technikus által Zürichből küldött és a Robenhauseń-mellett a cölöpépítmények közt talált, jól megőrzött és most is félszerpentin kőbalták s kővésők. A Pestmegyében Kerekdombon talált, és Hutkay úr által ajándékozott gyönyörű obsidián nucleus, a legszébbek közé tartozik. Érdekesek továbbá a móhi pusztán Ónod-mellett talált agyagedények, azok vastag csérepel és kőbalták, a színezett kőgyöngyök, a ből álló füzérek Tokajból, s az őrsőkővek. Itt vannak elhelyezve a már római korból való s Ó-Budán talált, anterraotta és terra sigillata, égetett agyagból készült edények s lámpák is. Ezen érdekes tárgyak részletes leírását a későbbi szerkesztendő leíró (Catalogus) adja.

A II-es számú asztal deszkáján az őskori állatok óriási csont maradványai vannak elhelyezve, melyek részint Abaujban, részint pedig Sárosmegyében, valamint Gömörben, a patakok vízmosásaiban találtak.

Ezen csontmaradványok közt megemlíendő az Elephas primigeniusnak, felső lábszárcsontja s agyarának vége, továbbá az őrszarvas agancsai, gerinc csigolyák és még zömáncsal bevonított őrlőfogak.

A terem közepén álló III-es számú üveggel fedett asztalon egy lépésről észre emelvényen a bronz korszak tárgyai foglalnak helyet. Ezek között megemlíendő mindenek előtt a különös szépségű bronz fibulák — mellsattok, mely gyűjtemény mintegy husz példányt számlál; ezen mellsattok a ruha összetartására használtattak s különböző nagyságúak.

A legrégebbi bronzkori fibulák két kengyel által összekötött kerek fém s darabokból állanak, s a hasonlatosság miatt papaszemeseknek (Brillenfibulen) nevezetnek. Ily félekből három darabunk van. A fibulák részint a Hernádmén-

tén, részint O-Budán találtattak és adományozóik ft. Laesni V. úr és a Klimkovich testvérek.

Vannak továbbá bronz tekeréseink is (Spiralen), melyek leginkább hasonlítanak a mai bútor-ruganyokhoz, de hogy mire használtattak, az még eddig nincs meglatározva.

Az úgynevezett bronzekarikák vagy karperecekből 38 díszes s leg többnyire szép zöld patinával bevont darabunk van. — Ezek közt 18 darab rovátkos vonalzatú díszítménnyel bir, 2 nagyobb nyakperéc pedig, mely az északkeleti vasút építése alkalmával Újhely mellett találatott, kötélszerűleg esavart két bronz sodronyból áll. — E bronzekarikák legtöbbször a Hernád völgyében találatottak, szántás közben és a patakok vízmosásaiban.

A bronzekardok közt különösen megemlítendő a Nagydán talált s az elhalálozott Pongrácz Sebestyén által ajándékozott, mintegy 70 ctm. hosszúságú egyenes, hegyes, ketelű s jól conservált példány, mely tetemes hosszúságánál fogva a hazánkban eddig talált bronzekardok közt a legnagyobb. — Nehány év előtt a pozsonyi régészeti kiállításon feltűnt már egy bronzekard, mely Székán találatván, gr. Waldstein Albert tábornok birtokában van; ezen kard azonban csak 23" hosszúsággal bir, tehát majdnem 4 hüvelykkel rövidebb mint a mi példányunk.

Ezen kiváló példány rovátkos markolatja feltűnően rövid, végén egy fordított csésze alakú ellenzővel bir. A markolat ezen elrendezéséből is láthatjuk, hogy az ily bronzekardok inkább szúrásra használtattak, — mert a szúrásnál szükséges, hogy a kéz a markolatot szorosan tartsa, és a marok a mögötte lévő ellenző által is támogatassék; míg ellenben a hosszabb, vágásra is alkalmazható kardoknál szükséges, hogy a fegyver súlya is nagyobbítsa a csapást és pengéjének a kívánt ruganyosságot megadhassa. — Innen van az, hogy későbben a kardok hossza és súlya növekedtével, a markolat is mindinkább meghosszabbodott, még mind a két kéznek elégséges helyt nem engedett azon kardoknál, melyeknek főrendeltetésük vala súlyok által ártani, pl. a középkori hosszú markolatu pallosoknál (Zweihänder).

A két igen díszes s most is éles lándzsahegy hosszukás levél alakú lapja, erős középizmossal van ellátva, tokja két lyukkal áttört, melyekbe a lándzsanyélnek jobb megerősítése végett bronzeszőgek verettek, s azonkívül a lándzsahegy a rudhoz szíjjakkal erősítettet. — Az egyik lándzsahegy tokjával együtt 35, a másik pedig 30 centimeter hosszúságú, s felette szép patinával bir. — Ezen lándzsahegyek az abaujmegyei Csereháton, az úgynevezett Papi pusztán találatottak. (Gr. Zichy-Rezső ajándéka).

A fűlős bronz vésők, az úgynevezett palstabok, három szép példány által vannak képviselve.

Bronze csákányok és fokosokból két példányunk van, melyek közül a nagyobbik Leitmeritz mellett találatott s dr. Moskovits Jakab városi főorvos úr adománya.

*) Lásd Rómer Floris Műregészeti kalauzát.

Igen érdekesek továbbá a Nyáry Jenő báró úr által ajándékozott, s Pilinhen, Ó-Báston talált kisebb bronzetárgyak, úgymint bronzetűk, gyűrűk, horgok, orsók, szögek, láncok. A csipetű és fogó, Révész György adománya.

Van gyűjteményünkben egy csiga alakú bronzesodrony tekerés is, Klimkovics testvérek adománya, mely egészen hasonlít a „Műregészeti kataloz“ 106. d. k. idomában közölt sodronyhoz.

A bronzes korszakbeli tárgyakon kívül vannak még e szekrényben egyiptomi szobrocskák, valamint egy egyiptomi sarcophagnak hieroglyphekkel és symbolicus alakokkal befestett fadarabja és egy felette csinos, Pompéiban kiasott bronzes korszócska is, mely utóbbi két darabot Bárczay Ödön elnökünk ajándékozá múzeumunknak.

Dr. Römer Flóris regészünk s e tekintetben elismert tekintély, a bronzes korszakbeli tárgyakra nézve így nyilatkozik: Minthogy a bronzesok majd mindenütt találatnak közép Európában, az északi vidéket talán egyedül véve ki, úgy hogy hazánkban a lelhelyek már némi hirre is emelkedtek, következtethetjük, hogy a bronzes kori műveltségnek nagyon elterjedve kellett lenni. De ezen elterjedés nem volt egyforma, akár kezdetre, akár tartamára nézve.

Igy Görögországban Homer és Hesiod előtt tartott, Olaszországban még a köztársaság első idejében. Északon meg a császárok korában is említettnek bronzesok, melyek Mexiko és Peruban a spanyol foglalásig tartanak.

Némely törzsök ide-oda való hullámozása által mások helyeikből kiszorítottván, ismét szomszédjaikra esaptak és őket ősi fészkeikből kiűzték.

Igy nyomultak a brit celtek Bretagneba és a havasok közé a VIII.-tól mintegy a IV.-ik századig Krisztus sz. előtt, míg a germánoktól nyomtatva, — mely nyomás északra és északnyugatra történt — a celtek egy része még inkább dél felé szorítottatott másodlagos székeikből, úgy hogy még egyrészt közép Európát bírták, másrészt nyugaton Spanyolhonba előnyomulva és az iberekkel összeolvadva: celtiberek neve alatt lettek ismerőssé. — Ismét más oldalon átléptek a Visztulán és elterjedtek Cseh-, Morva- és Magyarország fémgazdag területein.

Voltak, kik e két néptörzset ugyanegynek tartották, de az illetékes bírálatok nyomán el kell őket választanunk. Egyrésztől feltűnik a könnyelmű, hiú, fényűző celt, míg ellenkezőleg a germán szigorú erkölcsű, egyszerű, erősebb testalkatú.

Amazok a tarka ruhákban tetszelegnek, a kényesebb gyanjuszöveteket és tulságos esecsebecsét szeretik, ezek a későbbi időkig kerülték a bugyogót, mely az előbbieket jellemzé.

Történeti alapra fektetve ezen népvándorlási mozgalmakat természetesen, hogy Keletről hol a fémek ismerte, legrégibb időtől fogva be van bizonyítva, ez, a legyőzött, a győzőkkel kénytelenül összeolvadt, ősi népekkel közölve lőn. S így a bronzeművészet rögtöni megjelenése, számos országban való egyenlősége és a kőkornak némely világreszéken további tartása is meglenne fejtve.

Egyébiránt magának a bronz-kornak tartama, mely a kőkornál valószínűleg rövidebb vala, csak századokkal számítható, itt az évekét nem mérhetjük. Egyáltalán fölvehetjük azt, hogy közép-Európában Krisztus születése táján végűt érte, a délibb részeken alkalmasint előbb, az északiakon pedig bizonyosan utóbb lépett be a fémek utolsó korszaka: a vas-szak. — Meg kell itt említenünk azt is, hogy vannak területek, melyeknek lakói a kőkorszakból a bronzszakot átugorván, mindjárt a vas-korszakba léptek.

E rövid, tájékoztató kitérés után lépünk a IV. számú hosszú üveges szekrényhez, melyben a porcellán, majolika, fajence, fazekas- és üvegtárgyak vannak elhelyezve. — Amennyire a helyszűke engede, a porcellán a különböző gyárak szerint osztályoztatott.

A szekrény legelső rekeszében látjuk az 1865-dik évben megszüntetett bécsi porcellán-gyár készítményeit (Alt Wien Porzellan), úgymint nagy virágos talakat, tányérokat, findzsakat s kosár alakú, alkalmasint gyümölcsnek való edényeket. — Ezen gyár legrégebb készítményei (1720—1750), kék díszítmények, a későbbiek már különféle színezetű, aranyozott virágok, a legújabb korszakbeliek pedig modern felfogású ornamentáció által különböztethetők meg. Attekintve e gyűjteményt, az ember nem is hinne, hogy ezen, egymástól oly annyi különböző tárgyak csak ugyan egy és ugyan azon gyár készítményei, ha nem lenne minden tárgyon a bécsi gyár ismert jegye, a félellipsis alakú mező, benne két párhuzamos vonással.

Ugyanezen osztályban láthatók a hollandi, delfti fajence-ek, melyek chinai motívumok által könnyen felismerhetők (lásd egyletünk I. évkönyvét). Különös, hogy ezen daraboknál a gyár jegye egészen hiányzik, de hogy azok csakugyan a delfti gyár készítményei, azt nemcsak az anyag minősége, de a delfti fajence egyik főjellegét képező chinai alakzatok és díszítmények imitációja is bizonyítja. — Megemlítsre méltó közülök két tal, egy elegans alaku fűles korsó és több kancsó.

Az alsó osztályban a hazai holicsei porcellán gyár készítményei foglalnak helyet, melyek közt különösen feltűnik egy, majdnem 50 centimeter magasú asztali rakomány (Tafelaufsatz), mely egy renaissance stílus szökőkutat ábrázolva, Neptun, Tritonok, Najadok alakjaival s csinos mascaronnokkal van díszítve, különösen szép a kút tetején egy delphinen nyargaló kis genius (Putten). Ezen mű bármely nagyobb múzeumnak is díszere szolgálhatna. (Dr. Majorossy Géza adománya). Megemlítendő továbbá hét nagy tal, zöld spárga, lepkek s egyéb rovarok festett alakjaival, valamint egy csinos korsó, több eszeje, és findzsa. — A holicsei gyár jegye **H**.

A következő osztályban a valódi és nagybecsű chinai porcellán, ritka szépségű findzsák, ibrikek, talak s tányérok körülbelül 35 darab által van díszesen s kellően képviselve. Ezen tárgyak legtöbbször Doby asszony asszonyág ajándékai. — A pekingi porcellán-gyár jelvényével ellátott 4 darab eszeje a Klimkovics testvérek ajándéka.

A chinai vagy japáni porcellán majdnem tojáshéj vékonyságú, áttetsző, felette könnyű s némi kékes színbe játszó anyaga által tűnik ki. A tárgyak felülete, chinai alakok és virág díszítmények, zománc-szerű domborodással, izlés-sel vannak festve s; brilláns szinpompával bírnak. — Az ilyenmő porcellánok a chinai gyárak jegyével vannak ellátva, s keeses külsejök, valamint könnyen kezelhető alakjuk által tűnnek fel. — A valódi chinai porcellán jelenleg is nagyon keresett s drága, mert annak utánzása legalább eddig még Európában nem sikerült.

Az abaujmezei regéczi porcellán gyár, kissé nehézkes, de csinos díszítményű tárgyak által van képviselve. A tányérokön a kék és piros díszítmény szép aranyozással van contourozva, s rajtuk a gyári jegy helyett minde-
nütt REGÉCZ olvasható.

A híres és Európában első, meisseni porcellán gyár készítményeiből eddig még csak mintegy 5 darabunk van; ezen porcellán jószágára nézve hasonlít az o-bécsihez. A díszítmények kék és piros színűek csekély aranyozással. — A meisseni gyár jegye keresztbe tett két egyenes kard.

A majolika rustica nagy tálaink közt felemlitem különösen azon három, virágokkal díszített tálat, melyek a második osztály legfelső fiókjában, találhatók. — A tálak egyike: ANDREAS GLAZINGER 1669; a másik H. S. 1687, s a harmadik, egy összefoglalt MP s az M fölött 4-es továbbá 1693. felirattal bír; átmérőjük meghaladja a 36 centimetert.

A 30 darab fajence korsó s legtöbbszörre cinfedeles kancsókól álló igen érdekes gyűjteményünk, ezen szekrény 3-dik és 4-dik osztályában van felállítva. — Vannak ezek közt igen becses darabok is, nevezetesen az 1757-dik évszámmal jelölt s egy pompás virágos csokorral díszített, majdnem 30 cent. magas korsó; továbbá egy hollandi fajence hasas korsó (Holländische Irdenwaare), melynek felülete az Adrian van Ostade és Teniers koresmai alakjaira emlékeztető alakzatokkal en basrelief van díszítve. — A három pipázó ferflak, bachusképen hordón ülve, sörös kancsókcal, vidor hangulatban lévő mosolygó arcaikkal, igen élénk csoportozatot képez. — Az egyik hordó fenekén olvasható: OLD TOM.

Ezen mulató csoportozat alatt egy nyúl-vadászat van ábrázolva. A kancsó csorgóval és szép alakú cintetővel bír.

A korsókön, melyek különféle színezetben fordulnak elő, legtöbbször a forrás fele ügöző szomjas szarvas alakja látható.

Az egyik csinos díszítményekkel ellátott kancsó cinfedelén, egy femerben, üdvoztökn mennybemenetele igen szép feldomborműben, a következő körirattal van ábrázolva:

H. I.

HERR IESV ZEVOH HIER VNS ALLE NACH DIR.

Egy másik szép korsón pedig ez olvasható:

O QVAM RARI AMICI CHARI.

Ezen kancsók legtöbbször Kassán, Bátfán, Rozsnyón s a Szepességen gyűjtettek, de valjon itt vagy a külföldön készültek-e, azt még most nem határozhatni meg.

Annai bizonyos, hogy ennekelőtte Bátfán, Késmárkon és Rozsnyón voltak fazekasok, kik csupán ily korszakat készítettek. — Hogy miért nevezték a népet azokat „stáro kresciánszke dzshanki“ — ó keresztény korszéknak, azt nem tudom, s eddig nem voltam képes annak okát kipuhatolni.

Ezen készítményeken különböző gyári jegyek fordulnak elő, a leggyakrabbak: S. T. IB. F.

Köztük némelyek felette szép és élénk színű zománcal — glasurral — bírnak, s van egy kis disztiményes korszók Bátfáról, mely szép sárga alapszíne által nevezetes, s nem hiszem, hogy fazekasaink képesek lennének jelenleg ily sárga színt előállítani.

Ezen korszó gyűjtemény után következnek az 5-dik osztályban a kassai köedény-gyár készítményei, melyek egyszerű fehér színűek, ritkán bírnak festett disztiménnyel, s könnyen felismerhetők kosár alakban font motívumaik által.

A kassai gyár jegye **K.**

A 6-ik osztályban a legtöbbször Kassán talált régi kályhafiók, párkányzatok s azok néha igen érdekes disztiményű motívumokat mutató töredékei vannak felállítva. — Különösen hat igen szép és ép kályhafiók említendő meg, mely nem régebben Pausz Tivadar ur udvarán, mintegy 2 ölnyi mélységben taláztatott s általa múzeumunknak adományoztatott. — Az egyik kályha fiókon egy félköríves donga boltozatu pilasterekkel bíró renaissance architectura alatt, egy koronázott női alak mellképe feldomborműben látható en face, arca csinos, ruházata puffardt ujjával s fodros gallérával még a XVI-dik századbeli német polgári viseletre emlékeztet.

A második kályhafiók bemélyedt rámozata körfémerben egy bajszos szakálos férfi alak mellképét mutatja en profil, fején tollas barettel; a köralakú fémer és a négy szögletű ramázat által képezett szögletekben pedig a gót stílus három lobb (Dreipatt) van disztiményül alkalmazva. — A harmadik fiók felülete felette izléses levélvirág és gyümölcs disztiményt mutat en basrelief. A negyedikén egy sisikos férfi alak, „IVDICVM“ felirat és 1559. évszám látható. — Az ötödik kályhafiók pedig az elsőnél említett hasonló architectura alatt, egy hosszú szakálú férfi mellképével van díszítve; végre a hatodik igen besülyedt felületével, az ugynevezett edényalakú (Schüssel Kachel) kályha fiókok közé sorozandó. Mind a hat példány szép zöld mázzal van bevonva. — Van még azonkívül e gyűjteményben két fiók részlet, melyek egyikén a német sz. római birodalom két fejű sasa, a másikon pedig hazánk címere van feldomborműben alkalmazva. — A többi darabok részletei is bizonyítják, hogy mily finom és stilszerű díszítéssel bírtak régi kályháinknak még párkányzatai is.

A több színű mázzal bevont kályhafiók hazánkban úgy látszik igen ritkák; eddig csak a selmeci vár egyik XVII-dik századbeli kályháján taláztatnak

szines disztmények. — Gyűjteményünkbe van néhány polychron mázzal bevont töredék is.

Hogy régi kályháink annyira hasonlítanak különösen a németországi hasonlókorú készítményekhez, oka annak ama körülmény, hogy iparosaink kíváncsólva Németországba, az ott divó renaissance formákkal megismerkedtek, s viszontátérve ezen stílt hazánkba is átplantátták; ami természetesen nemcsak régi kályháinkra, de a kézműipar ügyszólván minden ágára vonatkozik.

Nevetett szekrény osztály alsó fiókjában, a gróf Andrassyak kassai házában felállítva volt kályha darabjai vannak elhelyezve. Ezen részletek, finom s antikizáló feldombormúvú disztményekből s az Empire stíljéről itelve e század elején készültek. — A két nagy fazek pedig egy kassai fazekas mester remeke. — Végre a szekrény hetedik osztálya az üvegtárgyakat foglalja magában. Ezen gyűjtemény kitünő szépségű, tornyos fedelű talpas kristály poharakból s üvegekkel áll. Megemlítendő a többi közt egy, Bartfa városa által ajándékozott velencei pohár ugyanezen város festett címérével, és egy sötét zold üvegű „Römer” nevű pohár. — A „memento mori 1640” felíratú bíró, nagy s hegyes idomú üveg billikom, igen szép renaissance stíli kareolt ornamentekkel díszeskedik, és Szepesmegyéből való.

A IV. szekrény felső parkányzatán a kassai céhek rez- és cinedényei, u. m. billikomai- Wilkommbecher-, serlegei, kupai, kondérai és borkanesei vannak sorba állítva. Ezen edények nemelyike valódi remek példánya a kézműiparnak. — Eddig a következő céhek ajándékozták edényeiket múzeumunknak. A pék, kerekas, fazekas, szűcs, rézműves, ács, kádár, asztalos, kovács, festő, szappanos, szíjgyártó, és a csizmadia céh. — E disztmények közt hatalmas és szépen díszített cinpokalok (peld. az asztalosoké), terjedelmes borkannak találhatók, valamint az úgynevezett Rumtrunk fele fedetes cinpokalok is, melyek minden céhülés kezdetével borral színig megtöltve, kézről-kezre körüladtak (herumtrunk-rumtrunk); különösen egy, a cuppaján oroszán fejjelkel díszített rumtrunk pokál, szépsége és stílszerű csinos kidolgozása által nevezetes. — Ezen disztmények felülete rendszeren az illető céh jelvényeivel, s néha a mesterek neveivel van díszítve.

Megemlítendőnek vélem Koregtko Antal gyógyszerész úr által múzeumunknak ajándékozott azon két díszes edényt, mely a kassai, legrégibb jezsuita gyógyszerházból való, s bizonyos arcanum befogadására használtatott. — Ezen 1711. évből való két remekmű felületén, az ősmert IHS egy kőrsugarzáttal körülvett fémberben látható, a két gyűrűt tartó oroszán feji pedig feldomborműben van művésziiesen kidolgozva. — A majdnem 65 centiméter magassági henger alakú edény szép parkányzatokkal bír és három oroszán lábón áll, tornyos teteje pedig egy szép ananász gyümölcsben végződik.

A céhládák a szekrény alsó nyílt fiókjában, valamint az asztalok alatt is vannak felállítva. Eddig e következő céhek ajánlották fel ládaikat a szappanos, szíjgyártó, aranyműves, kovács, ács, timár, kerekgyártó, kőműves és kőfa-

ragó, borbély, takács, nyereggyártó, rézműves, üveges, ezüstműves s kötélverő céh.

Ezen céhládák némelyike az asztalosság és faragászat valódi remekműve; legtöbbnyire az illető céh jelvényeivel díszítvék (intarsia), s felől ciselirozott vaspántokkal vannak ellátva.

A ládák belseje, mely eddig annyira féltékenyen őriztetett, hogy csak az avatottak számára nyílt meg, a műipar történetére nézve felette érdekes adatokat rejt magában. Rendesen minden ládában ott található az illető céh díszesen kiállított, s királyaink által sajátkezűleg aláírott díszokmánya (privilegium), nagy függő pecséttel ellátva, s néha bársonyba kötve; továbbá a céhbeli mesterek, legények és tanoncok névkönyve; az oly érdekes adatokat tartalmazó artikulusok, a céhgyűlések régi jegyzőkönyvei, melyek még azonfelül nyelvészeti szempontból is igen érdekesek s fontosak. — Jelenleg ezen tárgyakat csak röviden említem meg, és azok részletes közlését a legközelebbi évkönyvünk számára tartom fel.

Megemlítendő a még e rovat alatt a kőfaragó mesteri jegyeket (Meister-Monogramme, Zeichen) tartalmazó s három táblából álló jegyzék, mely a löcsei kőfaragó mesterek XVI-ik századbeli jegyét foglalja magában. (Kapláresik Mihály adománya). Középkori monumentális emlékeinken gyakran találkozunk ily mesterjegyekkel, melyek néha valódi rebusok, de ily táblák segítségével természetesen könnyen megfejthetők.

Az V-dik számú üveges fedelű asztalon a céhek azon cin és veresrész edényei állítottak fel, melyek kisebb mértékkel birnak, s a IV-dik számú szekrény párkányzatán már el nem fértek. — Vannak itt ezeken kívül egyéb éretárgyak is, mint kisebb réz kannák, régi rézmetszetek lemezei s a kassai dóm toronysisakjáról való, vert rézbádogból készített, 1775-dik évvel jelölt, Kassa városának cimere is.

A terem ablaka mellett álló VI-dik számú asztalon a műkovács és lakatos munkák vannak elhelyezve, és pedig amennyire a körülmények engedték időszerinti rendben. — A XIV-dik és XV-dik századbeli kulcsok négyszögletű kulcsfeje által tűnnek fel; ezek közt van a tornai vár alatt talált kulcs is. Az asztaltábla közepén szembeötlik egy gyönyörű szépségű s példányszerű kivitelű gót ajtógyűrű (Thürning, Thürklopper), mely a kassai dóm sekrestyéjének eredeti vasajtjáról való; valódi remekmű, s múzeumunk büszkesége. — A hosszú nyelvű csillagsarkantyúk szintén a XV-dik századból valók. — A nagy lakatok — köztük egy a szepesi várból — complicált gépezeteikkel s díszes kulcsaikkal, a lakatos mesterség valódi remekpéldányai; némelyek hármas, sőt négyes zárral is elvannak látva. — Az asztal szélén lévő vas zabla elég csinos, és régiségénél fogva felette érdekes, miután az a rozgonyi csata helyén találtatott. — Az asztal alsó deszkáján látható több török- és tatár lópatkó s széles kengyel, valamint egy, XV-dik századbeli vassodrony ing is. — Az asztal feletti falsíkon pedig díszes ajtó pántok, csinos vas gyertyatartók s zászlócskák (Wetterfahnen) vannak felfüggesztve, ugyancsak egy kovács cégér is; ennek liliomba végződő

rúdján egy nagy s három kisebb patkó függ, melyeken a vörös és zöldes kék eredeti befestés még jól kivehető, világos példájaul a vaszatok stilszerű polychromiájának. Az asztal mellett áll a Kassai kovács mészáz (Herberge) igen díszes s valódi művészi ízléssel kovácsol vas szaszlócskája, egy múlt századbeli érdekes szerkezetű pecsenyeforgató gép.

A VII-dik számú üveges asztala sárgarézművek és pecsétek gyűjteményét tartalmazza. Ezen osztály legbecsesőbb darabját képezi, dr. Henszelmann Imre tudósunk városunk szülöttje s múzeumnunk egyik kiszteletbeli tagja által ajándékozott, s egy szarvasbőr setűben lévő bronzé feszület, egy bizanti stílusú éremmel. A felfeszített üdvözlő egymás mellett fekvő labáival még egy zsámolyon áll, mely elrendezés következtében ezen feszület még a IX-dik századból való. A kör alakú fémér lemez egy női szent alakot tartalmaz, melynek háttéré zománcozva lehetett; — stíljénél fogva mindenesetre bizanti mű. — Megemlítendő továbbá egy, 1538-dik évvel jelölt ostyasütő eszköz, melynek lapjaira két hal, egy szárnyas vadkan, és egy szarvas van metszve. Ezen érdekes ostyasütő. Soós Gusztáv né szül. Lutzsenszky báróné ajándéka. — A bártfai kovács cell egykori sárgarézs díszkalapácsa, a maga nemében valóságos remekmű, nyele gyönygyhazzal és metszett elefántcsonttal van kirakva.

Szokásban volt a régi jó időkben, hogy ünnepélyes menetek alkalmával a kovácsok céhmeisteré egy ily kalapácsot felpantlikazva vitt a céh tagjai előtt, innen érthető a díszes kiállítás.

Ezen tárgyakon kívül vannak ott még érdekes régi mérőeszközök, bousso-lák, óracimlapok, továbbá mintegy 40 darab metszett pecsét, ezek közt több XV-dik századbeli és a régi királyi nagy pecsétek viasz és gyps lenyomatai is. Az asztal alatti deszkán pedig egy elisírozott apró lemezekből álló sárga rézsodrony páncél látható.

A terem két ablaka közt felállított üveges asztal az úgynevezett kisebb művészetek (Klein Kunst) műtárgyai számára van fenntartva, melyek között az aranyművesség tárgyai közül megemlítendő egy múlt századbeli nap alakú kis szentségtartó (Sonnenmonstranz), valamint négy darab aranyozott esése is, az egyikén olvasható: Eisen war ich, Kupfer bin ich, Gold bedeckt mich. Egy két fülű aranyozott ezüst esése, oldalában több érdekes lengyelpénz van beolvasztva, de úgy, hogy azoknak mind a két oldala még jól kivehető és sértetlen. — A harmadik SI betűkkel van jelölve s következő körirattal bír:

— WJ. ESZTEND. AJÁND. GOMBK. ÖZÉCHTUL, 1691

A fenekeén III-dik Zsigmond lengyel király 1550-ből származó ezüst pénze van beolvasztva.

Végre megemlítendő méltó egy, Berczay Ödön élnökünk által adományozott, szép virágos díszítménnyel zománcozott vörös réz korsó (Kupfer oder Lihousiner Email), — valószínűleg francia mű.

Ezen asztal alatt van a pipagyűjtemény. Legbecsesőbb darab mindenesetre a Krajnyik László által adományozott nagy tajtippa, renaissance stílusú díszítésekkel, turquisekkel s rubinokkal kirakva; mondjuk, hogy Petneházy pipája

volt. — A fából faragott és befestett pipa valódi monstrum. — A fekete agyagból égetett s török díszítményekkel ékeskedő debreceni pipák pedig szép formájuk által tűnnek fel.

A IX-dik számú üveges szekrényben a fafaragászati művek vannak elhelyezve, ugymint: gót architecturái részletek a kassai és késmárki templom csúcsíves oltáraitól; — egy eszinosan faragott és jól mintázott mascarón a híres löcsei orgonáról; mézeskalács minták, egy eszinosan s izléssel faragott feszület, számos darabokból művésziiesen összerakott gyertyatartók (a nemzeti múzeum ajándéka); végre egy izléssel faragott kancsó, felületén mulató társasággal s ezen verssel:

Nehmt den Becher in die Hand
Singet fröhe Lieder.
Es lebe unser Freundschaftsband
Und alle lustigen Brüder.

Ezen kancsó üveg fenékkal bír s Novelli Antal úr ajándéka. Pestről. Ugyanitt van elhelyezve az Alexy Ödön vésnök által valódi művész izléssel faragott bot, „feketehegyi emlék 1874.” véssett felirattal s szép díszítményekkel.

Megemlítésre méltó az ezen szekrény parkányzatán álló eszinosan sztrogályozott rólka, melynek lábai telefűt csonttal, kereké pedig tölgyrésszel vannak kirakva; valódi remekmű (Eder Istvánné asszonyság adománya). A szekrény oldalán függ s bizonyosan valamelyik műve egy repülő galamb, karmiban két lebegő kancsó egy különös szerkezetű hármas kerekét tartva, a lánc szemek egy darab fából faragvák. Mert azokon az összeillesztés legkisebb hiyoma sem vehető észre. A galamb diátára ragasztott tédulán olvashatni a kezdődött (t. i. ezen munka) 1853. márt. 25-én tíz órakor reggel, Végződött 1854. febr. 28-kán 10 órakor reggel. (A nemzeti múzeum ajándéka).

A terem hátulso részében, mely azonban egy udvari ablak által kellően van megvilágítva — áll a X. számú üveges nagy szekrény, melyben a himzett szövetek őriztetnek, és pedig a legrégibb a XVI. századbeli primitív egyházi szövetektől kezdve egészen a legújabbkori pompás himzésekig. Különösen megemlítendő a szekrény elején a csavnikai (Sáros) kath. templom oltár terítőjének (Mappa altáris) bordour részlete két díszítményekkel; továbbá a niklovai felső polyánkai s kruzlyovai régi orosz fatemplomokból származó himzések, melyek stilizált virágok és madarak alakjaival egész díszszegélyeket képeznek.

Szép s festői hatásúak a XVII-dik századbeli oltártakarók szegélyei, melyeknek feketés-szürké színű, stilizált ornamentjei tökéletesen megfelelnek a renaissance izlésnek, s a vászonra nyomtatva vannak. Mindezen munkákat azonban szépségre nézve hasonlíthatlanul fölülmulja egy XVII-dik századbeli, zöld selyemmel és aránynyál gazdagon himzett párnahaj szegélyzete: Dávidko Istvánné asszonyság ajándéka.

Megemlítettök továbbá a haló alakú, XVII-dik századbeli, csipkézetek, melyek ornamentációja tökéletesen megfelelő egy a stílusnak mint a technikai kivitelnek, nemkülönben egy polgári menyasszonyi ágy virágos függöny részlete is, mely 1797-ből való (Szepes).
 Az újabb kőr himzéseit Quinsfeld Etelka asszonyság által adományozott szép virágfüzereket ábrázoló függönyszegély által vannak képviselve. A XI-dik százali ásvesszertalon a himzett drága szövetek s ruhák láthatók. Az arany arabeszkekkel himzett pirosbársony főkötő némi fogalmat nyújt az akkori viselet pompájáról s gazdagságáról. (Krajnyik Sándor ajándéka). — Érdekes továbbá azon két mellfűző ruhaderék, melyet Henszelmann Anna anyósom Bártfáról múzeumunk számára ajándékozott; az egyik ruhaderék felülete egészen aranycsipkézettel, a másik derék már egyszerűbb és kék tafotából van, mindkettő még a XVII-ik századból származik. Egy múlt századbeli fehér mellény különféle színű himzett virágokkal, a mi a costumet illeti, szintén érdekes.

A múlt századbeli női legyezők több diszes példány által vannak képviselve egyiknek selyem kélméjén következő tableau van festve: két lebegő angyal egy mennyezetes trón felett a magyar koronát tartja, a trón mind két oldalán dísz magyar-ruhában kivont karddal koronaőr áll, s a trón felett ez olvasható: **W O S I E V O N J E H E R W A R** (t. i. a korona), az országnagyjai közt Mária Thérézia királyné alakja könnyen kivehető. Ezen legyező elefántcsontból van s díszesen faragott nyele aranyozott.

Az Empire korszakából is van néhány csinos legyezőnk, melyek többnyire allegorikus és mythologiai alakzatokkal ékeskednek. Nem hagyhatom említés nélkül Krajnyik Sándor úr által a tulajdonjog fentartásával múzeumunkba letéteményezett vereshársony lótarakót (Schabrake), mely arannyal gazdagon himzett s díszitményei majdnem egészen ellepik felületét; — kora valószínűleg a Mária Théréziáéval eshetik össze.

A XII, XIII, és XIV. számú szekrényben, valamint a terem falán is egyes csoportozatokban fegyvereink vannak kiállítva, s köztük több érdekes darabra találunk; ilyen például a főrozgonyi csatamezőn talált hatalmas vas buzogány és vasi lándzsa hegy; továbbá egy hosszú csövű, szép rakott ornamentációval (Tauschirarbiet) díszített elegáns dalmát fegyver. — A kardok közül megemlítem a keresztmarkolatú pallosokat, melyek közt egyik az ugynevezett lángpallosok (Flammlberger) osztályába sorozandó; továbbá a Csetneken készült magyar fringiákat.

Összesen van 11 lándzsa, 9 fokos, 8 buzogány, 40 kard, 20 pisztoly, s 13 puskaszelek közt néhány újabbkörü hátultöltő. Az ezeketársaságban őrzött, IV. Károly idejéből való banderális lovaszászó kélméje; damascsírozott piros selyem; arany díszitményekkel (gróf Zichy Rezső ajándéka) A nagyterem falainak petőszinyei gróf templomból és asztropkói ferenczerendi zárdából való, XV. és XVI-dik századbeli, szép motívumokkal bíró

szőnyegek (geschorene Teppiche) a boltzat alatt lévő félköríves falrészekben (Lünetten) pedig Madarász Victor, Pulszky Ferenc, Kölcsey Ferenc, Someich Pál s Orlay Samu arcképeit, féldomborműben — en profil — ábrázoló gyps-medallionok vannak felfüggesztve. A terem boltzatáról függő két csinos üvegcsillár közül az egyik valódi velencei kristály üvegből készült, belül aranyozott üveggombbal, gr. Csáky Rudolf, a másik egyszerűbb Schiller üveges ajándéka.

Végre megemlítésre méltó a terem egyik ablaka mellett egy consolan álló s gyöngyházzal mesterileg kirakott, múlt századbéli feszület, mely állítólag Jeruzsálemben készült, s különösen stilszerű ornamentációja által tűnik ki (Spós Gusztáv né szül. Luzsénszky bárónő ajándéka).

Ezekben az I. terem műregiségeit nagyjából megismerhetve s leírva, lássuk most a II. számú kisebb terem nevezetességeit.

Ezen terem nagyobb részét a numizmatikai gyűjtemény foglalja el, és tekintve a régi érmei és pénzek tetemes számát s némely ritkán előforduló példányt, természetű s történelmi szempontból elég érdekes. A régi pénzek a XV. és XVI. számú üvegcs asztalon vannak elhelyezve. A római érmei közt a következő jól fentartott példányok találhatók: Maxentius, Probus, Constantinus, Diocletian, Faustina, Gallienus, Caracalla, Traján, Germanicus, Severus, Justinian. A régi magyar és lengyel pénzek közt szintén érdekes darabokat találhatni, melyek azonban jelenleg rendezetlenül vannak elhelyezve.

A XVII-dik számú üvegcs asztalon az emlékpénzek (Gedenkmünzen) vannak elhelyezve. Különös szépségű féldomborművekkel a következők bírnak: Batthyányi Lajos, Mária Terézia, gr. Teleky László, Garibaldi, II. Gyula, IV. István, IX. Pius pápák, továbbá IV. Károly császár, Kazinczy Ferenc, Luther Márton, Toldy Ferenc, Kossuth Lajos, Tizián, Alphonso Cardinális, Litta milánói érsek, Bartakovics egri érsek, Chateaubriand és Széchenyi István emlékpénzei.

A szekrények feletti falon pedig, a Klimkovics testvérek és Loosz József által adományozott cameák igen jól sikerült gypslenyomatai vannak rámaikban felfüggesztve, melyek a görög antik művészet kifejtettségéről tesznek fényes tanubizonyságot. Az ily cameák domborműveinek classicus szépségét csak akkor vagyunk képesek teljes mértékben méltányolni, ha azokat ujjabbkori érmeinkkel hasonlítjuk össze.

A teremajtó melletti XVIII. számú szekrényben utolsó szabadságharcunk emlékei őriztetnek. — Van itt a többi közt egy honvéd tiszti attila, egy huszárdolmány aranyzsinórzattal, a 42-dik honvédzászlóalj zászlójának nemzeti színű szalagja: „Szent az ügyünk, nem rettegünk, Szabó Mária“ aranyhimzésű felirattal. — Továbbá Szemere Bertalan 1848-diki minister biborvörös attilája, aranyzsinórzattal; Révész György 9. zászlóalji honvédfőhadnagy s korán elhalt művésznök tiszti veres sapkája, s több kardkötő.

E szekrény mellett egy kis asztalkán áll a báró Luzsénszky Pál által fogságában valódi műizléssel készített, freiburgi dóm famintája, melyen még

alegkisebb részletek is nagy gondal vannak kidolgozva, — sőt a kapuzatán keresztül jól kivéhető még a dóm belsejének szerkezete is; e modell minden-
 esetre remekmű a maga nemében. — A terem falait több kép díszíti; így Benczúr Gyula Münchenben lakó
 hírneves művészek legszebb műveinek fényképei, mint: II. Rákóczy Ferenc
 elfogatása a sárosi várban, — XVI. Lajos és Mária Antoinette, gyermekeivel
 a Versaillesi vár ostroma alkalmával, — és XV. Lajos Dubarry boudoirjában
 című képek. — Ugyanitt függ b. Luzsénszky Pálnak, Simonyi által festett
 arcképe is, a mellette lévő fehér tollon olvasható még az: „Átok fogta meg
 a magyart, mert az soha együtt nem tart".

A Trefort Ágoston miniszter úr, ő exellentiaja által múzeumunk számára
 küldött — a Mátyás és neje Beatrix királyné mellképeit ábrázoló gipszöntvény,
 a falsík közepén van elhelyezve. — Ezen féldomborművek eredetije a bécsi
 ambrási gyűjteményben van jelenleg.

Az ablak melletti üveges fedelű asztalon pedig, — mely azonban csak
 ideiglenesen van itt elhelyezve — Rottauscher ezredes és Holländer úr által
 adományozott chinai és japáni tárgyak őriztetnek. Megemlítendők ezek között
 a rizspapíron festett chinai képek; nyomtatott képes könyvek és újságok, a
 chinai műipar mind megannyi bizonyítékai.

A régiség osztály műtárgyainak általános ösmertetését ezekben bevé-
 gezve, reméllem, hogy jöllehet évkönyvünk szűkre szabott kerete miatt csak a
 nevezetesebb tárgyakat említettem meg, a részletes catalogus elkészültéig ezen
 rövid leírás is elégséges leendő a múzeumunkat látogató tisztelt közönség
 tájékozására.

A székelyek történeti képein pedig a Kálnokovics testvérek és Lajos
 József által adományozott csanak igen jól sikerült gipszöntvények
 vannak elhelyezve, melyek a görög, latin művészet kifejlődésétől kezd-
 ve a legújabb időkig, azaz a görög, latin művészetek fejlődésétől kezdve
 az egész történelmi korszakok művészetének fejlődését mutatják. —
 Az első korszakban a görög, latin művészetek fejlődésétől kezdve az egész
 történelmi korszakok művészetének fejlődését mutatják. — Az első korszak-
 ban a görög, latin művészetek fejlődésétől kezdve az egész történelmi korszakok
 művészetének fejlődését mutatják. — Az első korszakban a görög, latin művészetek
 fejlődésétől kezdve az egész történelmi korszakok művészetének fejlődését mutatják.

A történelmi képein pedig a Kálnokovics testvérek és Lajos
 József által adományozott csanak igen jól sikerült gipszöntvények
 vannak elhelyezve, melyek a görög, latin művészet kifejlődésétől kezd-
 ve a legújabb időkig, azaz a görög, latin művészetek fejlődésétől kezdve
 az egész történelmi korszakok művészetének fejlődését mutatják. —
 Az első korszakban a görög, latin művészetek fejlődésétől kezdve az egész
 történelmi korszakok művészetének fejlődését mutatják. — Az első korszak-
 ban a görög, latin művészetek fejlődésétől kezdve az egész történelmi korszakok
 művészetének fejlődését mutatják. — Az első korszakban a görög, latin művészetek
 fejlődésétől kezdve az egész történelmi korszakok művészetének fejlődését mutatják.

A székelyek történeti képein pedig a Kálnokovics testvérek és Lajos
 József által adományozott csanak igen jól sikerült gipszöntvények
 vannak elhelyezve, melyek a görög, latin művészet kifejlődésétől kezd-
 ve a legújabb időkig, azaz a görög, latin művészetek fejlődésétől kezdve
 az egész történelmi korszakok művészetének fejlődését mutatják. —
 Az első korszakban a görög, latin művészetek fejlődésétől kezdve az egész
 történelmi korszakok művészetének fejlődését mutatják. — Az első korszak-
 ban a görög, latin művészetek fejlődésétől kezdve az egész történelmi korszakok
 művészetének fejlődését mutatják. — Az első korszakban a görög, latin művészetek
 fejlődésétől kezdve az egész történelmi korszakok művészetének fejlődését mutatják.

potius eius temeritatis notam, an terribilem ventris scripserit, necne? problema
 esto. Si problema cum sit, sacras ambis, restat liberam pronuntiationem
 pietas: ut quae vicariae Dei subiecta potestati indulgentiam simul imperio
 ac absolutionem. Sed neque temeritatis notam, nisi sibi reformidabit, ut quae
 tot successus turbidinis, tam rationis ingenuorum veritas confidit, beatiorum
 nupiam, ac apud TE ANTIQVVS REVERENDISSIME arian religii reper-
 tur sit, religioni magis ducens, conspiciamus adeo praestegredi debet, tot jam
 ante illustres gratias, multas sibi cum veneratione gratias non infinis reperi-
 turas. Illud ergo pietatis esto, felicitatis istud: ut ad ejusdem gentilitatis
 columnae Tuae basia Philosophiam meam pedem iugere, super ejus vertice
 stat, stetitque Dominus Domini titimter adhibere. ILLUSTRISSIMO ECCLESIAE

III.

A kassai volt egyetemnek egy actuma.

Közl: **dr. Stöhr Antal.**

A jelen év éppen az utolsó azon századból, mely bennünket a kassai
 egyetemnek feloszlatai tényétől elválaszt, amennyiben 1660-tól 1773-ig, a
 jezsuiták eltöröltetésének idejéig hirdetyén azok ajka által a hit és bölcsészet
 tanait, s a következő pár éven át még idegen tanárok vezetése alatt folytatván
 működését, 1777-ben a jelenleg is virágzó jogakadémiává alakított.

Egykori főtanodánk életére vonatkozólag eddig egyetlen emlék van
 birtokunkban, a kassai volt jezsuitatemplom sekrestyéjében talált, 1708-ból származó
 mazo piros selyem nyomtatvány. Miért is egészen időszerűnek véltem egy leti
 évkönyvünkben, mint legillőbb helyen a mármár halványuló betűk tartalmát
 jelen alkalommal újra lenyomatni, hogy ez által megelőzve a teljes elmosódás
 bekövetkezését ezen magában véve ugyan nem valami nagyjelentőségű, de
 helyi szempontból mégis érdekes irat, a jövő számára megőriztessek.

Beosztása, szövege, eredeti nyomdahiakkal együtt szóról szóról
 következő:

ILLUSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO DOMINO

ANDREAE PETTES,

ELECTO EPISCOPO ANSARIENSI,

CATHEDRALIS ECCLESIAE AGRIENSIS PRAEPOSITO MAJORI

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO DOMINO DOMINI

STEPHANI TELEKESI, EPISCOPI AGRIENSIS,

IN SPIRITUALIBUS VICARIO, ET CAUSARUM AUDITORI GENERALI.

EPISCOPATUS, VACIENSIS ADMINISTRATORI etc. etc.

DOMINO DOMINO MECOENATI GRATIOSISSIMO.

Philosophia mea triennio peregrina, dum Cognatos repetit lares, et
 hospitalem apud TE PRAESUL ILLUSTRISIME quaerit sedem, piamne

potius citra temeritatis notam, an ter felicem ventura scribet aetas? problema esto. Si profana cum sit sacratas ambiat manus, reatu liberam pronuntiabit pietas; ut quae vicariae Dei substrata potestati, indulgentiam simul impertiet ac absolutionem. Sed neque temeritatis notam inuri sibi reformidabit, ut quae tot successa turbinibus, tam acribus ingeniorum vexata conflictibus, beatiorum nuspiam, ac apud TE ANTISTES REVERENDISSIME aram refugii reperiatur sit, religioni magis ducens, conspicuas adeo praetergredi aedes, tot jam ante illustres gratias, mutuas sibi cum veneratione gratias non injuria repetituras. Illud ergo pietatis esto, felicitatis istud; ibi ad ejusdem Gentilitiae columnae Tuae basin Philosophiam meam pedem figere, super cujus vertice stat, stetitque Domus Domini firmiter aedificata, ILLUSTRISSIMO ECCLESIAE AGRIENSIS PRAESULE Vicarias a TE vires jam olim deposcente; ibi gloriae avido Philosopho stationem metari, ubi et incincta columnae laurus immarcescibilem triumphum sub umbra laurcae et emittentes in apice flores, Fructus spondeant uberrimos honoris et honestatis. Neque enim vereri fas est, fructibus, qui in Deum, ejus Ecclesiam una ac rem communem compluribus jam ante annis communione sanctae redundarunt, privatum quempiam defraudandum minus domesticum avitae haereditatis participatione excludendum. Eminens ceu in aprico meritorum conspicua virtus TUA illustrissima, ut cui ergastulo et latebris interdictum; omnium in se accendere affectus, intuentium corda inno-centi furto surripere natura est; adeo in utilitatem publicam sui communicativa, ut dum studet deesse nemini, sibi privataeque quieti deesse nil pensi ducat. Trahit amabili quadam vi in obsequium sanctae voluntatis late diffusa exempli flagrantia, vigil ceu specula eminentis oculi sollicitudo, industrius in agro Ecclesiae Divini cultus ardo, ac Religio, lectissima, vel extra Delphos, in emolumentum commune, TE deprompta oracula: quae omnia, dum virtutem TUAM infulatam esse in pretio posuere, nemo est, qui ambigat, posse repertum in Te par illud beatum copulatae cum Sapientia sanctitatis, thronum Dei duobus fultum Cherubinis non immerito appellari. Desino TUAM jam amplius lacessere modestiam; cumque in reserato sibi benignitate TUA Charitum rividario (quod perennare censuit Aristoteles) Philosophia mea ter felix conquiescit, TIBI ANTISTES REVERENDISSIME hominis immortalitatem quam auguratur, affectu advoveo venerabundo.

Illustrissimae et Reverendissimae Clientis devotissimus
Dominationis TUAE FRANCISCUS BOKROS.

UNIVERSA PHILOSOPHIA.

IN ALMA EPISCOPALI UNIVERSITATE CASSOVIENSI

Anno M.DCCVIII. Mense Die

publice propugnabit

Reverendus Dominus FRANCISCUS BOKROS, AA. LL. et Philosophiae Baccalaureus, et pro suprema Ejusdem Laurea Candidatus, Seminarii kisdiani S. L. R. H. Alumnus:

PRAESED E

R. P. GEORGIO SZTRELLAR. Societatis Jesu, AA. LL. et Philosophiae Doctore, Ejusdemque Professore Ordinario, ac pro tempore Facultatis Senior.

EX LOGICIS.

1. Logica Artificialis habitualis, est scientia dirigens intellectum in ordine ad eliciendas Operationes rectas; Simpliciter practica et secundum quid speculativa. 2. Habitus illius docens et utens realiter non distinguuntur. 3. Objectum adaequatum Logicae, sive attributionis est recta intellectus operatio in communi. 4. Virtus significativa vocum consistit in extrinseca impositione institutorum non retractata. 5. Ex vi praesentis impositionis, aequae immediate significant res et conceptus. 6. Veritas, et falsitas est semiextrinseca actibus. 7. Potest aliqua Propositio contingens mutari de vera in falsam et e contra. 8. Datur determinata Veritas vel Falsitas de Futuris contingentibus. 9. Conclusio non pendet essentialiter a praemissis. 10. Concessis tamen praemissis recte dispositis et penetratis necessitatur intellectus ad assensum conclusionis necessitate contrarietatis et contradictoriae. 11. Possunt conjungi in eodem intellectu actus scientiae, Fidei et Opinionis circa idem objectum materiale.

EX OCTO LIBRIS PHYSICORUM

Principia Corporis naturalis tum in facto esse tum in fieri sub conceptu generationis praecise sunt tantum duo. 13. Tria vero sub conceptu mutationis: Materia nempe, Forma et Privatio, quae principiat quando ultimo est. 14. Datur materia prima hujus existentia physice demonstrari potest. 15. Quae licet sit subjectum primum omnium generationum et corruptionum, est tamen ingenerabilis et incorruptibilis. 16. Materia prima appetit aequaliter omnes formas substantiales, licet quoad perfectionem inter se inaequales. 17. Supposito miraculo spoliationis materiae omni forma materia sic spoliata conservaretur Actione nec quoad modum super naturali. 18. Dantur defacto Formae substantiales non solum in homine, sed in aliis quoque corporibus naturalibus. 19. Quae tamen non sunt tota quiditas, et essentia compositi. 20. Possunt de absoluta potentia duae Formae substantiales adaequatae et non subordinatae recipi in eadem parte materiae. 21. Negationes et Privationes Formales Objectivae nihil omnino sunt in se, quamvis concipi possint cum fundamento in se, quando cum veritate concipiuntur. 22. Dantur Modi. 23. Implicat modus ad modum in eodem genere. 24. Totum non distinguitur realiter a partibus simul sumptis. 25. Natura est principium et causa motus et quietis, in eo, in quo est primo et per se, et non secundum accidens. 26. Violentum est cujus principium est

fons, nihil conferente eo cui vis est illata. 27. Causa est principium tribuens esse limitato perfectionis termino. 28. Naturaliter solum repugnat, eundem affectum procedere a duplici Causato tali efficiente; hinc divinitus non repugnat mutua causalitas inter causas Physicas. 29. Causae secundae habent veram efficientiam; Accidens vero nec partialiter producit substantiam. 30. Causa prima concurret immediate ad omnes Causarum secundarum effectus, eas tamen non praedeterminat physice ad operandum. Causas tam liberas, quam necessarias determinat Deus quoad individuationem effectuum indiscernibilium respectu talium causarum. 31. Creatio est productiv rei ex nihilo subjecti. Supposita sententia, quod quidlibet elevari possit ad quodlibet ubi non est specialis repugnantia, potest Creatura elevari ad creandum instrumentaliter. 32. Causa materialis est vera et propria causa formarum materialium, et intrinseca compositi. 33. Causa Finalis est cuius gratia aliquid fit. Propter finem operari proprie potest sola creatura rationalis. 34. Actio transiens non recipitur in agente sed in passo. 35. Locus extrinsecus, est ultima superficies corporis primo ambientis immobilis. Intrinsecus est ubicatio realiter distincta a relocata et loco extrinseco. 36. Penetratio duorum corporum completorum, aut unius circumscriptiva, vel difinitiva replicatio naturaliter dari nequit. 37. Res in duplici loco posita plus potest, quam in uno solum. Vacuum abhorret natura. 38. Tempus intrinsecum est duratio, entitas modalis contradistincta a re durante, et tempore extrinseco. 40. Implicat duratio, quemadmodum et ubicatio indivisibilis. 41. Repugnat in creatis omne infinitum Cathegorematicum. 42. Est tamen possibile Syncathegorematicum. 43. Continuum tam permanens quam successivum componitur ex partibus actu distinctis finitis, potentia tamen et virtualiter infinitis.

EX LIBRIS DE MUNDO ET COELO.

44. Mundus, qui de facto unicus est, et in suo genere perfectus, nec quoad entia permanentia, nec successiva, aut est aut esse potuit ab aeterno.

45. Coeli sunt compositi ex materia et forma, moventur tantum ab extrinseco.

EX LIBRIS DE ORTU ET INTERITU.

46. In generatione substantiali conversiva, aliqua accidentia corrupti, manent in genito, atque adeo non datur resolutio usque ad materiam primam.

47. Elementa sunt quattuor, ignis, aer, aqua, et terra, in mixtis tantum virtualiter existunt. In suis locis naturalibus, non ultimis gravitant et levitant. Datur aliquando quies projectorum in puncto reflexionis.

EX LIBRIS DE ANIMA.

48. Anima est actus primus corporis naturalis organici, potentia vitam habentis. In uno vivente nec simul nec successive dantur plures animae. Anima rationalis est spiritualis indivisibilis et immortalis ex natura sua indistincta realiter a suis potentiis.

EX QUATUORDECIM LIBRIS METAPHYSICORUM.

49. Eps. nominaliter acceptum, non transcendit, formaliter differentias. Datur possibilitas, intrinsicè, rebus possibilibus. Implicat distinctio, Scotistica; non item præcisiones, objectivæ. Distinctio, realis, consistit in rei cujuslibet hæc-
 citatels Universalis a parte rei, implicat. Implicat etiam species essentialiter mul-
 tiplicabilis. Relatio prædicamentalis et transcendentalis in abstracto sumpta con-
 sistit in sola ratione, fundandi, adæqvata, in concreto vero constituitur etiam
 per fundamentum. 50. Deus, existit, cuius existentia, ratione, naturali est demon-
 strabilis.

O. A. M. D. G.

B. A. R. T. P. H. A. E.

Amint fentebb megjegyeztem, nem valami nagyfontosságú, ez irati tár-
 gyat mindössze is egy, Bókros Ferenc nevé, papnövédeknek, a kassai püspöki
 egyetemenél a bölesészettudori rangfokozat elnyerésévégett, 1708-Jan nyilváno-
 san vitatott tételei képezik; melyek ugyan mint ilyenek felelbrészhetnek a köz-
 érdekeltséget, ha kéltök korának bölesészeti eszme köréti egyedül belőlük ismer-
 hehők, még vagy legalább arra, valami eddig ismeretlen irányból vetnének, vilá-
 got, de mint tudjuk, az ez időből származó jezsuita munkák, tankönyvek, oly
 nagy számmal találhatók minden régibb intézeti, kolostori, sőt a magán könyv-
 tárukban is, hogy a tudományak terjedelmé, közlése s iránya ügyében általuk
 elfoglalt álláspontot illetőleg, a legesekélyebb kétely sem merülhet fel. Az előt-
 tünk fekvő tételekben is mérő ismert dolgokra akadunk. A rajtuk előmlő hang
 félremagyarázhatlanul a nominalismus és realismus koráé, a verulami Bacon
 által, a fejlődés képes bölesészet legnagyobb ellenségeül tartott aristotelismusé.
 Bennök a philosophia nem mint öncél jelenik meg, hanem mint eszköz, mint a
 pozitív theologia tételeinek, a fogalmi analysis s az ez alapon szőtt syllogismus-
 sok segélyével bizonyító eszköze.

Es ez, tekintve az időt, körülményeket, az egyetem alapításának inten-
 tióját, nagyon természetös. Római kath. egyházi intézmény volt, a Felsőmagyar-
 országban erősen terjedő protestantismus ellensúlyozására.
 Frankl Vilmos, A hazai és külföldi iskolázás a XVI-dik században,
 című munkájának 60-dik lapján írja, hogy Midőn Draskovits György, libor-
 nok a jezsuiták visszahívását Magyarországra sürgette, és 1586-ban a turóczi
 collegium megalapítását kivitte, főleg azon céllal beeggett szemé előtt, hogy a
 papnevelés ügyének újabb lendületet adjon. Azonban a helynek távolsága és
 kedvezőtlen fekvése megghusította ezen szándékát. És a szentszék bécsi követe
 1588 körül Rómában jelenté, hogy egész Magyarországon nem létezik tanoda,
 melyben hittudomány előadások tartatnak. Ebből akként akartak segíteni,
 hogy a turóczi collegium Kassára helyeztatnék át. A nuntiüs terve szerint itt
 legalább 100 ifjút kellene nevelni, felelérésben a király, és felelérésben a török
 hódoltság területéről. Számítása szerint az egész növelési fontartása évenként

10,000 tallért igényelne, melyet egyházi javadalmak adományozása által lehetne az intézetnek biztosítani. Innen következtetve tehát, már a 14-ik században szóban forgott Kassa, egy, a jezsuiták vezetése alatt álló nagyszerű papnövelde székhelyeül. E terv azonban fogantatásitlanul maradt egészen a 17-dik század közepéig, midőn annak Kisdy Benedek egri püspök, kérdéses egyetemünknek, Jászón 1657 febr. 26-án 40000 tallérral történt megalapítása által, kibővített alakban létet adott.

Nekem nem célom ez alapításnak és ezen egyetemnek történetét megírni, nem annál kevésbé, mert újabbán többen foglalkoztak e kérdésekkel; így dr. J. Plath az 1860-dik évben megjelent Kaschauer Chronik című munkájában, Nátafalussy Kornél a kassai premonstréi főgymnásium 186 $\frac{2}{3}$ -ik, Károly György egyeletünk kedves emlékü volt titkárja pedig ugyanezen gymnásium 187 $\frac{4}{5}$ -ik évi értesítőjében. Akit tehát az ügy bővebben érdekel, megtalálhatja az idézett helyeken. Fentebbi állításom indoklásul azonban, L. Leopoldnak Grácban, 1660. aug. 27-én kelt s a Plath művében egész terjedelemben közölt, Bulla aurea-ból azon részt, mely a királyilag jóváhagyandó egyetem célját, működésököt, és jogait terjeszti elő, mégis ideiktatom.

A meglehetősen terjedelmes okmány, bevezető soraiban a zsilált társadalmi viszonyok, szomorú állapotok jelzésével foglalkozván, határozottan kimondja, hogy e bajon egyedül az ifjúság helyes neveltetése segíthet; és így folytatja: *Quam cum his temporibus ab ullo mortalium genere, ac statu totius orbis christiani, imo et ipsorum hostium dulcentibus testimonio majori, ac certiori fructu, successu, ac methodo praestari dignoscantur, quam ab Religiosis, VII. Societatis Jesu Patribus, et circ. Fidelis, nostro Reverendis Benedictus Kisdy Episcopus Agriensis CC. Heves, et c. Supremus, ac Perpetuus Comes, nec non Consiliarius, nostro postquam Gratias Dei, et SS. condam Imperatoris Ferdinandi III. ante 12 annos ad Episcopatum Agriensem promotus erat, nil adeo in votis habuit, quam ut obligationi suae pastoralis, et aliorum de se expectationi quoquomodo satisfacere posset; dumque se in hoc afflictissimo ob tot haereseos, et Sectas hujus Regni nostri Apostolice ut dictum est, statu in diversas verteret partes, remediandae oppressae, et vix non penitus suppressae Religionis catholicae, causa, denique nullum aliud magis efficax, praesertim pro illis Hungariae, Superioris partibus remedium reperit, quam si aliorum ejusdem Regni nostri Apostolici. Praelatorum et potissimum Fidelis nostri Reverendissimi D. Georgii Lippay Archi-Episcopi Strigoniensis, alia inter Patriae Hungariae praestita opera pii Fundatoris vivi Collegii ac Novitiatus, Soc. Jesu Trenchinii, nec non pia memoriae Cardinalis Pazmany Fundatoris Academiae Tyrnaviensis zelo, ac pio exemplo excitus, eidem Societati Jesu in illis partibus Superioris Hungariae idque in Libera, Regia Civitate Cassoviensi Diocesis suae, velut portu, et clavi omnium bonorum, et malorum, Regni hujus nostri, his in circumstantiis constituti, (quod et idem Cardinalis Pazmany summe moliebatur, nec tamen consequi potuit, sed morte pia praeventus jam dicto Benedicto Kisdy Episcopo Agriensi partem hanc exornandam reliquit) Academiam, seu Studium Generale juxta Constitu-*

tionem Societatis Jesu fundaret, et erigeret, prout liberalissime ac munificentissime fundavit, et erexit, dum e proprio suo Peculio 40,000 Imp. seu 60,000 fl. in dotem jam dictae fundationis assignavit; quae adeo pii, ac zelosi Fundatoris pia, utilis, ac necessaria Fundatio, ut eo firmior, solidior, ac omnino perennis permaneret, Nobis debita, cum instantia humillime supplicavit, quatenus non solum ut Rex Hungariae, sed etiam ut elect. Romanorum Imperator Gymnasium illud seu Universitatem in L. R. civitate nostra Cassoviensi in quodam Domo Regia, a Gloriosissimae Reminiscendae Ferdinando III. Progenitore, et Antecessore nostro desideratissimo, cum adjunctis aedibus, et spatiis in habendo finem jam antea partim dono Civitatis obtentis, partim proprio aere comparatis, perpetuum donata per ipsum dotatam, et erectam, Regia, et Imperiali nostrae Potestate, et auctoritate approbaremus, et confirmaremus; atque juxta tenorem Fundationis nobis exhibitum consuetis ceterarum per orbem Christianum praesertim per Regna nostra haereditaria, per Imperium nostrum Romanum, Academiarum Privilegiis, ac Immunitatibus Bulla nostra aurea exornaremus; insuper ut eandem Universitatem cum totali sua Dote, et Collegio cumque omnibus Bonis, ac Personis ejusdem Universitatis ac Collegii contra quosvis impetitores, in Nostram, nostrorumque Haereditum specialem, ac paternam protectionem acciperemus, ut tam ipsi Professores, quam Academici Studentes more aliarum Academicarum suis solitis gaudere possint Juribus, ac Privilegiis praesertim omnibus cujuscunque Status, ac conditionis Potestati Nostrae subiectis serio, et clementer demandamus, quatenus ad Gradus academicos in Academia Cassoviensi rite promoti in aliis quoque Academicis et Universitatibus Capitulis Ecclesiis non secus agnoscere, ac admitti debeant, quam si in quacunque Antiquissima, ac Celeberrima Universitate dictos Gradus academicos fuissent consecuti; denique ut eandem Universitatem Cassoviensem in regno nostro Apostolice rectanter erectam ceteris Provinciae Austriae Universitatibus Societatis Jesu signanter Viennensi et Graecensi uniri, ac incorporari Benigne, et clementer velimus, et faciamus.

Az universitas episcopalis cassoviensis tehát, címéből, de különösen a sorokból következtetve, határozottan felekezeti intézmény volt, s fennállása a jezsuita rend életével a legszorosabb összeköttetésben állott. Létalapjai a rend eltörlésével, ha nem is veszett el szükségképen, mindenesetre megingott, és meg annál is inkább, mert nagy értéket képviselő magánalapítványai, a jezsuita birtokokkal együtt a kormánykezelése alatt lévő Fundus studiorumhoz csatoltattak.

Mária Terézia kormánya elegendőnek vélte egész Magyarország számára az egyetlen egyetemet, azért a miénkhez hasonló nagyszombati jezsuita főtanodát az orvosi facultással kibővítve Universitas hungarica név alatt, 1777-ben, átvitte Budapestre, a kassait pedig, amint bevezető soraimban is megjegyeztem egyszerű jogakadémiává degradálta.

Ha már most az ezen eseményektől bennünket elválasztó száz év után, a következő fordulatnak felsőbb tanúgyunk s általában művelődésünkre gyá-

korlábefolyása felett akarunk oktetetet mondani, bármely oldalról is végük is a dologot, nagyon nehéz a hozzászólás. Hogy azokvetlenül számbateendőknek csak legfőbbjeit említem, először is a felekezeti érdekek szempontjával kellene megküzdeni, mert tagadhatlan, hogy az új alakulás folytán a protestantizmus nyert, a katolicizmus veszített. És hogy a veszteség nagyon is érzékeny volt, következtethetjük azon tudatból, melylyel a protestánsok a hasonló jezsuita főtanodák hordereje iránt bírtak. Így Erdélyben már a XVI-ik század vége felé, az 1588-iki megyesi országgyűlésnek a jezsuiták ellen felhozott panaszai között olvassuk, hogy „A fiukat atyjuk karjaiból kiszakítani, és bennünket gyermekeinkkel együtt kikezelve neveltünk, hálójukba keríteni szándékuk. Kolozsvárt a kádémia névvel alatt erősség épült ellenünk. (Lásd Frankl V. fejt. id. munk. 11. d.) S ha most a tárgyat kiakarván meríteni, szorosán a gondolatok fonala mentében haladunk, egyenesen azon kérdéssel találjuk szemközt magunkat, hogy melyik felekezet nyeresége vagy vesztesége volt nagyobb jó vagy rossz államéletünk és fejlődésünk tekintetéből? Már pedig, hogy ezen kulturtörténelmi fontos témának fejtegetése mily messze vezet, minden magyarítás nélkül is könnyen látható. Másodszor, tudjuk azt, hogy a kath. főtanodákban az előadási nyelv ugyan a latin volt, mindamellett Erdélyben úgy mint itt a felvidéken, a felekezetek egymás ellen küzdő hittudósai, a nagy közönség előtt is értékesíteni akarván arguméntumaikat, figyelemre méltó tevékenységet fejtettek ki a vallási vitairódalom terén — magyar nyelvén, ami az akadémiák mint gyűpontok eltörlésével ha nem is szűnt meg végképen, élénkségéből minden esetben nagyon sokat veszített. És hogy ez, anélkül is fejletlen irodalmi nyelvünkre nézve hátrányos befolyással volt, meggyőződhetünk ha számba vesszük, hogy a vitairatoknak, egyéb tárgyu művek hiányában tudományos prózánk mégis csak köszönt valamit. De más részt meg nem nagyon bántódunk utánok; sőt boldogoknak érezzük magunkat, hogy megszabadultunk bennök a kedélykeserítő, közszellemet, egyetértést, harmonicus törekvést, sokszor a családi békét zavaró nagy factorok egyikétől. — Végre harmadszor, több oldalról vitatott és még most is nyílt kérdés, hogy vajon a sok mindenféle apró jogakadémia és időközben keletkezett lyceumok helyett, nem lett volna-e s jelenteg is nem lenne-e célszerűbb, a budapesti és a legközelebb megnyitott kolozsvári teljes egyetem mellett, még vagy három csónkát, — jogi és bölcsészeti facultással — szervezni? E gondolatnak alapját természetesen a tudomány méltósága által követelt egyenrangúság és emellett az értelmi elsőséget vívott minden téren oly fontos verseny képezi, melyre nézve a különböző fokozatok által adott hátrányos álláspontnak már maga a tudata is vágylohasztó, erőlenítő akadály. En itt, a különféle érdekek ezernyi szálaival összekuszált ezen fő és értelmező mellékkérdéseket csak jelzem, de taglalásukra, márcsak azért is mélt nem e hasárokra valók, de meg különösen azért, mert sokkal nagyobbaknak érzem és tudom, hogy sem velők álló eredményyel megbirkózhatnám nem vállalkozom. Annak azonban, mint saját meggyőződésemet mégis mindenesetre

kifejezést adok, hogy ha talán veszteség háramlott is magasabb oktatásunkra a verseny nélküli egyetlen egyetem mellett, azt a népnevelésnek, alsó- és közép tanügynek, újabb időkben történt hatalmas előbbrevitele bőven ellensúlyozza.

Helyesen cselekszik a magas kormány, ha figyelmét első sorban e térre irányozza, ha a dolgok természetes rendje szerint nem felülről kezdi az építkezést, hanem alúlról. Kellően előkészítve így, a jól szervezett minden rendű alsó- és középtanodák által az egyetemnek arra való contingensét, állítsa majd fel az egyetemeiket azon körülmény beálltával, midőn nem azok szükséglik a hallgatókat, hanem megfordítva. És erősen él bennem a hit, hogy ekkor Kassa, mely különben számos, népes, közép és szaktanodái által — tekintve, hogy főiskolája 1741-ben érte el a hallgatók számának maximumául az 522-öt — forgalmi tekintetben eddig is teljesen kárpótoltva van, mint Magyarországnak egyik legnevezetesebb vasúthálózati, hatóság-, törvénykező- és katonai pontja, mint éjszakfelé a nemzetiség védbástyája, de meg már csak azért is, hogy egy századnál tovább volt nevezetesen magánalapítványokból fenntartott egyeteme, — a számításból semmi esetre sem fog kimaradni.

kijelölését azok, hogy ha talán veszteség történt volna is, magasságos oktatásunkra a verseny nélküli egyetemen mellett azt a népművelésnek, alsó- és középfokú iskolákban történt hatékony előmozdítását néven ellensúlyozzák.

Hiszen csatlakoznak a magas közműveltség, ha figyelembe vesszük a történeti irányzatot, ha a dolgok természetesen rendje szerint nem felőlől kezdjük az építkezést hanem alólól. Kellően előkészítve így a jól szervezett minden rendű alsó- és középfokú iskolák által az egyetemnek arra való szükségessé állítja majd fel az egyetemeket azon körülmény beálltával, midőn nem azok szükséglik a hallgatókat, hanem megfordítva. Ez erősen el bennem a hit, hogy akkor Kassa, mely különben számos népes, közép és szakiskolával állal — tekintve, hogy főiskolája 1744-ben érte el a hallgatók számának maximumát az 523-ot — talán tekintetben eddig is teljesen kitöltve van mint Magyarországnak egyik legnevezetesebb vasúthálózatát, hatóság, tanácsok és katonai pontja, mint északról a nemzeti védelmére, de még más csak azért is hogy egy-egy

A Felsőmagyarországi Múzeum-egylet alapszabályai.

1. §.

Címe, székhelye.

Az egylet „Felsőmagyarországi Múzeum-egylet“ címet visel.

Székhelye: Kassa.

2. §.

Célja.

Egy Kassán felállítandó felsőmagyarországi múzeum létesítése. Ez pedig feladatúl tűzi ki:

- a) a múlt, főleg helyi jelentőségű történelmi, őskori, geologiai, művészeti, irodalmi és műipari emlékeinek és maradványainak, különös tekintettel a helyi egykori gazdag magyar irodalom termékeire;
- b) a jelenkor történelmi emlékeinek, táj- és népművelési adatainak, földtani leleteinek, a nyers termékek kitünőbb példányainak, az ipar és művészet remekeinek összegyűjtését, rendezését s tanulmányozás végett való kiállítását.

E végből:

- a) kutatásokat eszközöl lappangó emlékek után;
- b) körülményeihez képest vásárlások által megmenti a múzeumra nézve érdekes tárgyakat a megsemmisítés vagy elhordás veszedelmétől;
- c) alkalmas módon felügyeletet gyakorol a véletlen leletek fölött;
- d) a tulajdonjog fentartása mellett megőrzés és kiállítás végett elfogad minden régészeti és művészeti műkincset, műiparremeket és a felsőmagyarországi természetrajzi viszonyokat jellemző tárgyakat;
- e) felhasználja a társadalomban nyilvánuló alkalmakat a múzeum körébe eső eszmék népszerűsítésére és terjesztésére;
- f) a táruk gyűjteményeit nyitva tartja nemcsak a közművelődés iránt érdeklődő közönség, de a helyi s közelvidéki tanodák előtt is.

3. §. Következők a következők: A

A múzeum szervezete s ügyrendje.

A múzeum szervezetről és ügyrendjéről külön szabályzat intézkedend.

5. §.

A múzeum pártfogója.

A múzeum Kassa városának pártfogása alatt áll.

A tiszteletbeli tagok köre.

Az egyesület tagjai.

Az egyesület tagja lehet mindenki, aki ezt írásban bejelenti, és az alapszabályok szerinti kötelezettségeket teljesíti.

Az egyesület áll: rendes és tiszteletbeli tagokból.

A rendes tagok ismét: alapító vagy pártoló tagok. Alapító tagok, kik legalább 100 forint ténylegesen készpénzben vagy értékpapirokban az egyesület rendelkezésére bocsátottak.

Pártoló tagok, kik magukat három egymásután következő évről, legalább 3 forint évenkénti tagdíj előleges befizetésével kötelezik.

Tiszteletbeli tagok, kiket a közgyűlés ilyenekül kijelöl.

6. §.

A tagok jogai.

Az egyesület valamennyi tagja a múzeum helyiségeit és kiállításait díjmentesen látogathatja.

Tiszteletbeli és alapító tagok, az igazgató választmány üléseiben tanácskozási joggal résztvehetnek.

7. §.

Pártoló tagok kilépése.

Pártoló tagok, ha a három évi kötelezettség lefolyta után kilépni kívánnak, tartoznak kilépésüket a választmánynak bejelenteni, különben kötelezetté válnak továbbra is fenállónak tekintetik.

8. §.

Az egyesület kormányzata.

Az egyesület ügyeit az igazgató választmány vezérli, mely 30 választmányi tagból és az alább elősorolt tisztségviselőkből áll, kiket első ízben az alakuló, jövőben a rendes közgyűlés a rendes tagok közül 3 évre választ.

A tisztségviselők a következők:

- a) az elnök,
- b) a két alelnök,
- c) a titkár,
- d) a három múzeumőr.
- e) a pénztárnok,
- f) az ellenőr,
- g) az ügyész.

9. §.

A tisztségviselők hatásköre.

a) Az elnök az egyesület képviselője a hatóságok és harmadik személyek irányában; ő hívja vagy hivatja össze a közgyűlést és a választmányi üléseket, mindezekben elnököl, s a szavazatok egyenlősége esetében szavazatával dönt.

A tisztelet- és alapító-tagsági okleveleket ő írja alá az egyesületi titkár ellenjegyzésével.

Sürgősb fizetéseket az igazgató-választmány utólagos jóváhagyása mellett ő utalványoz. Tiszti állásánál fogva kizárólag hivatva van a jelen alapszabályok és az ügyrend szigorú megtartása felett őrködni. Joga van az egyesületi pénztárt bármikor megvizsgálni. Őt illeti a közgyűléseken és választmányi üléseken a kellő rendnek fentartása, és ehhez képest szükség esetén a közgyűlések és választmányi üléseknek az ügyrend szabályaihoz képest eszközzendő feloszlata.

b) Az alelnökök egyenkint, a működésében esetleg akadályozott elnök helyét pótolják.

c) A titkár a közgyűlések és választmányi ülések tanácskozási jegyzőkönyvét vezeti. Ő viszi az egyesületnek az igazgató-választmány utasítása nyomán összes levelezéseit; csekélyebb tárgyakban azonban a választmánynak teendő utólagos jelentés mellett saját aláírásával is levelez.

d) a múzeumőrök a múzeumnak adományozott, vagy részére beszerzendő tárgyak bírálatával, osztályozásával, felügyeletével, általában a rend fentartásával foglalkoznak a múzeumban.

e) Az egyesületi pénztárnok az ellenőrral kezeli az egyesület bevételeit és kiadásait; az utóbbiakat mindenkor az igazgató választmány határozata, illetőleg elnöki utalvány folytán. A pénztár állapotáról a választmánynak ülésről-ülésre jelentést tesz, rendes számadást vezet és azt az évi közgyűlésnek, illetőleg a kiküldött számvizsgáló bizottságnak előterjeszti.

f) Az ügyész az elnöktől nyert meghatalmazvány mellett törvénykezési ügyekben képviseli az egyesületet.

10. §. Az igazgató-választmány.

Az igazgató-választmány havonként egyszer, vagy szükség esetén többször kis gyűlésben tanácskozik.

A választmány hatásköréhez tartoznak az egyesület adminisztratív ügyei, tiszteletbeli tagok indítványozása és azon tárgyak, melyek a jelen alapszabályok és a közgyűlés által megállapított határokon belül esnek; a választmány által kötött és az elnök és titkár által aláírt szerződések az egyesületre kötelező erővel bírnak.

A választmány kötelessége az egyesületi pénztári számadásokat, s a pénztár állapotát évenként megvizsgálni: végre

Az igazgató választmány nevezi ki szükség esetén a helyettes vagy segédtitkárviselőket, ügynököket, ő fogadja föl az egyesület szolgálatmunkáját.

11. §.

Az egyesület rendes és rendkívüli közgyűlései.

A rendes közgyűlés minden évben egyszer tartatik Kassán.

Rendkívüli közgyűlést az elnök mindannyiszor tartozik összehívni, ha ezt vagy a választmány, vagy legalább húsz rendes tag az indokok felsorolásával írásban kívánja.

A közgyűléseken az alább eltérő eseteken kívül a megjelént tagok szótöbbsége határoz.

A közgyűlés rendes tárgyai:

- a) Elnöki vagy titkári jelentés a lefolyt évi működésről,
- b) Az évi számadások megvizsgálása és a pénztári maradvány fölötti határozat.

E végett első ízben az alakító, később a rendes közgyűlés évenként előre 3 tagból álló számvizsgáló bizottságot választ, mely bizottság a számadások és pénztár állapotáról jelentését a közgyűlésnek bemutatandja.

- c) Az igazgató-választmány 30 tagjának és a tisztségviselők megválasztása. Ezek érvényes megválasztására a jelenlevők többségének szavazati szüksége. A szavazás nyíltan történik; titkos szavazás csak 10 tag kíválmára rendeltetik el.

- d) A tiszteletbeli tagok megválasztása az igazgató választmány előterjesztése alapján.

- e) Az alapszabályok megváltoztatása, ez azonban csak 20 tagnak egyhónappal a közgyűlés előtt teendő írásbeli indítványára vétethetik tanácskozás alá, s az elnök által a meghívóban különösen mint tanácskozás tárgya megjelölendő. Indítványt elfogadó határozat hozatalára az egyesületi tagok egy negyedének jelenléte, ezeknek pedig szótöbbsége szükséges.

- f) Az egyesület fennmaradásának vagy feloszlásának kérdése. E kérdés azonban csak 30 tagnak, 2 hóval a közgyűlés előtt teendő írásbeli indítványára vétethetik tanácskozás alá, és az elnök által a közgyűlés előtt legalább 30 nappal közléteendő és szétküldendő meghívóban, különösen mint tanácskozás tárgya kijelölendő. A feloszlás kérdésében csak a rendes tagok határozhatnak, e határozat-hozatal-

hoz a tagok háromnegyedrészenek jelenléte szükséges és szótöbbsége dönt.

Ha pedig ezen közgyűlésre a tagok háromnegyedrésze meg nem jelenik, ez esetben egy hónapra új közgyűlés és pedig azon megjegyzéssel hirdendő, hogy ezen második közgyűlésen megjelent rendes tagok szótöbbsége érvényesen határozand.

Ha az egylet a jelen alapszabályok-szabta után feloszlanék, az egylet vagyona, és a mű-múzeum kincsei, mint nemzeti vagyon, Kassa városa gondviselése alá helyezettnek.

Az egylet Kassa-, mint Felső-Magyarország fővárosának időszérinti polgármestereit a közgyűlésekre mindenkor meghívja.

12. §.

Az egyesületi tisztviselők és az igazgató-választmány a közgyűlésnek felelősek.

13. §.

Az egylet hivatalos nyelve a magyar, érintkezéseiben azonban készségesen él bármely nyelvvél.

14. §.

Az egylet pecsétül egy angyal által tartott kettős paizst használ, méhvel Magyarország címerével és ezen körirattal; „A Felsőmagyarországi Múzeum Kassán. 1872.”

Kelt Kassán, az 1872-ik év, október 27-én tartott alakuló közgyűlésben.

Loosz József, s. k.

egyl. II. alelnök

Károly Gy. Hugó, s. k.

egyleti titkár,

Myskovszky Viktor, s. k.

múzeumőr,

Benedek Ferenc, s. k.

választm. tag.

Dessewffy Sándor, s. k.

választm. tag,

Stóhr Sziárd, s. k.

választm. tag

35195. szám

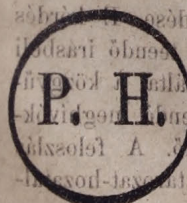
Látta, a magyar királyi belügyminiszter, oly megjegyzéssel, hogy az alapszabályok módosítása, az egylet feloslása és ez esetben az egyleti vagyon hovatonditása iránt hozandó közgyűlési határozatok, fogantatásuk előtt a magyar királyi belügyministerium elé terjesztessenek.

Budapesten, 1873. évi augusztushó 28-án,

a miniszter megbízásából:

Groisz Gusztáv, s. k.

miniszteri tanácsos

V.

Az egylet kormánya.

A tiszti kar:

Egyleti elnök:	Bárczay Ödön földbirtokos.
I. Alelnök:	Loósz József, városi tanácsnok.
II. Alelnök:	Klimkovics Béla, akadémiai festész és főreált. tanár.
Titkár:	Dr. Stöhr Antal, prem. főgymn. tanár.
I. ór:	Myskovszky Viktor, építész és főreált. tanár.
II. ór:	Faller Gusztáv, nyug. bányatanácsos és akadémiai tan.
III. ór:	Baczoni Albert, főreált. tanár.
Pénztárnok:	Maurer Rezső, kereskedő.
Ellenőr:	Ganzer Ede, városi főszámvevő.
Ügyész:	Korányi Károly, közalapítványi ügyész.
Szolga:	Derfinyák Károly.

A választmány:

Korponay János, megyei levéltárnok.	Silecz István, ügyvéd.
Dr. Juhász Mihály, országgyűl. képviselő.	Gerhard György, kereskedő.
Komjáthy Lőrinc, nyug. városi tanácsnok.	Répaszky József, theologiai tanár.
Benedek Ferenc, prem. főgym. igazg.	Szikay Lipót, főreált. tanár.
Bolkai Vilmos, prem. főgym. tanár.	id. gf. Csáky Rudolf, földbirtokos.
Müllner Frigyes, főgym. rajztanár.	Faller Gusztáv, nyug. bányatanácsos
Novelly József, keresk. kamrai tisztviselő.	Tutko József, m. k. penzügyi tisztviselő.
Schaller Ernő, közsegi elemi tan. igazgató.	Hegedüs Lajos, gyógyszerész.
Orbán Bertalan, prem. főgym. tanár.	Répaszky Mihály, építész.
Dr. Óváry Pál, orvos.	Martonfy K. Márton, polg. isk. tan.
Timko József, köz- és váltóügyvéd.	Mauritz Rezső, főreáltanodai igazgató.
Desewffy Sándor, sárospataki lelkesz.	Jermi Gusztáv, főgym. tanár.
Fayt Antal, garadnai erdész.	Antal Emil városi uradalm. főügyész.
gf. Hadik-Barkóczy Ilona urhölgy ö. exl.	Dr. Klekner Alajos, jogakadémiai tanár.
Schifbeck Mátyás szálloda tulajdonos.	Kozora Endre, hitelmemző.

A Felsőmagyarországi Múzeumegylet 1876. február 2-án, a városház tanácstermében megtartott 3 éves tisztújító közgyűlésének jegyzőkönyve.

Elnök: Bárczay Ödön. Jelen voltak: Dr. Klekner Alajos, Klimkovics Béla, Klimkovics Gábor, alapító és Antal Emil, Benedek Ferenc, Bohemuszt Károly, Bulyi Dezső, Fabinyi Gyula, Gerhardt György, Gerhard János, Horváth Lajos, Hubcsik József, Kolaeskovszky Elza, Krajnyik Mihály, Lapsánszky J., Ferenczy József, Mártonfy K. Márton, Maurer Rezső, Müllner Frigyes, Myskovszky Viktor, Pápay Zsigmond, Répászky József, Schaller Ernő, Stéka Antal, Stöhr Antal, Sudy János, Tinkó József rendes tagok.

1. Az elnök meleg szavakkal üdvözlö a közgyűlést, és fűtő pillantást vetve a nehéz időkben, a materialis viszonyok nyomása alatt, néhány bátor férfi által keves segédforrás mellett kezdett, hároméves működésünk eredményeire, büszkén mondhatja ki, hogy mind e körülmények dacára létünk alapja meg van vetve. Eddig ugyan még folytonosan a létért küzdöttünk, s lehet hogy e küzdelem, bár részünkre mindig több és több valószínűségével a győzelemnek, tovább is tart, hanem vigasztaljon a tudat, miszerint nemcsak mi vagyunk az egyedüliek, kiknek e sors osztályrészt jutott. A vilagnak legelső múzeuma, a Britisch Múzeum, 25 évig dacolt a közvélemény, a parlament közönyével, míg nagy nehezen, több magángyűjtemény egyesítése folytán ma már szobraiban s régiségeiben felöleli Ephesust, Ninivét, Egyiptomot, az egész ó és új világot. De a mi magyar nemzeti Múzeumunk is, tulajdonképen azóta érdemli meg e nevet, mióta Pulszky Ferencnek rendező és alkotó szerepe kiemelte a rendtelenségből. Nekünk már városunk fekvésénél fogva miszióink van úgy fölfelé mint lefelé, és ennek lelkiismeretes betöltésére buzdítson bennünket az a siker, amit már létezésünk rövid tartalma alatt, a legmagasabb helyeken is kivívtunk.

2. Olvastatott a titkári és pénztárnoki jelentés. (Lásd a következő számok alatt).

3. Tárgyaltatott a kiadandó egyleti évkönyv kérdése.

Az hogy, ha már anyagi körülményeink miatt gyakrabban nem is, de legalább egyelőre három évenként egy évkönyvben mutassuk be a nagy közönségnek egyletünk állását, a közgyűlés osztatlan véleményével találkozott, a kiadás és szerkesztés módozataira nézve azonban megoszlottak a nézetek. És pedig:

Myskovszky Viktor bejelentvén, hogy neki már két értékezőse, melyek közül az első a mi Múzeumunk beosztását, és a második az olaszországi hasonló intézeteket ismerteti, az évkönyv számára készen van, a kiadási költségek fedezete végett az adakozások igénybevételét ajánlja, és egy utasítással ellátandó szerkesztő-bizottság kiküldését véleményezi.

Dr. Klekner Alajos elfogadja a szerkesztő-bizottság kiküldését, hanem az utasítás helyett azon kötelezettséget kéri kimondani, hogy a nyomtatás megkezdése előtt az évkönyv tervezete a választmánynyal közöltessék.

Stöhr Antal figyelmezteti a közgyűlést arra, hogy más egyletek tagjaiknak 3 frt. évdíj mellett, két heti, havi, negyed évi vagy legalább egy évi füzeteket adnak, miért is azt gondolja, hogy 3 éves évkönyvünk kiadását, akármilyen nehezen esik is, egyenesen pénztárunkból fedezzük, és a közvetlen adakozások útját, bár ugyan a jó akaratnak mindig köszönettel engedünk tért, ez esetben mellőzzük.

Ez utóbbi véleményekhez pártolólág hozzászóltak még Mártonfy K. Márton és Gerhard György, minek folytán szerkesztő-bizottságnak kiküldettek a titkár és az örök, az utasítás helyett elfogadtatott az évkönyv tervezetének a választmánynyal való közlése, a kiadás költségeinek közvetlenül az egyleti pénztárból való fedezése, és czimul: A Felső-magyarországi Muzeum-egylet második évkönyve, az egylet megbízásából szerkeszti és közreboocsátja a titkár.

4. Klimkovics Béla, Lászy Vilmos szinigazgató urnak, Múzeumunk részére teendő értékes ajándékát jelentvén be, egy bizottmány kiküldését kéri az iránt, hogy nevezett szinigazgató urral, az évenként egyletünk számára köteles jótékony szinielőadás ideje s módozatai felett értekezzék a végből, hogy mentül nagyobb bevétel eszközölthessék. Kiküldettek: a felszólaló és Timkó József.

5. A titkár felolvassa a város meghívóját, Deák Ferencért febr. 5-én d. e. 10 órakor a székesegyházban tartandó gyászistenizületre. Nemzetünk kősös gyászában osztozó megilletődéssel vétetett tudomásul.

6. Tiszteletbeli tagokul megválasztattak: Barátosi Mircse János, Stefani Frigyes, de Leva József, Fulin Rinaldo, Trefort Ágoston, gf. Péchy Manó, Benczúr Gyula, Ujházy Ferenc, Telepy Károly és Klimkovics Ferenc.

7. Az elnök az összes tisztikar és választmány nevében, alapszabályaink 8. §-a értelmében leköszönvén, megejtettek a választások, és pedig a többség kívánatára, a választmányt illetőleg titkos szavazás útján.

Az új tisztikar így alakult: Elnök: Bárczay Ödön, I. Alelnök: Loósz József, II. Alelnök: Klimkovics Béla, Titkár: Stöhr Antal, I. ör: Myskovszky Viktor, II. ör: Faller Gusztáv, III. ör: Baczoni Albert, Pénztárnok: Maurer Rezső, Ellenőr: Ganzer Ede, Ügyész: Korányi Károly.

...nővel a választmány pedig, melyre nézve a titkos szavazatokat szedő bizottságul Répászky József elnöklete alatt Timkó József és Schaller Ernő küldettek ki, a legtöbb szavazatot nyertek egymásutánjában: Korponay János 25, Dr. Juhász Mihály 24, Komjáthi Lőrinc 24, Benedek Ferenc 24, Bolkai Vilmos 23, Müllner Frigyes 22, Orbán Bertalan 21, Dr. Óváry Pál 21, Timkó József 21, Desewffy Sándor 20, gf. Hadik-Barkóczy Ilona 19, Schiffbeck Mátyás 19, Silcz István 10, Gerhard György 18, Répászky József 15, Faller Gusztáv 15, Tutkó József 15, Hegedüs Lajos 14, Mártonfy K. Márton 13, Mauritz Rezső 12, Jermy Gusztáv 12, Antal Emil 11, Dr. Klekner Alajos 11, Kozora Endre 11.

Ezeket kivül szavazatot nyertek még: Maurer Adolf 10, Szakay József 10, Szemere Miklós 9, Bulyi Dezső 9, Deil Jenő 9, Gaskó Gyula 8, Dr. Maurer Arthur 8, Koregtko Antal 7, Károly Gy. Hugó, 6 Horváth Lajos 6.

Egyéb tárgy nem lévén, a közgyűlés véget ért.

megjelent a helysínén. 20-kén megtartott a vegyes értekezlet, melynek eredményül október 18-án a városi közgyűlés határozata emelte, hogy a körös-régiségek a tulajdonjog fenntartásával átadjanak a az „Arany csillag” nevű városi épületnek a földet néző egész első emeletet, tehát két kisebb terem, egy lejtőmentes hely, két előszobát és egy hivatali szoba 1876. április 1-től 500 forint bérösszeget az egyet rendelkezésére bocsátatik.

Bár a föltétel, tekintve csekély tagdíj-felvételünket a az alakulás, rendelkezés, felkutatás elodáshatán kiadásain, melyek alapítványi tökéinket is nagy részt elnyelték, teljes volt, mindamellett örömmel és hálával ragadunk meg, mert látnak, hogy minden oldalról igénybevevett városunkkal egybeül a nyomasszító pénzügyek gondoskodta ki a már akkor birtokolt a remény, hogy a pénzügyek

VII.

Titkári jelentés.

Felolvastott a Felsőmagyarországi Múzeum-egylet 1876 febr. 2-ik közgyűlésén.

Tisztelt közgyűlés!

Midőn alapszabályaink 11. §-nak értelmében a titkári jelentést ezennel megteszem, oly képét iparkodom adni egyletünk 1874-ik év március 8-kától mint utolsó közgyűlésünk idejétől számított múltjának, melyben a különben egymásba mosódó vonások szétszedve, kiemelve, az egésznek biztos áttekinthetőségét eszközöljék.

1. Hogy magából az említett közgyűlésből induljak ki, méltóztatnak arra, a fontos ügyre emlékezni, mely akkori összes tanakodásainknak fő tárgyát képezte, s nem vélek tévedni ha azt mondom, hogy mint a lét és nemlét kérdése meredt előttünk, az egymást üző remény és aggodalom ellentétos érzelmének befolyása alatt várva jobbra- vagy balra dőlött. Ertem helyiségeink kibővítését. Ott, hol egyletünk, a nevelés és művelődésnek példátlan áldozatokat hozó nemes városunk kegyelméből első ízben glábat vetett, a lelkes adakozók küldeményei, a kisebb nagyobb, régészet, ipar és természetrajzi tárgyak, szobrok, képek, könyvek, a szó szoros értelmében előzönlöttek. A hely szűke miatt felbontatlanul, az időjárás viszontagságainak kitéve, köztük járó-kelő buzgó örökeinkben, a megőrizhetlenség szomorú tudata mellett, az adakozók iránt okvetlenül fenálló felelősség egész súlyának nyomását ébresztették. En körülmények között aggodó szemünk más nyugopontot nem találhattak, mint ismét csak fő pártfogónk, Kassa városának tekintetes bizottságát. Kérvenyt intéztünk hozzá közgyűlésünkől, a már birtok helyiségekkel szomszédos termek átengedése, a városi levéltár és székesegyház régiségei s ugyanacsak a város birtokai területén található fa és állatfajok gyűjteményének ajánlékozás-közvetítése iránt. És reményünkben, várakozásunkban nem csalódtunk. Brósz Jónát un. elnöklése alatt 12 tagból álló bizottság küldetett ki az ügy megvizsgálása és egyletünk igazgatósági személyzetével való érintkezés végett. A bizottság 1874. április 26-án csakugyan

megjelent a helyszínén, 29-kén megtartatott a vegyes értekezlet, melynek eredményeül október 16-án a városi közgyűlés határozattá emelte, hogy a kért régiségek a tulajdonjog fenntartásával átadatnak, s az „Arany csillag“ nevű városi épületnek a főutcára néző egész első emelete, tehát két kisebb terem, egy letéteményes hely, két előcsarnok és egy hivatali szoba, 1875. ápril 1-től, évi 200 frt. bérösszegért az egylet rendelkezésére bocsátatik.

Bár e föltétel, tekintve csekély tagdíjjövedelmünket, s az alakulás, berendezés, felszerelés elodázhatlan kiadásait, melyek alapítványi tőkéinket is nagyrészt elnyelték terhes volt, mindamellett örömmel és hálával ragadtuk meg, mert láttuk, hogy minden oldalról igénybevett városunkkal egyedül a nyomasztó pénzszükség mondatta ki, s már akkor biztatott a remény, hogy a pénzügyek jobbrafordultával nemes pártfogónk vagy egészen elengedi, vagy pedig a tulajdonjog elismerése fejében, a hasonló esetekben fizetni szokott évenkénti egy aranyra vagy más csekélyebb összegre derulvára; de örömmel fogadtuk azért is, mert az előttünk lebegő cél megtestesítésének egyetlen lehetőségét képezte, lehetőségét annak, hogy teremtsünk Kassának, Felső-Magyarország fővárosának egy olyan culturintézményt, mely azt úgy nagy multja, mint topographicus fekvésénél fogva joggal megilleti: egy régészeti, sőt mondhatni általános Múzeumot, mely hogy ma már csakugyan az, nemcsak mi mondjuk mint érdekelt fél, hanem elismerik illetékes szaktekintélyek, méltóságok, a fővárosi és vidéki sajtó.

2. Ráállottunk tehát a kínálkozó egyetlen, biztos alapra, munkához láttunk rögtön, megtettük az építőmester, ács, asztalos, lakatos, festő segédkezésével járó átalakításokat, s ezek megtörténtével, Múzeumunk körül valóban halhatatlan érdemeket szerzett másod alelnökünk Klimkovics Béla ur, éjjel nappal láttatni fáradozott, a mi nemzeti múzeumtől kapott szekrények felállításán, a régészeti és ipari műtárgyak a képek, szobrok, pénz s természetrajzi gyűjtemény berendezésén és vele együtt izdaltak ezen, egyedül csak a közjónak tett szolgálatok nemes öntudata által fizetett munkában. Miskovszky Viktor különösen a régiségtár körül, Müllner Frigyes, Faller Gusztáv bányatanácsos, továbbá Klimkovics Flóris és Klimkovics Gábor cs. kir. főhadnagy ur, kik közül névszerűt Faller Gusztáv urnak az ásványgyűjtemény, Klimkovics Gábor urnak pedig a könyvtári rendezéseért, 1875. okt. 31-én tartott rendes választmányi gyűlésünk jegyzőkönyve is köszönetet szavazott.

Ezen urak buzgalmának tudható be a közgyűlés, nemcsak az esetről esetre hallott kedvező nyilatkozatok, melyekre azt mondhatná talán a ország akarat, hogy az államszabályok vagy a további buzdítás gondolata által sugalmazottak, hanem a szép és jó pozitív vívmányainak láttára minden emelkedett kebelben fakadó örömet ennek megfelelőleg minden becsületes arcra eltitkolhatatlanul jelentkező kedves meglepetés kifejezése is, melyet eddigi s köztük több kitünő magas állású látogatóinkon észlelni szerencsénk volt. Városunkban, városunkban idörend szerint első helyen emlitem B. Nyáry Jenő urat hírneves régészt, ki még 1874. június havában méltatta figyelmére tárainkat; mult 1875. jun. 12-én

pedig a gyűjtemények, emlékek, könyvtárak országos fő-felügyelője Pulszky Ferenc ur tette nálunk hivatalos látogatását, gf. Hadik Béláné, született gf. Barkóczy Ilona urhölgy ő excellentiájának, Gyulay Pál és Toldy István urak, neves irodalmi férfiak körében. Egyletünk részéről Barczay Ödön elnök, Károly Gy. Hugó titkár, Klimkovics Béla és Myskovszky Viktor ör urak által fogadott e látogatás lefolyásának esetelését, Gyulay Pál azon életrevaló tanácsát, miszerint a kassai emlékek, könyvkiadványokra fektessük a fősúlyt, s Pulszky Ferenc azon figyelmeztetését, hogy a m. nemzeti múzeum könyvtáranak rendezése után a kassai duplikátumok olcsó áron lesznek megszerezhetők itt mellőzőm; hozták annak idejében egész terjedelemben a napi lapok, s csak azon szavak ismétlésére szorítkozom, melyeket a távozó főfelügyelő ur mondott; t. i. „Igen örülök, igen megvagyok elégedve, rövid idő alatt igen sokat tettek,“ s azon tényre mutatok rá, hogy az említett nagyműveltségű lelkes grófnő a látottak benyomása alatt lett egyletünknek 100 forinttal alapítotagjává. Nem kevésbé dicsőséges volt ránk nézve 1875. okt. 19-ke, Trefort Ágoston m. kir. vallás és közoktatási miniszter ur ő nagyméltóságának látogatási napja. E napon ugyanis a miniszter ur a helybeli tanintézeteket s a székesegyházat vizsgálván meg hivatalosan, Loósz József alelnök ur és én, mint ideiglenes titkár, akkor hívtuk fel ő nagyméltóságának figyelmét múzeumunk iránt, midőn az Orsolyaszűzék zárdájának megtekintését, a megyés püspök, az egyházmegyei tanfelügyelő s a r. k. tanítónőkepezdei igazgató urak kíséretében végezte. Felhívásunknak örömmel engedve, az egylet közelfekvő helyiségéhez készségesen átjött, ahol is a mondott alelnök, Korányi Károly egyleti ügyész, Myskovszky Viktor és Klimkovics Béla ör urak s az ideiglenes titkár által fogadtatván, táraink minden egyes osztályába bevezettetett. Különös érdekeltséggel szemlélte ő nagyméltósága kő- és bronzkorszaki gyűjteményünket, s általában a legmelegebb hangon fejezván ki magas meglegedését eddigi működésünk iránt, továbbra is buzdítani méltóztatott. A hatás a többi tisztelt vendégeinkre sem volt kedvezőtlenebb, mutatják ezt a tőlük hallott kedvező nyilatkozatok, de mutatja különösen az, hogy méltóságos ft. Perger János megyéspüspök ur, eddigi szép eredményeink hatása alatt, ott helyben adta tudtára Loósz József első alelnök urnak, hogy 100 frttal az egylet alapító tagjainak sorába lép, ami okt. 23-án, a választmány írás- és szóbeli hálás köszönete mellett csakugyan meg is történt. A legközelebbi múlt napokban gf. Zichy Rezső és gf. Széchenyi Béla urak szerencsétettek bennünket és mind ők, mind azon számos vidékiek s városi polgárok, kik tárainkat becses figyelmökre méltatták, a nem reméltnek, a nem vártak kedves érzelmével és szavaival távoztak.

3. Így állván a dolgok t. közgyűlés! igen természetesnek találjuk azt a minden oldalról felfeltolakodó kérdést: hogy, de hát miért nem nyitják már meg hivatalosan, ünnepélyesen azt a múzeumot? Erre azonban egyszerűen csak azt válaszoljunk, hogy bennünket alakulásunk első pillanata óta, nem a szemképrázató csillogási vágy, hanem a tervszerű komoly törekvések vezérelvén, a nagy közönség elé múzeumunk hivatalos megnyitásának tényével addig

lépni nem akartunk, míg a szó szoros értelmében bevégzett egészet fel nem mutathatunk. Meltóztassanak figyelembe venni, hogy jelenlegi helyiségeink birtokába 1875. ápril 1-én jutottunk, az átalakítási munkálatok eltartottak az egész tavaszon, a nyarat igénybe vették a műtárgyak berendezése, elhelyezése, tehát a lefolyt őszi és télre maradt a munkának oroszán része, az ezernyi és ezernyi tárgyak címezése és lajstromozása. No már most tekintve azt, hogy ezen óriási feladat mindössze is két három, jelentékeny óraszámra kötelezett tanártól várja megoldását, s tekintve, hogy erre épen a kijutott téli időszak, a napok rövide, s azon körülmény, hogy termeink az átalakítás folytán jelentékenyen megtágulván, bár ugyan kályhakkal el vannak látva, mindamellett nem tévedek ha azt mondom hogy kifűthetlenek, — legkevesebb voltak alkalmasak, nem csodálkozhatunk, hogy az, amit már sokan megtörténtnek szeretnének látni, még eddig meg nem történt. Ne csüggedjünk t. közgyűlés, ami halad el nem marad. Itt is utban vagyunk. Myskovszky Viktor első ór ur már régebben bejelentette a választmányának, hogy e tekintetben a German múzeumot tartván minta gyanánt szem előtt, megtörténtek az első lépések és többször fejezte ki alapos reményét az iránt, hogy az előttünk álló nyár derekán, az egyetemesen ohajtott ünnepélyes megnyitás, a legnagyobb valószínűség szerint megtörténhetik; addig is azonban bárki bármikor megakarná tekinteni gyűjteményeinket, csak hozzá vagy Klimkovics Béla urhoz forduljon, okvetetlenül nyitott ajtókra talál.

4. Ezekben ismertetvén intézetünknek mint ilyennek állását, áttérek már most egyleti életünkre, választmányunknak 1874. márc. 3-ától 1875. dec. 31-keig terjedő működésére.

Ami bennünket ez idő alatt foglalkoztatott, általában véve: folyó ügyek, érintkezések egyesek- s testületekkel múzeumunk továbbfejlesztése ügyében, ajándékozások elfogadása és köszönettel nyilvános nyugtázása, a választmány kebelében történt változások esetében tett intézkedések, pénzügyünk, egyszerűval az anyagiak és szellemiek kezelése.

Hogy főbb vonásokban részletezzem is tevékenységünket, a közgyűlés határozata folytán 1874. július havában kiadtuk I. Evkönyvünket, megküldtük az egyleti tagoknak, intézeteknek, nevesebb lapok s hatóságoknak, még jelenleg is t. látogatóinknak egy-egy példánnyal mindig kedveskedünk. A fogadtatás, melyben a nagy közönség részesítette, általában kedvező volt, tartalmát a n. m. m. kir. vallás- és közoktatási miniszter ur is, saját megköszönő szavai szerint „felette érdekesnek“ találta.

Tartottunk összesen kilenc rendes és egy rendkívüli választmányi gyűlést, melyekről a felvett jegyzőkönyvek az egyleti levéltárban őriztetnek.

E gyűlések nevezetesebb tárgyai között első helyen említem az örök időről-időre tett jelentéseit az ajándékozott tárgyak iránt. E jelentések, a tárgyak s a szíves ajándékozók együttes megnevezésével, az Abanuj-Kassai Közlöny 8 számában láttak tek. Timkó József, köz- és váltóügyvéd és lapszerkesztő ur jóvoltából napvilágot, amiért is megvagyok győződve, hogy a t. közgyűlés őszi

tatlan véleményével találkozom, midőn nekünk, a ki egyletünk keletkezése óta ügyeinket a legnagyobb érdekkeltséggel kísértet, az ez alkalomból a fővárosi és vidéki sajtónak, de általában mindazoknak, kik a bennünket bárhely irányban felkaroltak, ezennel hazafias köszönetet a szavazók által megválasztottakhoz, a nagy érdeklődőkhöz, a beérkezett tárgyaknak legérdekesebb csoportját képezik a céh-ládák, szabadalmi okmányok, pecsétnyomók és szerlegek. Az iparos-társulatoknak feltétlenül őrzött emlékei százados kincseink közül nyugtázták, mellette eddig átvettük a kassai nyereggyártó, timár, kőműves, üveges, kötélverő, kovács, borbély és szíjgyártó céhekéit, melyek közül különösen érdekesek a borbélyok és kovácsok régi okmányai, és a szíjgyártóknak 7 1/2, látás pecsétnyomója. Ha valami, akkor e csoport jelentékenyen van hivatva múzeumunk azon anyagát szaporítani, mely még eddig felbúvárlatlan állapotban lévén, egy-egy szakférfi kezében a tudománynak tehet szolgálatot, a szaporítást mindomgremert, hogy eddig sem voltunk az ilyen anyag hiányát, bizonyosságra. Hatos Gusztáv, bárki tőlünk történelmi feldolgozás végett 2 db. Mátyás és Kinizsi-féle okmány másolatot kért, és Károly Gy. Hugó, aki 1875 okt. 31-én Budapesten kétnyelvű mervénye szerint két régi céhkönyvön kívül ugyanahhoz két régi városi adókönyvet, tudományos használat végett pár hónapra magához vett, emellett az a bizonyos tárgy

Helyi szempontból vélemiszintén érdekes Rotascher Károly, orvos, aki ezredesi és bécsi hadi-levéltári igazgatónőnek küldeménye, melyből régi Kassára mint erősségre vonatkozó térleírás felvételeiből áll, és egy régi, de a régi gyűjteményeink szaporítására megvezetőben legnevezesebb mozzanatot képezett. Faller Gusztáv, bányatanácsos és választmányi tag, úrnak az őt felhívása, mely az egylet nevében a m. k. földtani intézethez és a bányahatósághoz intéztetett az íránt, hogy bennünket az üzemekben és a kohászati és bányászati termékekkel ajándékozzanak meg, azokkal különösen, melyek Felsőmagyarországban fordulnak elő, hogy annak egész bányászati és kohászati termelését múzeumunkban szemléltethetővé tehesük. Ez néletré való gondolatot keresztlátvitelét elősegítették eddig, az oláhlapos bányái kohóhivatal küldeménye és a felsőmagyarországi bányapolgárságnak azon feltételhez kötött ígérete, hogy egyletünk, a kért tárgyak gyűjtésére és rendezésére valamely szakférfi bizonyos meg. Sikertől is erre néztek. Jermi Gusztáv, iglói főgmúzeum tanárurbán egy oly lelkes férfit nyerni, gyűjteménynek, ki nemcsak a megbízást vállalta el szívesen, hanem saját becses gyűjteményéből, egyletünk számára különösen a magas-tátrabeli szikla- és növényfajok példányainak kiválogatását is ígerte, amiért azután 1875. dec. 26-án tartott választmányi gyűlésünkben egyhangúlag megéljenzetett.

Illy örömdetes tapasztalatok között, annál gyórtóbb szomorítóbb volt Korányi Károly egyleti ügyész úrnak azon alkalmi jelentése, miszerint a múzeumunknak ajándékozott Ferenczy-féle szobrokhoz és Révész képeihez békés uton hozzájutni, a családtagok szűkeklősége még eddig nem engedte. Igaz, törökünk től (azonban) nem fogjuk engedni magunkat megfosztani, ha másképp nem lehet, a törvény szigorához nyúlunk, és a megfosztást a törvény által megengedett

Erkeztek több oldalról, műtárgyak megvétele iránt tett felszólítások is. Illyek többi között dr. Weisz József budapesti műtőorvos természetes arany gyűjteményét, Austerlitz váltóüzlettulajdonos pedig régi érmeket kínáltak. Mi azonban e vásárlásokba pénzügyeink korlátozottsága miatt nem bocsátkoztunk. 6. Érintkezéseink levelezéseink leginkább a kérelem s a köszönet körül forogtak, és tettük ezt egyések, testületekkel s a m. kir. vallás- és közoktatási miniszteriummal is. Akkor, midőn múzeumunkat Mátyás király és neje Beatrix mellképeinek és Dürer Albert kis és nagy Passiójának másolataival megajándékozni méltóztatott. Ezen kívül táviratilag és levélileg üdvözlöttük a m. orvos és természetvizsgálók győri nagygyűlését, jegyzőkönyvileg fejeztük ki örömünket az új iparmúzeum megnyitása fölött. 1874. ápril 19-én, köszönetünket nyilvánítottuk a m. földrajzi társaság meghívásáért az 1865. év nyarán Párisban megtartott földrajzi congressura, hanem egyeletünk képviseltetését nem ígérhettük. Szíves készséggel küldtük meg alapszabályainkat Opatril Ignác tanár, Fülöp László lelkész és Fehérpöly főgymn. igazgató uraknak, kik azt Nyitrai és Trencsén megyékben, ugyisintén Esztergomban hasonló egyletek alakítása céljából tanulmányozás végett kérték. Örömmel fogadtuk ifj. Gyalokay Lajos urnak a Bihar megyei régészeti és történelmi társaság titkárának, az egyleti ügyekben való közlesönös érintkezés fenntartása iránt tett ajánlatát.

7. Tárgyaltunk ez idő alatt Timkó József urtól származó két indítványt is. Az első, mely egy író és művészi kör alapítását célozza, választmányunk által „múzeumi olvasó kör” alakban fogadtatott el, az az alkalmas helyiségek hiánya miatt azonban, még eddig életben nem lépett. A másik indítvány Posner Gábor hagyatékára, Kossuth Lajos által hagyományozóhoz intézett 18 db. magántartalmú levélnek sorára vonatkozott. Nagy hazánkfia ugyanis értékre jutván annak, hogy Posner Gábor e leveleket múzeumunknál tette le, az említett indítványozó urhoz címzett levelében azon óhajának adott kifejezést, hogy azon teljesen magántügyü, értéktelen kéziratok semmisíttessenek meg. A választmány ez ügyre nézve Timkó József urnak azon indítványát fogadta el, hogy bizassék meg a titkár azon levelek átnézésével, és egyet, amely talán némi közérdekű vonást tartalmaz, nyitva hagyván, a többit az egylet pecsétjével, mint 50 év múlva felbontandó, zárja le. Nekem jutván e kötelesség teljesítése, a 6-tos számú levelet találtam úgy lepecsételve, mint tartalmánál fogva a nyitvahagyásra legérdemesebbnek, a többit lepecsételtem és kívülről jegyzőkönyvi kivonata alakjában ráintam a választmányi határozat és 1925-öt, mint felbontási évet.

8. Hogy a titkári iroda forgalmát sem hagyjam megemlítetlenül, 1874 márc. 8-tól 1875. dec. 31-ig érkezett 85 ügydb. és kiadatott 167, tehát összesen 252, ami hozzá számítva még az iktatói, szállítási munkát és költségviselést, egy közép-tanodai tanár mellékfoglalkozása s a rendes tagdíjon felül való kiadásai annyira jelentékeny, hogy az 1874. ápril. 19-én tartott rendes választmányi gyűlés 60 forintot szavazott meg azon évre a titkár számára, amit jóváhagyni beszélgetni vagy továbbra is kiterjeszteni a t. közgyűlés feladata.

9. Buzgó pénztárnokunk, Maurer Rezső ur számlája szerint 1874-ben a bevétel tett 1091 frt. 45 kr. a kiadás 1027 frt. 49 kr. tehát a maradék 63 frt. 96 kr. 1875-ben pedig a bevétel volt 825 frt. 15 kr. a kiadás 580 frt. 13 kr. s eszerint a maradék 245 frt. 2 kr. E számlák közül az elsőt részben mint a választmány kiküldöttei megvizsgálták és helyesnek találták, Ganzer Ede egyleti ellenőr, és Gerhardt György urak, a másikat pedig ugyancsak Ganzer Ede ellenőr, Koch Lajos és Mocsáry József urak. Tekintve ez eredményeket, vagyoni állásunk megnyugtatónak mondható, vétkezném azonban a t. közgyűlés ellen, ha elhallgatnám azon körülményt, miszerint az e számlákban kimutatott bevételekből az, aminek kiadásuk összegét lett volna szabad fedezni t. i. a pártoló tagdíjak, 1874-ben 416, 1875-ben pedig 412 forintot tettek, a többit befizetett alapítótagsági díjak és egyéb pénzbeli adományok képezték. Jelentésem első részében jegyeztem és indokoltam, hogy a helyiségátalakítás, berendezés és felszerelés kényszerkiadásai alapítótökéink nagy részét elnyelték, jövőre azonban e költsékezés elő nem fordulván, évenként rendes előirányzatot csinálhatunk, és egyedül a mellőzhetlenekre szorítkozva, a befektett alapítványi tőkéket a pártoló tagdíjakból lassankint okvetlenül megtakarítjuk.

Tagszámunk növelése s ebből folyólag különösen pénzügyeink felvirágoztatására mindent megtettünk. Klimkovics Béla, Korponay János, Komjáthy Lőrinc és Timkó József urak mint állandó bizottmány működtek ez irányban, és hogy nem eredménytelenül, mutatja Müllner Frigyes buzgó rovatolónk s választmányi tag urnak kimutatása, mely szerint míg 1874. márc. 8-án összesen volt 201 tagunk, addig jelenleg, a tiszteletbeliek száma 12, alapítóké 17, a pártolóké 200. Ez adatok tehát hacsak az imitt-amott jelentkező tagdíjbefizetési késedelem nagyobb mérveket nem ölt, a legszebb reményekre jogosítanak.

10. Ugyancsak pénzügyeink rovata alatt kell tudomásvétel végett a t. közgyűlésnek értesére hoznom azon tényt, hogy amint az utolsó választmányi gyűlésben is jelentettem, én a múlt október hóban jószántomból egy oly tőkének gyűjtéséhez fogtam ismerőseim, barátaim s rendtársaim körében, melynek kamatai mindaddig érintetlenül maradván míg az évi kamat 200 frtot nem tesz, ez időtől kezdve közgyűlési határozat folytán, ha t. i. rászorulna az egylet, az egy évi kamat 30%-jének élvezetébe lép, a 70% pedig csatoltassék a tőkéhez mindaddig, míg ezzel együtt oly összeggé nem nő, hogy az egésznek 70%-ból egy tulajdon épületet lehessen szerezni, 30%-je pedig fenntartási és ügykezelési tőke gyanánt tovább kamatozzék. Begyűlt eddig e célra, s általam következő cím alatt: „A Felsőmagyarországi Múzeum-egylet tőkéje, mely csak a közgyűlés határozata folytán vehető fel”, — a kassai takarékpénztárba betéttet 136 frt.

Az előttem lebegő cél megvalósulása t. közgyűlés, még most ijesztő távolban van, s el voltam rá készülve, hogy gondolatom kinyilvánításával, több oldalról a nevetségesség veszélyének teszem ki magamat. Én bennem azonban még nem vészett ki a hit az iránt, hogy önzetlen, lelkes emberek is vannak a világon. Meg vagyok győződve, hogy magamban nem maradok,

hogy egyletünk több tagja felkarolja ez ügyet, megkezdi barátai körében a gyűjtést annál is inkább, mert ezt az esetleges adakozók megterhelhetése nélkül teheti, amennyiben az általam kezdett tőke nagyon is a távol jövő tőkéje lévén, már maga ezen körülmény aránytalanul neveli a lehető legcsekélyebb adománynak is értékét. — Ha tehát ez irányban sem leszünk tétlenek, és ha a majdnem rendeseknek mondható rendkívüli kisebb jövedelmeinket, értem az évenkénti színelőadások bevételeit, a helybeli pénzüzetek netaláni adományait stb. stb. e tőkéhez csatoljuk, sokkal hamarébb vesszük észre határozott gyarapodásunkat, mint reménylenők. Engem ezen kezdeményezésben az a tudat vezetett, hogy amennyiben a Széchenyi Istvánok és Mikó Imrék nagyon meggyérültek, ha sohasem kezdünk, soha sem lesz.

11. Hogy végre veszteségeinket hozzam a t. közgyűlésnek szomorú tudomására, fájdalommal említem Károly Gy. Hugó nevét. Sokkal jobban ismerjük azt a lánglelkeseidet és teljes odaadást, melylyel mint egyleti titkárunk 3 teljes éven keresztül ügyeinknek élt, hogysem azt részletezni kellene, s elvesztése történeteül csak annyit jegyezek meg, hogy 1875. szept. 29-én megtartott rendkívüli gyűlésben juttatván tudomásunkra, miszerint Budapestre történt kinevezése folytán titkári állásáról lemondani kénytelen, fájdalommal találtuk magunkat a lemondás elfogadásának kényszerhelyzetében, s az elérzékenyülten távoztól lelkes szavakban méltató elnök indítványára, volt titkárunknak, önfeláldozó buzgalmaért s az egylet felvirágoztatása körül szerzett érdemei elismerésének megörökítéseül, jegyzőkönyvileg köszönetet szavaztunk. Ugyanez alkalommal a titkári ügyek ideiglenes vitelével én bizattam meg.

De nem kimélte sorainkat a halál sem. Elvesztettük Kubinyi Ferencet, Gerster Miklóst, Engelmann Gyulát és Moys Jakabot. Mindmegannyi jóléremesült név egyletünk iránt! Legyen áldott emlékezetök!

És ezzel t. közgyűlés jelentésemnek végére jutottam. Teljes képét iparkodtam adni egyletünknek, hiányaival, előnyeivel. Céлом amint legelső szavaimban kifejeztem, nem az egyes vonások összemosása hanem kitüntetés volt. Hogy sikerült-e az egészre nézve azt a fogalmat keltenem, mely bennem él, nem tudom: éppen azért jelentem ki sietve, hogy engem az előnyök el nem vakítanak, a hiány pedig el nem csüggeszt. Sokkal fiatalabbak vagyunk, hogysem minden épségünk mellett is kinőni, kiforrni valóink ne lennének. De tudjuk igen jól, hogy a forrás nagy erőfejléssel, pezsgő élettel jár. Erre törekedjünk hát, hozzuk és húzzuk actióba az eddig tétlenül, elszigetelten álló erőket. Hassunk szóval, de mindenek fölött áldozunk, tegyünk! Akkor, de csakis akkor testesítjük meg az egyletünket összetartó eszmét, akkor teremthetjük meg valóban, kegyelemtől többé nem függő múzeumunkban a magunk és utódaink civilisatiójának, igazi humanismusának hatalmas előbbrevivóját, előbbrevivóját, mert amint azt már én más helyen is mondtam, megeáfölhatlan ama paradoxon: hogy „visszafelé kutatva, gyűjtve, biztosabban haladunk előre“.

Dr. Stöhr Antal
titkár.

VIII.

A felsőmagyarországi múzeumegylet 1874. évi pénztár-számlája január 1-től decemb. 31-ig.

Tartozik	O. é.		Követel	O. é.	
	frt	kr.		frt	kr.
Kézpénzkészlet 1873. évről	119	29	Szolgafizetés	120	—
Bártfa város adománya . . .	40	—	Irodai szükségletek	65	—
Kassai takarékpénzt. adom.	50	—	Nyomtatványok	312	40
Ungár Ignác ur adománya . .	25	—	Leltári tárgyak	210	—
Különféle adományok	14	64	Fuvarbérek	127	94
Klímkovics F. úr alapítódíja	100	—	Lakatos számla	21	15
Klímkovics G. úr	100	—	Könyvkötő „	29	50
Werfer K. úr	100	—	Ács „	80	—
Krajnyik László úr hagyatéka	100	—	Asztalos „	8	30
Pártoló tagok díjai	416	—	Festő „	40	—
Szinelőadás jövedelme	20	52	Felszerelési tárgyak	13	20
Kamatokért	6	—	Kézpénz mint egyenleg . . .	63	96
	1091	45		1091	45

1875. január 1-én kézpénzkészlet 1874. évről 63 frt. 96 kr.

Kassa, 1875. január 1.

Maurer Rezső, s. k.
pénztárnok.

Megvizsgáltatván helyesnek találtatott.

Kassán, június 17-én 1875.

Gerhardt György, s. k.

Ganzer Ede, s. k.

IX.

A felsőmagyarországi múzeumegylet 1875. pénztár- számlája január 1-től decemb. 31-ig.

Tartozik	o. é.		Követel	o. é.	
	frt.	kr.		frt.	kr.
Áttétel 1874. évről	63	96	Szolgafizetés	120	—
Adakozások az évkönyvre	60	—	Fizetett fuvardijak	94	46
Pártoló tag-dijak	412	—	Felszerelési tárgyak	168	92
Temesváry Lajos úr által rendezett szineloadás jöv.	22	19	Leltári tárgyak	126	—
Hadik-Barkóczy grófnő ala- pító tag-dija	100	—	Nyomtatványok s irodai költ- ségek	70	75
Perger János kassai püspök alapító tag-dija	100	—	Pénztárkészlet mint egyenleg	245	02
Adakozások	67	—			
	825	15		825	15

1876. január 1. áttétel 1875. évről 245 frt. 02 kr.

Kassa, 1876. január 1.

Maurer Rezső, s. k.
pénztárnok.

Ezen mérleget számszerint, úgy a bevételi mint a kiadási könyvet minden egyes tételeiben átnéztem, átvizsgáltam és a legjobb rendben helyesnek találtam. Kassa, 1876. jan. 17.

Ganzer Ede, s. k.
ellenőr.

Alólirottak mint kiküldött számvizsgáló bizottság a mai napon megje-
lenvén, ezen mérleget a pénztárkönyv minden egyes tételeivel összehasonlítván
és megvizsgálván, mindenben helyesnek és megegyezőnek találtak.

Kassán, 1876. január hó 27-én.

Mocsáry József, s. k.

Koch Lajos, s. k.

Alkohol	204
N. N.	3.50
Klimkovicz Gábor és k. főhadnagy által N. N.	3.—
Moravay Kálmán rosznyói prem. tanár	50.—
Natalalassy Károly rosznyói főgyim. igazgató	2.—
Szepessy Géza rosznyói prem. tanár	1.—
Szalanczy János rosznyói prem. főszékhelyvezető	6.—
Aradics Miklós rosznyói prem. lelkész	2.—
Hornmissek Zoltán gazdatiszt	1.—
Juhász Mihály nyug. prem. főgyim. igazgató	1.—
Benedek Ferenc kassai prem. főgyim. igazgató	2.—
Orbán Bertalan kassai prem. főgyim. tanár	1.—
Dr. Stöhr Antal kassai prem. tanár alapító tag díja	100.—
Bénner Zándor rosznyói prem. tanár	1.—
Maday András rosznyói prem. tanár	1.—

Az egyesület alaptőkeje.

E tőke folyó év május 21-ig 415 frtra növekedett, a kassai takarékpénztárban van letéve, kamatai egyelőre érintetlenül tőkésítettnek és egyedül közgyűlési határozat folytán mondható s vehető fel. Keletkezéséről illetőleg felvilágosít a VII. szám alatt közölt titkári jelentésnek 10-ik pontja és a következő kimutatás:

A tőke magvát képezték azon többszörös, kisebb-nagyobb adományozások, melyeket társas összefüggések alkalmával Bartha Tivadar közalap. ügyész, Schmidt Kálmán prem. tanár, Dobos Miklós és k. kapitány, dr. Szele Andor jogtanár, Pápay Jeromos prem. tanár, Kosztka Vince prem. tanár, Lahner Boldizsár prem. tanár, Richnavszky Ákos prem. tanár, dr. Mariska Vilmos jogtanár, Fábián Imre prem. tanár, Komor Elek prem. tanár, dr. Brenesán Sándor jogtanár, Antal Emil v. urad. főgyógyász, Bolkai Vilmos prem. tanár, Gömöri Ede prem. tanár, Horváth Lajos elemi tanító, dr. Werner Rudolf jogtanár, dr. Bernolák József orvos, Korányi Károly közalap. ügyész, Bezilla Samu köz- és váltóügyvéd, dr. Klekner Alajos jogtanár, Hegedüs Lajos gyógyszerész, Stéka Antal elemi tanító, Privitzer Endre j. urad. erdész, Schaller Ernő elemi tan. igazgató, Maxintsák János főig. tollnok, Kozora Endre hit-elemző és Müllner Frigyes rajztanár urak e célra tettek. A f. é. január elsejére eső 80 kr. kamattal együtt összesen 133 frt — kr.

Ezeket kívül hozzájárultak:

Barlanghy Adorján jászói préposti titkár	1.—
Stockinger Lénárd jászói perjel	5.—
Vitális György póstaig. fogalmazó	5.—
Dulny János rudnoki prem. lelkész	5.—
Dr. Kussinszky Arnold jászói prép. pénztárnok	5.—
Dr. Krausz G. László n.-várad. tanker. főigaz.	10.—
A jászói prem. prépostság alapítósági díja	100.—

Összesen 264.—

Áthozat . . . 264.—

N. N.	3.50
Klimkovics Gábor es. k. főhadnagy által N. N.	3.—
Morvay Rafaél rozsnói prém. tanár	—50
Nátafalussy Kornél rozsnói főgymn. igazgató	2.—
Szepessy Géza rozsnói prem. tanár	1.—
Szalánczy István leleszi prem. jószágkormányzó.	5.—
Argalács Márk leleszi prem. lelkész	3.—
Bornemissza Zoltán gazdatiszt	1.—
Juhász Mihály nyug. prem. főgym. igazgató	1.—
Benedek Ferenc kassai prém. főgymn. igazgató	2.—
Orbán Bertalan kassai prem. főgymn. tanár	1.—
Dr. Stöhr Antal kassai prem. tanár alapító tag-díja	100.—
Lenner Nándor jászói prem. tanár	1.—
Machay András, novaji prem. lelkész	1.—

Somogyi Gergely, k.-helmezi prem. lelkész 1.—

Fábray Emil, kassai prem. tanár 1.—

Szignárovics Ágoston, kassai prem. tanár 1.—

Szekerák Kálmán, theológiai tanár 1.—

Neumer János reált. hittanár 3.—

Zboray Tamás n.-várad. prem. tanár 1.—

Fülöpp Károly köz- és váltóügyvéd Timkó J. úr által 15.—

Gf. Sztáray István 3.—

Összesen 415.—

Barlangy Ádóttán jászói prépost titkár 1.—

Stoikinger Lénárd jászói perjel 5.—

Vidics György péstai főgymn. igazgató 5.—

Dulay János rudoki prem. lelkész 5.—

Dr. Kussinszky Arnold jászói prep. pénztárnok 5.—

Dr. Krassó G. László n.-várad. tanár főgym. 10.—

A jászói prem. prépostnak alapítványi díja 100.—

Összesen 264.—

XI.

Ajándékozások az egyleti táruk számára.

E rovat alatt első évkönyvünk, 1872. dec. 12-től egészen 1873. dec. 19-ig XI. római szám alatt közölte a szíves ajándékozók nevével együtt azon küldemények kimutatását, melyekből Múzeumunk létrejött. Most tehát ott folytatjuk a sort, ahol az a multkor megszakadt:

XII. 1874. febr. 26. 1) Forgács József ajándékai: 1. madarak, 32 db. jól kitömött honi madár és 2 darab külföldi, 1 nagyobbfajú kolibri és 1 szt. domingói pirók. — 2-or Crustaceák, 1 nagy példány platicareynos pajuros, — Pankányok, Scorpionidae; több scorio europeus spiritusba téve. — 4. két ládával honi és külföldi rovarok, máris osztályozva. — 5. 1 rárával lepkék. — 6. 30 faj csiga és kagyló. — 7. 100 db. különféle madártójas. — 8. 40 db. ásvány, szép példányok. Ezeken kívül néhány régiség az 1848-diki évekből: 1. 1848-iki egy pár cserkesz lópatkó, milyen még a kassai múzeumban nem létezik. — 2. 1848-iki honvédesákó. — 3. 1848-iki gránát, mely nem robbant szét és Kassán a gr. Klobusiczky réten ásatott ki. — 4. Egy szurony, találattott az ó-hernádi homokhan. — 5. Egy csizma sarkantyústól, milyent 1798. év táján a 6-ló fogatú kocsis viselt. — 6. Egy eredeti fabunkó, valamely szépségi rablóé lehetett, mivel Szomolnokon a városházán volt eltéve. — 7. Több régi könyv. — 2) Keresztesy István aranyidkai plébános: egy vadkan-koponyát. 3) Fiedler Károly kassai földbirtokos: egy keresztelő medencének felső részfedőjét 1589-ből s egy XVII. századbéli német bibliát. 4. Baliga Róbert főerdész: két kitömött madarat és egy díszes vadászkést. 5. A kassai nemes szappanos céh: ládáját okmányokkal, azonfelül egy nagy céhbéli einkannát és tányért. 6. Henszlmann Samu nyugdíjazott törvényszéki tanácsos Bártfán: egy szarvas agancsból készült puskaportartót szép díszítványokkal a XVII. századból. 7. Klimkovics Béla múzeumi ör 1 abauji nemzetőri csákót 1848-ból, és három XVII. századbéli kancsót. — 8. Bárczay Ödön a múzeumegylet alelnöke: egy egyiptomi sarcophág eredeti részletét festett alakokkal és hieroglyphekkel díszítve, és egy XVII. századból való emaillozott rézkancsót. 9. Miskovszky

Viktor múzeum-őr: négy darab szép díszítményű kancsót a XVII. századból, és egy vas sarkantyút a XV. századból. 10. Miskovszky Amália, szül. Henszlmann asszonyság: egy XVII. századbeli, csavart felületű cinkannát. 11. Lehrner Magdalena asszonyság: egy mázsa súlyu, Kassán kiásott bombát az utolsó török hadjáratból. 12. Antolik Károly tanár: egy XVII. századbeli kancsót. 13. Scholtz Mihály földbirtokos Fáiból: egy XVI. századból való puskaportartót, szép gót díszítményekkel, unicum a maga nemében. 14. Hegedüs N. több középkori pénzdarabot. 15. Hossek francia nyelvtanár: több régi ezüst pénzt. 16. Szabó Imre, a kassai kereskedelmi kamara irattárnoka: a kassai lövész-század egyik trombitáját 1848-ból. 17. Benezur Gyula Münchenben lakó művész hazánkfia s Kassa városa szülötte felajánlá a sz. István kereszteltetését ábrázoló vázlatát, mely a kormány pályadíját nyerte, és eddig megjelent műveinek fényképgyűjteményét is. 18. Róvész György festőművész: a „templomban imádkozó leány” című olajfestményét, valamint a „káposztát áruló leány” című festményét is. 19. Ameszmayr István: egy XVI. századbeli széles lópatkót. 20. Bohemusz Károly tanító: Gömörmegye és Aggtelek barlangjának térképét 1806-ból. 21. Ugyanaz: több régi ezüst pénzt. 22. Tatárszky Sándor reáktanuló: egy francia nyelvtant a múzeumi könyvtár számára. 23. Keresztessy István aranyidkai plebános: egy szép nagy sást. 24. Buczy Bódog pesti építész: egy csi-szolt onyx példányt és kővé vált mammuth fogat. 25. Molitorisz Dániel kassai polgár: egy cethalnak alsó- és felső fogsorozatát. 26. Békey Imre budapesti városi tanácsos: 1 scorpiót, egy pár tengeri kagylót, az aggteleki barlangból való több csepegő követ s 1 tengeri lovacskát. 27. Ungár Ignác: egy XIII. századbeli tallért, 1 poharat és 1848-ki huszasokat. 28. Klimkovics testvérek: 1 három árbocos tengeri hajó mintáját 20 ágyúval, 24 db. részben kitömött madarat, van közöttök 1 pelikán, flamingó, papagáj, kolibri stb. 1 óriási denévért, 22 darab különféle alakú bronz-fibulát; 6 db. braziliai rovar, melyek a bécsi közkiállításon szereztettek, néhány értékes kagylót és csigát, 1 köszénkövületet apró növénylenyomatokkal. 29. Marschalkó budapesti szobrász: 1 középkori fegyverzárat; Kertész Tódor budapesti kereskedő 2 ládát a fővárosból befolyt ajándékozások becsomagolására. 30. O. Heinrich István Budapesten: 1 eredeti Alexi-féle faragványt gipszből, mely József nádort ábrázolja. 31. A budapesti tudomány-egyetem orvostanhallgató-segély-egylet Földváry B. elnök eszközésére: 3 láda régi könyvet s Balassa János orvostudor és tanár füzmeszobrát. 32. Heyduk Ambrus, az Országos Iparos szövetség tokaj-hegyaljai kerületi iparos-egyesület titkára: az általa szerkesztett egyesületi Évkönyvet. 33. Mégai Adolfné asszonyság 1 régi legyezőt. 34. Pajkosi János gymn. tanuló 1 régi ezüstpénzt. 35. Károly Gy. Hugó 1 nagy gipszalakot az egyleti helyiségek díszítésére.

XIII. 1874. ápril. 30. 1. Schwartz Izaiás 1 Michigán államból való termésréz darabot. 2. Wagner Ede Kassán 2 okmányt gr. Széchenyi István és b. Simonyi aláírásaival. 3. Jelenfy József a Fővényesi család szívességéből több régi okmányt, a nagykinizsi levéltárból. 4. Antalffy János 1 részmeztetett

és egy okmányt. — 5. Davitko István 1 kancsót 1731-ből, 1 női mellényt aranyhimezett virágokkal és ezüst csatokkal a múlt századból, 2 párnahajat selyem és aranyhimmzéssel. 6. Krupa János Pest városának tér- és látképeit a jelen század elejéről és egy, a föld összes nemzeteinek történetét ábrázoló képet 1832. 7. Marzsó K. kassai reáltanuló mintegy 20 drb. régi ezüst pénzt. 8. Reitzner János 1 japáni kosarat. 9. Tahy Manó recski birtokos egy, az egri vár sáncainak ásatása alkalmával talált s Dobó István idejéből származó buzogányt. 10. Reményfy Rezső egy, Kerekudvaron (Hevesben) szántás alkalmával talált yassarkantyút, egy kardnak keresztmarkolatját és egy régi török lópatkót. 11. Diósi Pál 1 középkori egyenes vaskardot igen szép díszítményekkel, Zsigmond s Rudolf királyok által kiállított 2 régi okmányt, 1848-ki kaszából készült lándzsát. 12. Nagy Károly és Berta egy XVI. századbeli aranyozott esontnyelű villát. 13. Rotascher Károly ezredes és a bécsi hadügyi archivum igazgatója a) chinai számoló táblát, b) rizspapírosra készített 5 db. chinai festményt, c) a chinai Casch-féle pénzekből összeállított kardot, d) a bánghoki pagodából való rosettlát e) Budha két szobrocskáját, f) 2 darab korált Singaporéból; g) egy japáni pipát és dohánytartót tekijával együtt, h) a siami király udvari ebédéből való csemegéket, i) 1 japáni képes könyvet, k) az 1866-ik évi július 20-án a Lissa melletti tengeri ütközet alkalmával szétrombolt „Re d'Italia” nevű hadi hajónak a részletét, l) faháncs kérgen írott sanskrit imádságot, m) japáni fogport szép dobozzal, n) 18 chinai fogkefét fából. 14. Kecskovszky N. 1848-iki honvédtiszt Homonnáról a 35. honvédszászlóalj pecsétjét. 149. Vandraček Janka kisasszony Kassán: 1 sárgarézs szögekkel kivert fabuzogányt. 16. Klimkovics testvérek a) 1 zerge szarvból készült vadász-poharat, b) több régi ezüst pénzt, c) chinai rizspapírosra festett 3 festményt és egy régi könyvet 1551-ből. 17. dr. Moskovics Jakab városi főorvos 1 Leitmeritz mellett talált bronz csákányt, 18. Tenher János vasuti indóházi vendéglős 1 Budán talált török vörös rézből készült kávé kannát. 19. Tordássy András Kossuth-féle amerikai bronz-érmét 1851-ből. 20. dr. Majorossy Géza a magyar orvosok és természettudósok egri és rimaszombati bronz-emlékérmét. 21. Relay Róbert 1 ezüst érmét. 22. Horvát Imre ügyvéd egy delphint öntött vasból és egy láva darabot III. Napoleon melképével. 23. Gerhard távirtdai hivatalnok 1 táyecsövet. 24. Kainart Vilmos vasuti pénztárnok egy esinos kancsót, egy XVI. századbeli vas zárat vésett díszítményekkel, b. Stift. II. József császár, Döbrentey Gábor és Mária Thérézia bronz-emlékérméit, 10 darab gombot és csattot, 2 kulesot és 1 régi vaskörzöt. 25. Petrikovics Lajos egy 100 frtos Kossuth-bankót. 26. dr. Vay Miklós b. Eötvös József mellsobrát gipszből. 27. Pelion Béla pesti mérnök 5 db. ezüst, 5 db. rézpénzt, 2 db. játékjegyet s egy 5 frtos Kossuth-bankót 1848/49-ik évből. 28. Vozáry Mór pénztárnok Szepes-Ófaluból 1 fából faragott óriási pipát. 29. Jelenfy Józsefné több faköviületet és tengeri csigát kagylókat, egy vas nyilat és egy magyar bibliát 1590-ből. 30. Ócsay Klára szül. Lehoczky asszonyság Molauer Mihály nemesi okmányát, II. Lipót eredeti aláírásával. 31. Eder Istvanné asszonyság egy esinosan esztergályozott rokkát. 32) Révész

György festőművész, egy vörös tiszti sipkát a 9-ik honvéd zászlóaljtól 1848-ból. 33. Kochanics szül. Boros Jozefa asszonyság egy XII. századbéli kis oltárkát emailrozott háttérű alakokkal, 2 rendkívüli nagyságú díszítményekkel ellátott fazekat, egy kaszát 1848-ból, 1 ólmos botot és 2 lámpást. 34. Maurer Gusztáv több régi török pénzt. 35. Myskovszky Viktor múzeumi ör, egy XIV. századból való kulcsot és egy japáni ujságot. 36. Weisz Flórián több szomolnoki régi pénzt. — 37. Kukovszky Paula és Paulina kisasszonyok: a) 1 képet à jour-modorú fafaragmányokkal, b) 3 képes könyvet, c) 1 fiókszekrényt virágos díszítményekkel, d) 1 kis ládát réz sarok pántokkal, e) 2 régi findzsát, 2 porcellán edényt és egy régi sütemény-mintát. 38. dr. Szély József tokaji gyakorló orvos, egy 49. honvédszázadosi díszföveget, egy olasz töltény-táskát és több Kossuth-bankót. 39. Scheidler szül. Rakovitz Jozefa 1 régi történelmi könyvet, 150 db. régi rézmetszettel, 6 darab régi olajfestmény, a Fucker család fáját és egy régi pecsét-lenyomatot. 40. Rotauscher Károly ezredes Kassa városának látképét 1617-ből, Wallenstein Alfréd eredeti levelének fényképét (1632) leírással s szép tartálylyal. 41. A kassai pékcéh két cinkannát, egy aranyozott kétfejú sást, okmányokat. 42. Stögermayer Antal egy 1848-iki szuronyos fegyvert. 43. dr. Seidl egy hátultöltő karabinert a porosz hadjáratból. 44. Ellinger János rendkívüli nagyságú földképet. 45. Mihályi Károly egy szekrényt órával, egy szép díszítményű zsebórát, 5 darab régi könyvet, egy növény-gyűjteményt és néhány régi pénzt. 46. A kassai szücs-céh 1 nagy cinkannát és 1 cinbillikomot, magyar nyelven írt régi céhjegyzőkönyvet, két régi okmányt 1370-ből és 1 meghívó réztáblát, 2 XV. századbéli szép kulcsot. 47. Krajnyik Gyula Szinán 2 régi ezüst pénzt. 48. b. Horváth-Kossuth Mihálynő asszonyság 8 db. bronz gyűrűt. 49. Fayt Antal garadnai erdész utján az Aranyossy- és Lehócky családok: 1 régi rézgyűrűt, 1 asbest-követ, ugyancsak Fayt A. ur 25 drb. madarat és négylábú állatot, mind sajátkezűleg kitömve, 1 microscopot, 1 kinőtt ritka bikkfa-darabot; ezeken kívül 10 példány régibb madarat kitatarozott. 50. Krajnyik Mihály tanár 1 régi pecsétnyomót, s 1 XVI. századbéli okmányt. 51. Kaczvinszky Géza kir. ügyészi hivatalnok 2 régi pénzt. 53. Schönviezky János áldozár 5 régi s újabb lengyel pénzt, 1 lengyel s 1 magyar régi bankjegyet. 54. Bárczay Oszkár honvéd főhadnagy 36 kötet régi s újabb könyvet.

XIV. 1874. július 23. 1. Schifbeck József 1 német bibliát 1785-ből. 2. Illincz Konrád 1 négylábú esirkét spiritusban. 3. Stépán Pál 1 kétesövű pisztolyt, a bártfai kovács-céh rézből készült s gyöngyházzal kirakott díszkalapácsát, 1 római sarut. 4. Gerster Ede 1 kardot Mária Therezia korszakából, 6 db. megkövesült fát, 1 kristályt (jegecet), 28 régi ezüst pénzt. 5. Pawek N. több régi pénzt. 6. Moys J. többféle ásványt s kövületet. 7. Holländer R. 1 kitűnő fémükröt. 8. Szikay Béla 1 ón billikomot, 1 „Daguerretyp“ c. könyvet, valamint „Adó“ és „Két garas“ című könyvet is, melynek csak két példánya került ki a sajtó alól. (?) 9. Krajnyik Gy. Kassa városára nézve érdekes négy arcképet, 1 magyar női főköttöt vörös bársonyból s arany díszítményekkel. 10. Horváth S. 1 rendkívüli nagyságú szarvas agancsot. 11. Szikay Béla több

rendbeli régi pénzt. 12. Özv. Sárközyné asszonyosság több régi patkót. 13. Fayt Antal 1 buvár kacsát kitömve és 1 vipera kigyót spiritusban. 13. Soós Sándor, b. Luzsénszky Pál által készített s sóvári Soós Sándor által kijavított igen szép s valódi művészies ihlettséggel készült goth templom mintát fából. 15. Zsercesei plébános 1 igen szép feszületet. 16. Weiss Vilmos 1 régi pecsét-nyomót. 17. Tatárszky S. 1 francia nyelvtant. 18. Palezer Amália 1 régi szép üvegfestményt. 19. Zehetgruber Karolina hasonlóképen szép üvegfestményt. 20. Reitzner F. 1 kövületet. 21. Hajdu Imre 3 régi ezüst pénzt. 22. Herlitzko N. 1 Magyarország címerével díszített régi fejszét. 23. Kovács János 1 régi zárt. 24. Reich N. 1 gránit szelencét, 1 régi lakatot, 1 bárdot. 25. Myskovszky Viktor 1 XVI. századbéli ajtó vaspántot szép díszítményekkel, 1 kanesót 1628-ból. 28. Bolkay Vilmos 9 ezüst és 5 darab régi rézpénzt. 27. Kéler József 7 db. régi okmányt. 28. Mártonfy M. 3 kötet könyvet. 29. Baross László 1 lengyel aranyozott pénzt 1831-ből. 30. Gedeon Kelemenné asszonyosság a magyar természetvizsgálók és tudósok emlékérmét 1846-ból s 3 torintot a pénztár számára. 32. Alexy Ödön 1 saját faragásu, igen szép díszítményekkel ellátott botot Schwarzenberg fenyveseiből. Burger D. L. tanár egy 100 ftos Kossuth bankót. 34. Kaczvinszky Béla 3 régi ezüst érmet. 35. Geduly F. az „Arch. Értesítő“ több évfolyamát.

XV. 1874. nov. 5-én. 1. Egy régi magyar nyelven írt biblia, mely Hannoverában nyomtatott, Hegedüs Lajos kassai gyógyszerész útján. 2. Egy régi kis olajfestmény, mely Máriát a kis Jézussal ábrázolja. Adom. özvegy Koregtko Mária asszonyosság Kassán. 3. Több igen szép ásvány és jegec, adom. Koregtko Mária k. a. Kassán. 4. Luther Márton arcképe öntött vashól 1668. adom. Gaskó Gy. Kassán. 6. Budapesten Klimkovics Ferenc tanár s egyl. v. t. által gyűjtött ajándékok: 2 darab pálmaág és tájkép, adom. Telepi Károly képt. titkár Budapesten. 1 őskori halfog, adom. gr. Eszterházy Ferenc Budapesten. 1 fekete márvány darab, adom. gróf Eszterházy Károly. 1 khinai szobor, adom. gr. Eszterházy Pál Budapesten. 1 fehér márvány tábla, adom. gr. Eszterházy Mór Budapesten. 1 nyildarab és egy khinai festmény, adom. Szabó József asztalos Budapesten. 11 darab régi ezüst pénz, Mitterdorfer Gyulától Bpsten. Fából faragott gót díszítmények és 1 ókori cserépedény, adom. Marsalko F. szobrász Bpsten. 1 tengeri csiga, adom. Erdélyi Mariska kisasszony Budapesten. Hermína főhguő és Dürer Albert szobraik, adom. Marasztón József Bécsben, Henszelmann Imre mellszobra, kőből faragva Alexy által, adom. Buczbalay Bpsten. Barabás Miklós, Jókay Mór és Reményi Ede mellszobraik, adom. Dunelszky Bpsten. 1 olajban festett kép, mely egy patakon átmenő arabs családot tevén ülve ábrázol, adom. Molnár P. festő Bpsten. 1 vas sisak és 1 két kézbe való kard, kiemeltetett a Duna medréből a Margitsziget és Pest közt, megszerezve Novelly Antal és adományozva Herman kárpitos által Bpsten. 1 szép jegec, adom. Novelly Antal Bpsten. Polák pesti építész szobra, ki a nemzeti Múzeumot építette föl. 2 nagy szekrény, ásványok részére, adom. Krenner József. 7 Több régi könyv, pénz, két olajba festett kép, adom. gr. Sztáray I. és Oppitz K. kassai

gymn. tanulók. 8. Több régi könyv 1600—1670-ig és Lengyelországnak térképe; régi kassai falragaszok, adom. Tatárszky János. 9. 2 régi vassarkantyú, 1 régi földteke a hozzá tartozó üvegedénnyel, továbbá 2 igen szép tölgyfa gubacs és 1 kitömött fürj, adom. Fayt Antal Garadnán. 11. Több darab gipsz öntvény, adom M. Kosch asszonyság Kassán. 12. Egy régi kép ráma, adom. Zelán János Aboson. 13. Egy khinai pénz és egy 48-ik évből való s a honvédek által a csákon hordott magyar korona. 14. 1 régi könyv, 1600, adom. Barvulszky Károly. 15. „Herrn Johann Claidius Hadrian Helvetius hinterlassenes Werk vom Menschen“, adom. a Klimkovics testvérek. 16. Egy 1672-ik évben nyomtatott könyv, adom. Brudel F. cs. k. hadnagy, ugyanő két darab ezüst pénzt. 17. Ifj. Seiler A. 1 keleti pénz. 18. Demarcsek S. volt gymn. tanuló néhány régi s újabb rézpénz. 19. Várjon G. a „Törvényhatósági tudósítások“ című becses Kossuth-féle irott lap. 20. Novelty J. 1 1551-ből származó Bock-féle igen érdekes és becses régi növényteni könyv. 21. Néh. Loósz J. ur hagyatékából régi pénzek, könyvek és térképek, adom. Loósz J. múz. alelnök. 22. Néh. Benzur V. egy sajátkezüleg készített rézmetszvény anyamintázat, ajánd. Loósz J. 23. Egy cseppkő darab a szopotnyicai malom táján Nagy-Ladna mellett fölfedezett új cseppkő-barlangból, ajánd. Loósz J. 24. Szemere Lajos kisazari birtokos több régi pénz. 25. Haymann F. Kassán több régi pénz. 26. Englender M. Kassán egy régi illusztrált német könyv. 27. Quirsfeld K. Kassán 2 porcellán-szobrocska. 28. Alexy Ö. egy sajátkezüleg faragott bot. 29. Schaller E. egy rézpénz. 30. gr. Erdödy J. üvegből készült szobrokat. 31. Nagyfejeő I. plébános két darab ezüst pénzt a mohi-pusztáról. 32. Szabó V. városi képviselő Bártfán 2 korsót. 33. Koreny I. Bártfáról egy régi esészét. 34. Koregtkó A. Kassán még régebben egy becses régi cin-kannát.

XVI. 1875. május 13-án 1. A nemzeti múzeum részéről 90-féle egyes s kettős példányú kül- s belföldi madár, melyek jelentékeny részének kitömésére Fayt Antal választmányi tag vállalkozott. 2. Gedeon kassa-egyházmegyei r. kath. lelkész Fayt A. útján egy XVI. századbéli német Verböczyt. 3. Liszkay Ferenc forrói r. kath. lelkész Machay Endre novai plébános útján egy régi római pánzt. 4. Koppy cs. kir. tábornok egy régi ezüst pénzt. 5. Dr. Földváry Béla gyakorló orvos-tudor két ezüst érmet és egy miniatúr metszetet. 6. Csorba ügyvéd 2 forintot az „Évkönyv“ nyomdai költségeinek fődözésére. 7. Ellinger János nagyszámú régi könyveket, tér-, arc-, táj- és jelmezképeket. 8. Rotanscher Károly cs. kir. ezredes becses régi s újabb történelmi s egyéb tárgyú könyveket. 9. Oppitz Károly főgymn. tanuló 2 ezüst s 2 réz régi érmet. 10. Czitó Dániel 2 porcellán talát s egy tányért a század elejéről. 11. ifj. Marasztóni József akad. festész egy-egy emlékérmét a természetvizsgálók kassa-epítési s rimaszombati nagygyűléséről, továbbá az „Abauj-kassai Közlöny“ munkatársainak általa készített egy műlapját. 12. Leich József erdész Buzinkán madarakat, melyeket Fayt A. tömött ki. 13. Klimkovics Gábor cs. kir. főhadnagy 6 db. régi könyvet. 14. Fayt Antal 3 db. felragasztott mohozatot. 15. Petrőczy Gellért ügyvéd hat db. régi könyvet. 16. Néhai Kupecz Amália 5 db. 10 frtás

Kossuth-bankót. 17. Horn István olasz kir. kapitány Magyarországnak 1615-ből való olasz nyelvű történetét. 18. Schwarz Vilmos egy kis fész-medalliont. 19. Hajdu Imre három db. ezüst pénzt. 20. Mascha kapitány egy nagy Radeczky emlékérmét. 21. Maurer Gusztáv Eperjesről 1 db. régiséget. 22. Maurer Emil 5 db. kagylót. 23. Diviaczky György egy régi szótárt. 24. Turner Jakab 1 régi ezüst pénzt. 25. Dr. Lúcz Ignác főreált. tanár egy szépen aranyozott szaru burnót-szelencét. 26. Wolny József székesegyházi kanonok több db. régi ezüst pénzt. 27. Rainichofszky Vince bádogosmester egy régi agyagkorsót domborművekkel. Özv. Földváryné asszonyság egy régi német könyvet 1686-ból. 30. Skach Kálmán főreált. tanuló egy német könyvet 1813. 31. Pelczér N. Kassán 1 régi jegyzőkönyvet. Antolik Károly tanár Berlinből 1. német füzetet, melyben saját találmánya van leírva és rajzolva. 33. Imre Lőrinc kir. tanfelügyelő kinyomatott jelentését az abaujmegyei népiskolák állapotáról. 34. Grünfeld Etelka asszonyság egy selyemmel kivarrt régi függöny-borduret. 35. Chrismár Napoleon r. kath. segédlelkész IX. Pius pápának selyemre hímzett franciaművű arcképét. 36. Myskovszky Viktor múzeum-őr több db. lengyel ezüstérmét. 37. Géczy István r. kath. segédlelkész egy XVI. századbeli Fugger-féle okmányt.

XVII. 1875. július 15-én. Glevitzky Béla Kassán: 1 gipszből öntött Venus-Amor szobormű, 1 német-latin olvasókönyv. 1 halálfej. 2 régi latin könyv. 1 arannyal s ezüsttel kivarrt török kendő. — Petrányi János Kassán: 1 latin s 1 német régi könyv. — Szentgyörgyi N. főreált. tanuló Kassán: 1 szabályos gömbalakú tyúktojás kettős kemény héjjal. — Szabó József Budán: 1 ezüstérem. — Gedeon László őrnagy: a 42. zászlóalj pecsétnyomata. — Glevitzky Béla Kassán: ismét 1 latin s 1 német régi könyv. — Fayt A.: 1 magyar s 2 német régi könyv. — Metzenzéli kaszinó: az asztalos-céh 1724-ből származó kannája. — Heidl Viktorina: 1 elefántsontból készült csinos régi legyező, egy régi fejtű gyöngyházból készülve, arannyal diszítve, nyílvesző alakkal. — Bornemissza Árpád Kassán: őstörténelmi mamuth csontok csereháti Szolnok tájékáról. — Ifj. Pocsátko Károly 62 db. porcellán findza, 2 üveg kosár, 1 porcellán kép. — Gr. Sztáray István főgymn. tanuló Kassán: 1 régi tör s 1 régi német növénytan.

XVIII. 1875. október 31-én. Ocskayné asszonyság 1 bajor ezüst talért, több római pénzt és 5 db. régi okmányt. — Sztrakay János Sirokáról több ásványt. — Okruczky honvédfőhadnagy: a) Szász Gerő költeményeit, b) a cs. kir. gyalogság szolgálati szabályzatát 1848. c) egy bronz korszakbeli bronz csákányt, d) egy honvéd szuronyt, e) Janku Ábrahám a havasi király tilinkóját és pipáját, f) Janku Ábrahám arcképét. — Krajnyik Kálmán: Epistolae Mathiae Regis 1764. nyomtatott Kassán. — Komjáthy Mária egy legyezőt. — Komjáthy Lőrinc két régi könyvet. — Schürger Tivadar távirdatiszt: több régi római pénzt. — Trasy István: a mohi pusztán talált buzogányt. — Dalnoky László: a mohi pusztántalált sarkantyút. — Illés L. jegecedett ásványdarabot. Ifj. Alapfy Géza: a kassai 2-dik adókerületi adóhivatal pecsétjét. — ifj.

Konrády N.: Trója veszedelme című könyvet. — B. Mesko István: egy partece-
dulát, egy hallenyomatot palakőben. — Leicht Sándor: a tornai vár alatt talált
kulesöt. — Korponay János több db. régi pénzt. — Kővér György: egy
ezüst pénzt. — Klimkovics testvérek több db. régi pénzt és egy régi pecsét-
nyomót, egy orosz nyelven írt ukaszt és egy szent énekek könyvét. — Hutkay
Sándor: egy persa ujságot, egy db. obsidiánt s több régi pénzt. — Fülhegyi
Emilia: Fülhegyi Henrik honvéd őrnagy vitézkötését 1848-ból. — Legányi
Samu: egy vörösréz cukortartót. — Walencsik: egy porcellán tányért festett
díszitménnyel. — Maurer Rezső egy régi pecsenyeforgató gépet. — Móri Ferenc
állat-gyógyász Besztercebányán: egy természettant s egy régi ezüst pénzt. —
Magyar kir. kohóhivatal, Oláhlápos-Bányán, kohóterményeket. — Legányi Fri-
gyes: a) egy fedeles vörösréz edényt 1796-ból, b) egy vörösréz cukortartót,
c) egy szerezsendió-tartót s reszelőt, d) egy vörösréz gyufatartót egy női cipőt
ábrázolva. — Dobozy Pál földbirtokos Abaujban: 12 db. gyönyörű féldombor
művekkel díszített s fából készült ostábla követ. — A sztropkói ferencendi
zárdá: egy XVI. századbéli szőnyeget. — Myskovszky Viktor múzeum-őr a) két
db. oltárkendőt, nyomtatott díszitményű bordurral, b) több db. szövött szegély-
zetű részletet, c) két XVI. századbéli fajence kancsót. — Ilykovics Viktor
görög kath. lelkész Kruzslyován: egy madarakkal és díszitményekkel himzett oltár-
kendő részletet. — Klein Ernő evangélikus lelkész Bártfán: Calendarium san-
ctorum oder Kirchen historia című igen érdekes könyvet 1610-ből. — Dr. Heim
orvos Kassán: több régi könyvet. — Jermy Károly keresk. Kassán: két
légpisztolyt. — Tordási András: két kép megvételére 10 frtot. — Loósz József
Magyar és Erdély képekben című munkát és egy a kassai szőlőkben talált régi
lengyel pénzt. — Kapláresik Mihály: egy 100 forintos bankó minta-nyomtat-
ványt 1841-ből s több — a magyar szabadságharera vonatkozó eredeti okmányt.
— Trefort Ágoston miniszter úr ő excellentiája: a) Dürer Albert nagyobb és
kisebb Passio képeit, b) Mátyás és Beatrix gipsz mellképeit. — Dr. Földváry
Béla egy régi magyar orvosi könyvet. — Károly Gy. Hugó 3 gipszalakot, egy
pokálrajzot s több könyvet. — Weiss József egy fakövületet. — B. Fischer
Sándor, egy igen szép példány Pastor roseus-t.

XIX. 1876. decemb. 29. Egy arany gyűrű a 16-ik századból, 1 régi
porcellán kosár, 1 gyöngyházból készült amulet, 1 himzett emléklap és 3 db.
régí ezüst pénz. Bayer Mari kisasszony Kassán. — Egy db. ásvány és egy
ezüst pénz. Oravec György jekelfalusi lelkész. — Egy kövült csiga, 1 régi
ládazár, 1 török tallér és cintál. Klimkovics testvérek. — Egy régi lámpa,
1 magyar lókantár. Mecze Vilmos, késmárki egyéves önkéntes. — Két db.
kőrajz és 1 részmetszet, az 1848. július 2-ára egybegyűlt főrendek termének
alaprajza. Fayt Antal garadnai erdész. — Egy 1848-ki huszárdolmány. Desewffy
Gyula. — Négy db. ezüst- és 6 db. rézpénz. Sziký Bertha urhölgy. — Egy
természetes fabunkó, 2 db. esepkő, 1 hegyjegőc. Ganzér Ede. — Luther
Márton és egy olasz pap bronz mellképe. Habel Adolf. — Lexion termino-
rum technicorum. Hamburg Izidor. — Bereghvármegye leírása. Lehoczky —

Paraenesis: *Ethica christiana* II. rész. Doby Antal. — Több db. török ezüst pénz; egy menyasszonyi ág függőnye 1791-ből. Novelty József. — Leibnitz egyetemes tudománya. Stöhr Antal. — Egy régi kules. Balás Mihály. — Két db. kétesövű pisztoly, egy szabályzati könyv. dr. Kemény. — Egy db. kő ék, 1 db. bronz-karperec 1 db. kövület, több irat Rákóczy és Bercsényitől, a Bukovics családnak nemesi levele. Orezy Gyula, bábai földbirtokos. — Ládák, szabadalmi okmányok, pecsétnyomók. A kassai tímár-, kőműves, üveges-, kötélverő-, kovács-, borbély-, szíj- és nyereggyártó céhek. — Két db. irat 1848-ból. Czéhmaster Antal.

XX. 1876. ápril. 9. Egy zsebóra bronzból és egy dohánytartó borból, melynek hátlapján I. Napoleon képe alatt következő felirat olvasható: Napoleon premier empereur et roi. Villenrotter Henrik. — Nyolc db. ezüst és 9 db. réz pénz. Tetmayer László. — Egy nyőstény hiuz. Czeininger Antal. — Egy biborbárszony aranyhímzésű lótakaró, a tulajdonjog fenntartásával. Krajnik Gyula. — Egy szépen kiképződött mészpát jegec. Steller N. — Három db. régi könyv, Rákóczy F. kincstárnokának aranymérője; egy 1852-ben használt dísz bádógard. Kálnássy Sándor. — Egy ezüst pecsétnyomó gyűrű. Timkó Józsefné urhölgy. — Egy borból készült levél és pénztárcsa, állítólag Kisfaludyé. Schelley József. — Több régi bankó. Vadász József. — II. József császár idejében kiadott több régi bankó. Somossy Antal. — Több érdekes kályhafiók a XVI. századból. Pausz Tivadar — 100 firtos régi bankó. Bakos János. — Sz. Pétert ábrázoló kis olajfestmény. Vesrek József. — Hat db. kassai nyomtatvány. Loósz József. — Egy bronz edény és Deák Ferenc egy eredeti levele. Bárczay Ödön. — „Pugio Fidei” című régi könyv. A b. Melczer család. — Egy régi jogi könyv, 8 db. okmánymásolat és Ugoesamegye alispánjainak névsora. Doby Antal. — A m. n. múzeum Széchenyi országos könyvtárának fölös számú példányairól szóló jegyzék. A nm. vallás és- közoktatási miniszterium. — Több régi könyv. Quirsfeld Károly. — Több régi kanna és vasazat a XVI. századból. Myskovszky Viktor. — Egy a rozgonyi mezőn talált vas lándzsa. Ifj. Jakobs Gusztáv. — Fáy Andrásnak szerelmes levelei s több érdekes okmány 1848/9-ből. Ujházy Ferenc.

XXI. 1876. máj. 21. Négy db. rézmetszet a XVIII. századból és egy okmány a XVII.-ből. gf. Hadik János. — 114 db. réz- és ezüst régi pénz egy kis arany s egy magyar bankjegy. Machay Endre. — 6 db. régi ezüst pénz. Végh Pál. — Egy régi biblia, 3 db. régi banjegy és 6 Luzsénszky Pál haláláról szóló tudósítás. Miskolczy János. — Velence története rézmetszetekkel. Hruska Rezső. — Egy régi német biblia képekkel és egy 1848-ki színlap. Spéri Istvánka. — Két db. régi könyv 1740-ből kassai nyomtatás. Pinéles Samuel. — 3 db. régi könyv 1747, 1750, 1767-ből, 3 db. régi írott kántorkönyv 1657-ből és régi fametszetek magyar versekkel. Hübel Antal. — Egy kassai nyomtatású könyv. Literati Gyula. — Egy régi török kard. Koderle Emil. — Régi egyiptomi és római pénzek. Horváth Antal. — Colloquia Erasmi Roterodami 1662. Konrády Lajos.

Mind ezen mind az előbbi szám alatt közölt becses ajándékokért, fogadják a tisztelt adományozók egyletünknek legmélyebb köszönetét és háláját. Bocsássanak meg ha tapasztalt érdeklődésük jó indulatuk arra bátorít, hogy kegyes pártfogásukat továbbra is kikérjük; ha azért esedezünk, hogy ismerőseik, barátaik körében ügyünknek szíves támogatói, terjesztői legyenek.

Minden emelkedett lelkű polgárhoz a hazának, de különösen a vidéken lakó lelkes, tanító, tisztviselő és földbirtokos urakhoz fordulunk. Az ő becses figyelemükbe ajánljuk azt a temérdek, a köztudalom előtt még eddig ismeretlen, hiányzó láncszemet, mely a jelen civilisatiót a múlthoz fűzi: a netaláni őskori leleteket, melyekre nézve a Hernád völgye valóságos aranybánya, a kőbaltákat, vésőket, edényeket, bronz eszközöket, kőületeket, csontmaradványokat, fegyvereket, régi pénzeket, per-penészlepte elévült okmányokat, a művészet és ipar genitálitásának használaton kívül álló remekeit, régi szövegeteket, csecsebecségeket, képeket, könyveket stb. szóval mindazt, ami tanulmányos, ami megőrizni méltó. A közokulásnak ezen fontos tényezői legtöbbször a tudatlanságnak, sokszor pedig a gondatlanságnak, nembánásnak lesznek visszahozhatlanul elveszett áldozatai. Mentsék meg kérjük, a meg nem érdemlett enyészettől. Ott pedig ahol őket, világért sem mondom hogy a szűkkeblűség, hanem talán a tulajdonnak kedves érzése, tudata tartja vissza, méltóztassanak azon irányban vállalni felvilágosító szerepet, hogy tárainkban a tulajdonjog fenntartásával helyezhetik el az illetők szeretettel őrzött műtárgyaikat emlékeiket, s ezt téve a tudvágyó nagyközönséggel tesznek jót, míg jelenleg legfeljebb is egykét vendégüknek s ezek között sokszor bizony nem igen érdeklődőknek nyerik meg az illemszabályok által kisajtoltt színtelt bámulatát.

A művelt világgal való versenyben eddig csak multunkra hivathozhatunk. Concentráljuk tehát emlékeinket, bizonyítékainkat, hogy hassanak egy ponton, itt a felvidéken Kassán mint legalkalmasabb helyen márcsak azért is, mert mióta a kassa-oderbergi vaspálya megnyílt, az alföldnek, a fővárosnak, de nyugati vendégeinknek is a gyönyörű Kárpátalja, a tátrafüredi és koritnyiczai fürdők végett, Rutka, Kassa, Budapest kedvelt nyári körutja. Ha tehát városunkban teremt alaptökénk és tárainkhoz való szíves hozzájárulásával a lelkes nagy közönség egy, hazánkhoz vidékünkhez méltó Múzeumot, — mert hiszen mi, kiknek a pusztá gondozási teendők jutottak osztályrészüil csakugyan nem teremthetünk, — biztos lehet róla, hogy az adománymorzsákból emelkedő Intézet nem fogja az adakozók műveltség iránti érzékét, Felső-magyarország kulturáját, zárt ajtók megé temetve, senki által sem ismervé, nem respectálva képviselni.

A titkár.

XII.

Általános kimutatás a táruk műtárgyairól.

A) Régiségtár.

	Darab
1. Agyagból és porcellánból való műtárgyak	157
Ezek közt van:	
1 thea-service valódi khinai porcellánból;	
fajence-korsó	50 darab
fajence-tál	35 „
porcellánból készült tárgy	62 „
2. Éreből készült tárgyak	360
Ezek közt van:	
kivert disztmény	52 darab
zár és lakat	20 „
kules	25 „
kancsó	35 „
régí sarkantyú	19 „
3. Bronztárgyak	87
És pedig:	
fibula	22 darab
kard	5 „
szobrocska	6 „
gyűrű	25 „
spiral-tekeres	7 „
4. Kőkorszakbeli tárgyak (Obsidian késpenge)	8
5. Fegyverek	70
6. Szövöttművek (textil Arbeiten)	88
Ezek közt 15 párnahaj a XVII. évszázból.	
7. Üvegtárgyak	40
Ezek közt 4 velencei pokál és 2 üvegesillár.	
8. Fafaragászati mű	48
9. Különféle tárgyak	395
Összesen	1253

B) Éremgyűjtemény.

Régi pénzek és érmek	2047
Bankjegyek	103
Összesen:	2150

C) Könyvtár.

1. Könyvek	1528
2. Okmányok és térképek	176
Összesen:	1704

D) Képtár.

1. Festmények	95
2. Rézmetszetek	60
3. Szobrok és gipsöntvények, valamint a kameák gipslenyomatai	1502
Összesen:	1647

E) Természetrajziak.

1. Kitömött madár és állat	248
2. Tengeri növények	95
3. Kagyló gyűjtemény	6515
4. Ásvány gyűjtemény	2153
Összesen:	9011

Összegezés.

I. Régiségtár, áll	1253 darabból
II. Éremgyűjtemény, áll	2150
III. Könyvtár, áll	1704
IV. Képtár, áll	1647
V. Természetrajzi gyűjtemény, áll	9011

Összesen: 15765 darab

Kassa, 1876. május 21.

Myskovszky Viktor. s. k.
múzeum-őr.

XIII.

A Felső-magyarországi Múzeum-egylet összes tagjainak névsora. 1876s május 21-ig. *)

A) Tiszteletbeli tagok :

- 1 Barátosi Mirese János, Velence
Benzúr Gyula, fest. akad. tanár München.
De Leva József, főlovag Padua
Fulin Rinaldo, lovag Velence
- 5 Geduly Ferenc, orsz. műeml. bizott. titkár, Bpsten
Dr. Hampel József, m. n. múzeumi segédőr
Dr. Henszlmann Imre, egyetemi tanár Budapest
Hegedüs K. Lajos, miniszteri tanácsos Budapest
Dr. Ipolyi Arnold m. püspök, Beszterezebánya
- 10 Klimkovics Ferenc, akad. fest. s rajztanár Budapest
Dr. Krenner József m. n. múzeumi őr, Budapest
Kubinyi Ferenc, m. n. múzeumi igazgató Bpest †
Latinovics Albin, földbirtokos Bpest
B. Nyáry Jenő, földbirtokos Bpest
- 15 Gf. Péchy Manó, földbirtokos
Pulszky Ferenc, m. n. múzeumi igazgató Bpest
Stefani Frigyes, lovag Velence
Telepy Károly képző m. társ. titkár Bpest
Trefort Ágoston, m. kir. vallás- s közokt. miniszter
- 20 Ujházy Ferenc, akad. festész Bpest
Ifj. B. Vay Miklós, földbirtokos Bécs
- 22 Gf. Zichy Rezső, földbirtokos Enyiczke Abaujvárm.

*) A helybelieknél a lakhely nincs kitéve.

B) Alapító tagok.

- 1 A jászói prémontréi prépostság
Bárczay Ödön, földbirtokos Bárcza, Abaujm.
Bulyoszkyné Szilágyi Lilla urhölgy, művésznő Bpest
Gf. Forgách Kálmán, földbirtokos N.-Szalánez, Abm.
- 5 Gf. Forgách László, " " "
Gf. Hadik-Barkóczy Ilona úrhölgy ő excel.
Horovitz Mór, festő
Jakob Péter, építész
Kassa sz. kir. városa
- 10 Dr. Klekner Alajos, jogtanár
Klimkovics Béla, akad. festész s főreált. rajztanár
Klimkovics Ferenc, akad. festész s főgymn. rajzt.
Klimkovics Flóris, szobrász
Klimkovics Gábor, cs. kir. főhadnagy
- 15 Krajnyik László, földbirtokos †
Perger János, k. m. püspök †
Dr. Stöhr Antal Sziárd k. prem. főgymn. tanár.
Werfer Károly, nyomdatulajdonos
- 19 Gf. Zichy Rezső

C) Pártoló tagok.

- 1 Ambrus Lajos, gyáros †
Angyal Gábor, közs. elemi tanító
Antal Emil, Kassa városának urad. főügyész
Antalfy Lajos, cs. k. százados
- 5 Antolik Károly, főgym. tanár Arad
Aranyossy Géza, K. városi tisztviselő †
Baezoni Albert, főreált. tanár
Bárczay Albert, Abauj m. főispán
Barthos Tivadar, közalap. ügyész
- 10 Bázél Károly, földbirtokos
Bellaágh Sámuel, iparos
Beller Károly, kereskedő
Benczúr Emil, gyáros
Benczúr Géza, köz- s váltóügyvéd
- 15 Benczúr Vilmos, magányzó †
Benedek Ferenc, prem. főgym. igazgató
Bernáth Bertalan, kir. törv. jegyző
Dr. Bernolák József, honv. törzsorvos

- Bernovics Gyula, kereskedő
- 20 Bezsilla Samu, köz- s váltóügyvéd
- Bohemusz Károly, közs. elemi tanító
- Bolkai Vilmos, prem. főgym. tanár
- Brudl Fülöp, cs. k. hadnagy
- Bulyi Dezső, köz- s váltóügyvéd
- 25 Burger László, prem. tanár Jászó
- Dr. Buzay Károly, orvos Bpest
- Id. gr. Csáky Rezső, földbirtokos
- Cséplő Péter, prem. főgym. tanár Nagy-Váradi
- Csiskó János, ev. lelkész
- 30 Dr. Csorba Gyula, megyei főorvos
- Davitko István, iparos
- Deil Jenő, keresk. és iparkam. titkár
- Demkő Imre, jogakadémiai igazgató
- Gr. Desewffy Dénes, földbirtokos Finta-Sáros Im.
- 35 Desewffy Sándor, lelkész Sárospatak
- Desewffy Zsigmond, biztosító ügynök
- Dobsina bányaváros közönsége
- Éder Ödön, köz- s váltóügyvéd
- Elischer Károly, iparos
- 40 Engelmann Gyula, köz- s váltóügyvéd
- Erdődy János, tanítóképezdei tanár
- Ereős István, m. k. pénzügyi tisztviselő
- Fábián János, megyei ügyész
- Fabinyi Gyula, polg. isk. tanító
- 45 Fábry Károly, magánzó
- Faller Gusztáv, nyug. bányatanácsnok s akad. tanár
- Fayt Antal, v. erdész Garadna Abanij m.
- Fink Károly, városi tanácsnok
- Ferenczy József, tanárjelölt
- 50 Forgács József, jószágkormányzó Zétény, Zemplén.
- Dr. Földváry Béla, orvos
- Frey Lajos, építész Bpest
- Frölich Károly, iparos
- Pülöp Károly, köz- s váltóügyvéd
- 55 Galgóczy Kálmán, v. főmérnök
- Ganzer Ede, v. főszámvevő
- Gaskó Gyula, közs. elemi tanító
- Gerhardt György, kereskedő
- Gerhardt János, mérnök
- 60 Gerster Gizella, közs. tanítónő
- Gerster Miklós, iparos

- Gross Miksa, bányász
- Gyurász Gyula, közs. elemi tanító
- Gf. Hadik Endre, főgym. tanuló
- 65 Gf. Hadik János, főgym. tanuló
- Gf. Hadik Sándor, főgym. tanuló
- Haltenberger Béla, iparos
- Haltenberger Rezső, iparos
- Id. Halykó Mihály, iparos
- 70 Hammersberg Dezső, földbirtokos
- Hammersberg László, jogász
- Haske Emil, v. erdőmester
- Haszlinger József, ügynök
- Hauszer Vilmos, iparos
- 75 Haydu Gyula, főreált. tanár Nagy-Várad
- Hedry Bódog, lelkész, Siroka, Sárosm.
- Hegedűs Lajos, gyógyszerész
- Hegedűs László, törv. bír. Bpest
- Dr. Horváth Géza, járás orvos Forró Abaujm.
- 80 Horváth Lajos, közs. elemi tanító
- Hrivnyák János, földbirtokos
- Hubesik József, közs. elemi tanító
- Huszka Antal, v. zenetanár
- Juhász Mihály, köz- s. váltóüggyvéd
- 85 Jnhos J. Gyula, magánzó
- Kaczvinszky Géza, kir. alügyész N.-Kikinda
- Katz Gusztáv, könyvkereskedő
- Kapláresik Mihály, főreált. tanár
- Dr. Károly Gy.-Hugó, felső nőképz. int. tanár Bpest
- 90 Keleti Gusztáv, festész Bpest
- Késmárk városa közönsége
- Kieselbach Károly, iparos
- Klein Adolf, iparos
- Dr. Klekner Alajos, jogtanár
- 95 Kliegl Róbert, m. k. pénzügyi hiv. Lőcse
- Koch Lajos, kereskedő
- Kolacsokovszky Elza, polg. tan. tanítónő
- Komjáthy Lőrincz, nyug. városi tanácsnok
- Koncsér Mihály, iparos
- 100 Konrády Mihály, közs. elemi tanító
- Koós Kálmán főszolgabíró
- Korányi Károly, köz- s. váltóüggyvéd
- Korponay János, megyei levéltárnok
- Kosztka Győző, prem. főgym. tanár

- 105 Kozák Ede, szállító
 Kozora Endre, hitelemző
 Kövér János, közs. elemi tanító
 Krajnyik Gyula, földbirtokos
 Krajnyik Mihály, papnöveldei lelkész
- 110 Krenos István, kereskedő
 Krieger János, v. főkapitány †
 Khulmann Ferenc, kereskedő
 Ifj. Kunst György, kertész
 Lang Imre, építőmester
- 115 Lapsánszky János, főreált. tanár
 Lászy Vilmos, színiigazgató
 Legány Samu, iparos
 Lencz Ödön, gépészmérnök Bpest
 Lengyel Samu, fényképész
- 120 Lenhardt Adalbert, iparos
 Letzter Simon, fényképész
 Lokhorn János, v. kapitány
 Loósz József, v. tanácsnok
 Löffler Lajos, kereskedő
- 125 Macher & Roszner, szállítók
 Mácza János, telekkönyvvezető
 Maffey Gaudenz, cukrász
 Dr. Majorossy Géza, v. orvos
 Maléter Vilmos, magánzó
- 130 Ifj. Mandl Pál, kereskedő
 Markó Lajos, közs. elemi tanító
 Mártonfy K. Márton, polg. tan. tanító
 Mathiasz János m. tisztviselő
 Maurer Adolf, könyvkereskedő
- 135 Dr. Maurer Arthur, orvos Rozsnyó
 Maurer Gyula, iparos
 Maurer Rezső, kereskedő
 Mauritz Rezső, főreált. igazgató
 Meissl Károly, magánzó
- 140 Mester Antal, m. mérnök
 Mikes Gyula, mérnök S.-A.-Ujhely Zemplén
 Mocsáry József, iparos
 Dr. Moskovits Jakab, v. főorvos
 Dr. Moskovits Leo, orvos
- 145 Moys Jakab, köz- s váltóügyvéd †
 Müller János, mérnök
 Müller Frigyes, főgym. rajztanár

- Münster Tivadar, v. polgármester
 Myskovszky Viktor, építész és főreált. tanár
 150 Nagy László, kir. törv. bíró
 Nagy Mariska, polg. tan. tanítónő
 Naményi Gyula, árvaszéki ülnök
 Nátafalussy Kornél, főgym. igazg. Rozsnyó
 Novelty Antal, maganzó Bpest
 155 Novelty Imre, mérnök Bpest
 Novelty József, keresk. és iparkamarai tisztviselő
 Novelty Sándor, keresk. és iparkamari elnök
 Novotni Ferdinand, maganzó
 Oppitz Károly, m. kir. földbecslési tisztviselő
 160 Orbán Bertalan, prem. főgymn. tanár
 Dr. Óváry Endre, orvos †
 Dr. Óváry Pál orvos, Szántó, Abaújm.
 Palásthy Endre, kereskedő
 Pápay Zsigmond, prem. főgymn. tanár
 165 Paulikovics Lajos, főreált. tanár
 Pausz Tivadar, üvegkereskedő
 Pellion Béla, mérnök Budapest
 Pellion Lajos, erdész Szász-Sebes
 Pischl Ferenc, m. kir. pénzügyi tanácsos
 170 Pollák Ferenc, nyug. főreált. igazgató
 Pocsátó Viktor, könyvkereskedő
 Puky Gyula, kir. törv. bíró
 Rakovszky György, földbirtokos
 Ratkovsky János, iparos
 175 Reitzner Felix, iparos
 Rélay Róbert, köz- s váltóügyvéd
 Répászky József, theol. tanár
 Répászky Mihály, építész
 Ruzinko Zsigmond, kir. törv. bíró
 180 Schaller Ernő, közs. elemi t. igazgató
 Schiffbeck Mátyás, szálloda tulajdonos
 Schiller Ferenc, üveg kereskedő
 Schmidt Károly, iparos
 Schmidt Lajos, iparos
 185 Dr. Schütz Nándor, egyházmegyei levéltárnok
 Dr. Senka József, közkórházi főorvos
 Soós Sándor, m. k. selyemterm. biztos
 Soukup Adolf, v. mérnök
 Stadler Sándor, tak. pénzt. igazgató
 190 Steer Ferenc, kir. ügyész

- Stéka Antal, közs. elemi tanító
 Strasser Gusztáv, iparos
 Sudy János, közs. elemi tanító
 Svirbély János, iparos
 195 Szabó József, hitelemző
 Szabó László, m. k. tisztviselő
 Szakkay József, állami gépész. t. igazgató
 Szakmáry Károly, kereskedő
 Dr. Szemák István, főreált. tanár
 200 Szentlélek Gyula, közalap. ügyész †
 Szerencsi Mór, kereskedő
 Szerényi Ede, v. főjegyző
 Szikay Lipót, főreált. tanár
 Szilez István, ügyvéd
 205 Szinyey Bertalan, prépost
 Szlabey Géza, gyáros
 Szluka Rezső
 Szmrecsányi Jenő, kir. közjegyző
 Gf. Sztáray István
 210 Sztudinka Gyula, iparos
 Teleky Péter, kir. törv. elnök
 Timkó József, köz- és váltóügyvéd
 Tok Samu, köz- és váltóügyvéd Torna
 Tordássy András, magánzó
 215 Tóth János, iparos
 Trohan János, iparos
 Tutkó József, m. kir. pénzügyi tisztviselő
 Ungár Ignác, gyáros
 Várjon Gábor, magánzó
 220 Ifj. Várkoly János, kereskedő
 Vaskor József, iparos
 Vitális György postaig. fogalmazó
 Vukovics Mihály, kereskedő
 Weichardt Alajos, köz- és váltóügyvéd
 225 Weiss Vilmos, püspöki titkár
 Willnrotter Henrik, városi tisztviselő
 Záhr Rezső, kereskedő.
 Zemányiné Flóra, községi elemi tanítónő
 229 Zemányi Gizella kisasszony

MAGNÁR MIHÁLY
SZÜNET
BÓKA L.
KÖNYVTÁR
BUDAPESTEN